

UNIVERZITA PARDUBICE

Filosofická fakulta

**Architektura radnic na území východních Čech
(1800-1938)**

Bc. Tereza Bartošová

Diplomová práce

2016

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Tereza Bartošová**
Osobní číslo: **H13594**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Péče o kulturní dědictví**
Název tématu: **Architektura radnic na území východních Čech v letech
1800-1938**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zaměří na vylíčení proměny architektury radnic v éře doznívajícího klasicismu, historismů 19. století až po modernu a léta samostatné Čsl. republiky. Zpracovatelka v ní představí umělekohistoricky, esteticky a ideově nejzajímavější východočeské radniční domy a jejich tvůrce a interpretuje sochařskou a malířskou výzdobu jejich fasád a interiérů. Zpracovaný katalog vybraných východočeských staveb bude obsahovat: lokaci, slohovou charakteristiku, autorské určení, popis budov a jejich dnešní stav, příp. existenci památkové ochrany. Téma bude vyloženo v rámci širších sociálních a národnostních otázek a v kulturně-historickém kontextu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Architektonický obzor - Stavitelské listy - Styl - Technický obzor - Umění - Zprávy SIA BENEŠOVÁ, Marie. Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980. Praha, 1984. FIŠERA, Zdeněk - KIBIC, Karel. Historické radnice Čech, Moravy a Slezska. I.-II. Praha: Libri, 2009-2010. KIBIC, Karel. Historické radnice. Praha, 1988. Kol. aut.: Dějiny českého výtvarného umění III/ 1.-2. 1780/1890. Praha, 2001. KUČA, Karel. Chlumecko a Novobydžovsko. Historie a architektonické památky Poceradliní. I. a II. Hradec Králové, 1995. KUČA, Karel. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Sv. I.-VIII. Praha: Libri, 1996-2011. MACURA, Vladimír. Znamení rodu: české národní obrození jako kulturní typ. Praha: H&H, 1952. MATĚJČEK, Antonín - WIRTH, Zdeněk. Česká architektura 1800 - 1920. Praha, 1922. PAVEL, Jakub. Dějiny památkové péče v českých zemích v 19. století. Od osvícenství do první světové války. Sborník archivních prací XXV., 1975, s. 143-293. POCHE, Emanuel a kol. Umělecké památky Čech 1. - 4. Praha, 1977-1982. ŘEHÁK, Josef. Hořícké náměstí a jeho osudy v 19. věku. In. ŠPRINGER, Josef a kol. 40 let archeologického a muzejního spolku v Hořicích v Podkrkonoší. Hořice v Podkrkonoší, 1927. sborník Město v kultuře 19. století. Praha: Národní galerie, 1983. URBAN, Otto. Česká společnost 1848-1918. Praha: Svoboda, 1982. URBAN, Otto. Kapitalismus a česká společnost: k otázkám formování české společnosti v 19. století. Praha: Lidové Noviny, 2003. VLČEK, Pavel (ed.). Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha, 2004. VYBÍRAL, Jindřich. Česká architektura na prahu moderní doby: devatenáct esejů o devatenáctém století. Praha: Argo, 2002.

Vedoucí diplomové práce:

doc. Mgr. Pavel Panoch, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2016

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSC.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2015

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 27. srpna 2016

Bc. Tereza Bartošová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce panu doc. Mgr. Pavlu Panochovi, Ph.D. za jeho ochotu, cenné rady a připomínky při zpracovávání diplomové práce. Poděkování patří také všem, kteří mi byli při jejím vytváření jakýmkoliv způsobem nápomocni.

ANOTACE

Předkládaná práce se zabývá architekturou radničních budov v oblasti východních Čech v rozmezí let 1800 a 1938. Na následujících stránkách je věnována pozornost především exteriérům, dispozičnímu schématu, výzdobnému programu a prostorovému situování daných staveb. Úvod do problematiky je dán skrze kapitoly, které se věnují idey a funkci a samotné historii a vývoji radničních budov v Českých zemích.

Cílem práce je zpracování radniční architektury dle stanovených kritérií. Vybrané budovy jsou popsány v katalogu, který se zaměřuje především na architektonické ztvárnění, ale v neposlední řadě i na předchozí stavební vývoj. Stěžejní je zejména popis ztvárnění vnějšího pláště a přiřazení ke stavebnímu slohu. Na základě zjištěných informací bude prověřena možnost stanovení určitých obecnějších modelů, uplatňovaných při realizacích tohoto druhu budov. Zejména prostorové situování v rámci dané obce, dispoziční schéma, výzdobný program a jeho případné sociální, politické a kulturně historické kontexty. Pozornost je věnována nejenom podobě budovy v době jejího vzniku, ale i pozdějším zásahům a jejich vlivu na celkové vzezření. Stěžejní otázkou dané problematiky je též otázka památkové ochrany konkrétních budov, která je na následujících stranách také do jisté míry pojednána.

KLÍČOVÁ SLOVA

architektura, radnice, východní Čechy, instituce, 19. století, 20. století

ANNOTATION

The present thesis is concerned with the architecture of town hall building in eastern Bohemia in the period 1800-1938. The first part focus on exterior, layout diagram, decorations program and spatial situating of the buildings. Introduction to the issue is included in chapters, which deal with ideas, function and history itself and development of the town hall bulilding in Czech lands.

The main aim of the thesis was town halls elaboration according to established criteria. Selected building were described in catalog, which focus especialy on architectural desgin and

also on buildings development. Very important is a description of the external shell and the assignment to the style of architecture. Based on found information were tested possibility of fixing general models, which are used by realisation of these types buildings. Especialy spatial situating within the municipality, layout, decorations program and its potential social, political and cultural historical contexts. Attention was paid not only building image at the time of its creation, but later inventions and their impact on the overall appearance. One of the central question of these thesis is also protection of monuments, which is described in some concrete chapters.

KEYWORDS

architecture, town hall, Eastern Bohemia, institution, 19th century, 20th century

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Idea a funkce radnic	3
3	Nástin historie radnic a samosprávy v Českých zemích	5
4	Radnice jako téma architektury.....	8
5	Výběrový katalog radnic Východočeského kraje	12
5.1	Brandýs nad Orlicí.....	12
5.2	Broumov	15
5.3	Červený Kostelec.....	18
5.4	Česká Skalice.....	19
5.5	Dašice	21
5.6	Dvůr Králové nad Labem	23
5.7	Hořice	24
5.8	Hradec Králové.....	28
5.9	Hronov	31
5.10	Chlumeck nad Cidlinou	33
5.11	Choceň	35
5.12	Jaroměř	39
5.13	Jičín.....	40
5.14	Josefov	42
5.15	Kopidlno	46
5.16	Kostelec nad Orlicí	48
5.17	Králiky	50
5.18	Krčín (1905 -08)	51
5.19	Lázně Bělohrad.....	54
5.20	Letohrad.....	56
5.21	Miletín	57
5.22	Náchod.....	58
5.23	Nová Paka.....	62
5.24	Nový Bydžov	64
5.25	Opočno.....	68
5.26	Pardubice	72
5.27	Pecka.....	76
5.28	Police nad Metují.....	77

5.29	Polička	78
5.30	Přelouč	80
5.31	Rokytnice nad Orlicí.....	83
5.32	Ronov nad Doubravou.....	85
5.33	Rychnov nad Kněžnou.....	87
5.34	Smidary.....	88
5.35	Sobotka	89
5.36	Solnice	91
5.37	Stárvkov	92
5.38	Trutnov	94
5.39	Třebechovice pod Orebem.....	97
5.40	Vamberk	98
5.41	Žamberk.....	101
5.42	Železnice (empír).....	103
6	Závěr	105
7	Summary	111
8	Seznam literatury	113
9	Obrazová příloha.....	120

1 Úvod

Předkládaná práce se zabývá architekturou radničních budov v oblasti východních Čech v rozmezí let 1800 až 1938. Na následujících stránkách bude věnována pozornost především exteriérům, hmotové dispozici, výzdobnému programu a prostorovému situování daných staveb.

Radnice, jakožto významný prostředek sebe prezentace města a jeho čelních představitelů, je svébytným architektonickým fenoménem, který si nepochybně zaslouží naši pozornost.

1.1 Cíle práce

Cílem práce je zpracování radniční architektury dle níže definovaných kritérií. Vybrané budovy budou popsány v katalogu, který se zaměřuje především na architektonické ztvárnění, ale v neposlední řadě i na předchozí stavební vývoj. Na základě zjištěných informací bude prověřena možnost stanovení určitých obecnějších modelů, uplatňovaných při realizacích tohoto druhu budov. Zejména prostorové situování v rámci dané obce, dispoziční schéma, výzdobný program a jeho případné sociální, politické a kulturně historické kontexty. Pozornost bude věnována nejenom podobě budovy v době jejího vzniku, ale i pozdějším zásahům a jejich vlivu na celkové vzezření. Stěžejní otázkou dané problematiky je též otázka památkové ochrany konkrétních budov, která je na následujících stranách také do jisté míry pojednána.

1.2 Vymezení sledovaného období

Práce se chronologicky omezuje na časový úsek let 1800 – 1938. Tato léta byla dobou překotných společenských změn, které měly ohlas ve vývoji architektury jednak v opětovném hledání opory v historických předlohách, dále pak v souvislosti s dalšími společenskými podněty nových a často pouze krátkodobých výtvarných tendencí.

1.3 Metoda práce a prameny

Nosnou částí práce je vytvoření výběrového katalogu radničních budov. Dle zvolených kritérií jich bylo zařazeno celkem 45. Pozornost je věnována historickému vývoji radniční budovy, která byla ve sledovaném období buď přestavěna, nebo v dané obci

předcházela nově vystavěné radnici. Uvedeny jsou též důvody této změny, pokud jsou z dostupných pramenů zjištělné. Následuje samotný popis objektu se zaměřením na jeho zevní reprezentativní rysy. Tyto prvky jsou stěžejní pro sledování chronologického a stylového vývoje dané stavby. Každý objekt je zařazen do určitého architektonického stylu, pokud to dochovaný stav umožňuje. Součástí je i určité zhodnocení dojmu, kterým daná stavba ve svém prostředí působí, neboť právě reprezentativní funkce byla pro radniční architekturu nezanedbatelná. S danou tematikou nepochybně úzce souvisí též otázka památkové ochrany, jejíž forma a rozsah jsou na tomto místě taktéž sledovány.

Při tvorbě katalogu hrál zásadní roli terénní výzkum, neboť všechny zaznamenané lokality byly autorkou osobně navštíveny za účelem pořízení fotodokumentace a popisu budov přímo v terénu. Dále byly využívány archivní prameny v podobě kronik, nebo stavební dokumentace konkrétních budov. Na tomto místě je nutno podotknout, že komunikace se stavebními úřady, případně muzei nebyla vždy ideální a i přes značnou snahu nebylo možné u všech staveb dohledat primární prameny (např. složky s písemnostmi k průběhu výstavby a kolaudační protokoly). Hlavním pramenem tedy v mnoha případech zůstává budova samotná. V neposlední řadě byla využita odborná literatura. Souborně se tematikou radnic v oblasti Čech, Moravy a Slezska zabývá práce *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. Z výše uvedených důvodů byla pro některé stavby tato publikace (samozřejmě kromě stavby samotné) jediným pramenem (např. Broumov II.). V celkovém počtu zkoumaných lokalit však tato skupina hraje téměř zanedbatelnou roli. Podrobným studiem zmíněných pramenů byly v publikaci odhaleny určité nepřesnosti, které tato práce uvádí na pravou míru dle primárních pramenů. Významnější radnice se dočkaly reflexe v regionální literatuře, např. *Pardubická radnice, Radnice v Novém Bydžově: (1462-1862-1865)*, ze které bylo pro účely této práce taktéž čerpáno.

Rozsah informací k jednotlivým radničním budovám je dán především dostupností, kvantitou a kvalitou pramenů. Jak již bylo uvedeno výše, v některých případech nebylo i přes veškerou snahu možné z primárních pramenů čerpat z důvodu jejich nedostupnosti, či dokonce neexistence.

2 Idea a funkce radnic

Budovy městské samosprávy, častěji u nás zvané radnice, mají v historickém vývoji měst nepostradatelné místo. Od počátku rozvoje společenského života lidé pociťovali potřebu nastolení pevných společenských hranic. Pocit sounáležitosti k určité tlupě, rodině a postupně i k obyvatelstvu dané lokality formovalo vývoj celé společnosti. K vymezení socioekonomických hodnot bylo nutné postupem času vymezit místo, které by sloužilo právě tomuto účelu, tedy k nastolování nejen společenských pravidel. Tímto místem se v průběhu doby staly právě radnice.

I když název této nepostradatelné budovy se časem měnil, její náplň a funkce zůstaly zachovány dodnes. V minulosti často sloužily k účelům soudním, kdy nebylo výjimkou, že jejich součástí bylo i vězení či popraviště. Avšak nosným smyslem radnice byla vždy reprezentativnost a správa daného místa, kdy tvořila středisko městské samosprávy, právního života, výkonu soudnictví, ale i centrum obchodního a hospodářského života.¹ Dané budovy byly zároveň místy, kde se odehrávaly i další veřejné činnosti např. zde bývala městská zbrojnice, váha, solnice, šenk nebo obydlí městských zaměstnanců či místnosti pro nejrůznější slavnosti.² V těchto budovách se promítala moc, práva měšťanů, reprezentace, bohatství, ale i smysl pro spravedlnost i vztah k umění. Zároveň představovaly základní pilíř světské moci, tedy tzv. klenot města.³

Strategické umístění, v centru města, nejčastěji na náměstí, předvíдалo důležitost radnic. Často se do těchto budov promítly osudy celého města. V období blahobytu se město pyšnilo neustále se rozrůstající nebo zcela novou budovou, na jejichž výzdobě se podíleli významní umělci nejen z českého prostředí. Naopak v období recese, tedy stagnace společenského života v důsledku válek, politických změn či živelných pohrom, se tyto skutečnosti podepsaly na vnitřní i vnější stránce těchto objektů. Není ojedinělým případem, že v důsledku častých požárů nám ne jedna radnice nenávratně zmizela. Radnice je jedním ze základních prvků vzhledu města, vytváří jeho prvotní dojem, a je tedy jedním ze základů jeho image.⁴ Radniční budova byla v daném místě vždy jen jedna. Naplňovala tak ústřední symbol

¹ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska. I. díl*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 9.

² Kibic, Karel. *Historické radnice. 2. přepracování*. Praha, 1988. Str. 7.

³ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska. I. díl*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 9.

⁴ BÍLKOVÁ, Libuše. *Liberecká radnice: 1603, 1893, 1993 : vydáno u příležitosti oslav stého výročí otevření budovy Nové radnice a třicátého devadesátého výročí dokončení stavby Staré radnice*. Liberec, 1993. ISBN 80-85194-77-5. Str. 7.

moci daného města, čemuž odpovídal i samotný název. Ten často doplňovala i geografická poloha města (např. Brandýs nad Labem, atd.).⁵

V dnešní době je funkce radnic chápána v jiném kontextu. Z pohledu samosprávy se již hovoří o správním úřadu, který vykonává správní působnost, typicky úřad samosprávného celku (kraje, obce nebo městského obvodu či městské části) při výkonu přenesené působnosti. Na úrovni nižších samosprávních celků, tedy obcí, je základním orgánem obce právě obecní úřad, který je vymezen v § 109 zákona č. 128/200 Sb., o obcích. Je možno na něj nahlížet nejen ze zákona vymezeného personálního pojetí (starosta, místostarosta, tajemník a další zaměstnanci), ale zjednodušeně ho lze pojmout jako budovu, kde sídlí jednotlivé orgány obce a kde pracují nejen její zaměstnanci. Obecní úřad vždy sídlí v budově anebo v případě větších obecních úřadů ve více budovách, které se nacházejí na území dané obce.⁶ Zjednodušeně lze označit, že samotné budovy, ve kterých se realizují dnešní výkon místní samosprávy, odpovídají klasickému pojetí historických radnic, ač se dnes již takto neoznačují.

⁵ Kibic, Karel. *Historické radnice*. 2. přepracování. Praha, 1988. Str. 8

⁶ BŘEŇ, Jan. *Právní postavení obecního úřadu 6/* [online]. moderniobec.cz, 2.8.2012[cit. 30.7.2016]. URL:na <<http://moderniobec.cz/pravni-postaveni-obecniho-uradu-6>>.

3 Nástin historie radnic a samosprávy v Českých zemích

Již ve starověkém Řecku bychom našli budovy městské samosprávy, které se nazývaly búleutérion. Stávaly vždy na náměstí zvaném agora. Ani v období starověkého Říma a starořímských měst tomu nebylo jinak. Budovy městské samosprávy se v tomto období nazývaly curia čili radnice. Své hranice si římské impérium chránilo vojenskými městy (tábory) tzv. castra, kde hlavní budovou bylo vojenské velitelství nazývané praetorium.⁷ Od tohoto pojmu je odvozen i název hlavního úředníka nadaného soudní pravomocí tzv. praetora. Z těchto základů vojenských opevněných táborů později vznikala středověká města.⁸

Po raně středověkém období úpadku přežila jen některá města. V další fázi středověku panovníci častěji uplatňovali svoji moc prostřednictvím svých zástupců, tedy rychtářů, kteří sídlili v rychtách. Ty byly často základem pro pozdější budovy radnic. Následně již přecházela moc z rukou panovníků, církev a šlechty do rukou měšťanů. Avšak na našem území nastal tento vývoj se zpožděním oproti jižní a západní Evropě. Od této doby bylo právo městské samosprávy jedním z městských práv.⁹

Kodifikace městského práva se na našem území datuje k roku 1259.¹⁰ Tento vývoj je daný určitým stupněm rozvoje městské komunity. Sídlem městské správy byla nejprve rychta, která se na Moravě a ve Slezsku nazývala fojtství. Přední představitel města rychtář či fojt často i samotnou rychtu vlastnil či byl zároveň i jejím budovatelem (lokátorem), což se odráželo v postavení, ale i ve vzhledu rychty. Rychta se nacházela v každém královském či poddanském městě. Stávala na náměstí, zpravidla ve frontě domového ochozu. Byl to největší dům s rozsáhlým, až trojnásobným městištěm, který měl ráz soukromého domu měšťanského patricije. K tomuto přistupovala i jeho veřejná funkce místa, kde byla vykonávána soudní i správní agenda, a proto v domě musela být alespoň jedna větší místnost, kam se vešlo 20 – 30 lidí. Součástí byla i místnost pro písaře, vězení, případně i další prostor pro obchodní činnost. Rychtář byl pod ochranou panovníka nebo jiné vrchnosti. Představoval ve městě

⁷ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 9.

⁸ HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. 1. vydání. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-543-2. Str. 393.

⁹ Tamtéž, str. 184.

¹⁰ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 15.

právo, řád a mír, a proto porušení některých pravidel v tomto místě se považovalo za těžké provinění a bylo patřičně potrestáno.¹¹

Měštům nebyla při jejich vzniku udělována všechna práva v plném rozsahu, ale byla postupně jim postupně doplňována. Samotná privilegia byla značně rozličná (práva trhov, obchodní či řemeslné výroby), avšak k těm nejpodstatnějším městským právům jednoznačně patřilo právo soudní, trestní, hrdelní, městské samosprávy a radního domu. Jednotlivá města si však svá městská privilegia upravovala a poskytovala je i městům okolním, která se k nim odvolávala. Z toho vyplývá, že v průběhu času vznikaly nejrůznější kombinace jednotlivých práv a pravděpodobně nenalezneme dvě města, která by měla naprosto shodná práva.¹²

Během 14. a 15. století docházelo k poklesu moci rychtáře a vzestupu městské rady. Důsledkem těchto změn ustupovaly rychty radnicím, a proto se rychty téměř nedochovaly. V německých zemích v prostředí nově vznikajících středověkých měst souvisel vznik radnic s cechovním domem. Právě cech nebo několik cechů společně v nich měly své prodejní místnosti. Zároveň se zde shromažďovali měšťané ke slavnostním příležitostem, např. k hodům či jinému veselí. S nárůstem samosprávy se začaly užívat tyto prostory k potřebám městské rady. Tento vývoj lze spatřovat i v českých zemích, avšak zde měly cechovní domy jiný ráz nežli v prostředí německém. Často sloužily i cizím kupcům, což souviselo s právem povinného skladu zboží a cechy se na jeho zrodu a provozu nepodílely.¹³

Radní dům se ve 14. století objevuje vzácně.¹⁴ Teprve po husitské revoluci do konce 15. století vznikala většina radnic v samostatných domech v královských a hlavně poddanských městech. Nejdříve byly radnice rozsahem, zevnějškem i vnitřním vybavením skromné. Mnohé z nich, zvláště v poddanských městech, byly dřevěné, a to až dlouho do novověku. Naopak majetná královská i některá poddanská města již v době husitské revoluce vybudovala kamenné radnice, jejichž počet narostl během druhé poloviny 15. století.¹⁵

Městská samospráva, ale i radniční budovy v minulosti procházely složitým vývojem. Rozvoj radnic byl zevním znakem rozmachu městské samosprávy a projevoval se

¹¹ HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. 1. vydání. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-543-2. Str. 183.

¹² FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 15-16.

¹³ HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. 1. vydání. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-543-2. Str. 183 – 184.

¹⁴ WINTER, Zikmund. *Zlatá doba měst českých*. 2. vydání. Praha, 1991. ISBN 80-207-0244-X. Str. 103.

¹⁵ HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. 1. vydání. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-543-2. Str. 186.

v jednotlivých stavebních člancích budov, ale i v jejích zařízeních.¹⁶ Jednotlivé opravy a úpravy budov ovlivňovaly změny uměleckých směrů, který se promítl do rázu celé stavby.

Z výše uvedeného vývoje lze shrnout, že z počátku se nejednalo o reprezentační stavbu, ale spíše náhodně koupený měšťanský dům, který byl až následně k radním účelům upraven. Postupným vývojem došlo k podstatné přestavbě nebo si město nechalo vybudovat radniční budovu zcela novou. Při nové výstavbě se radní snažili vždy co nejvíce využít stávající stavby, čímž byla stará budova začleněna do novostavby na původním místě. Ne vždy byl tento postup možný, a proto se setkáváme s případy opuštění staré radnice a výstavby nové na jiném místě. Proto byly v některých městech radnice dvě – rozlišovaly se jako „starý a nový rathauz“, přičemž stará budova již neplnila funkci městské samosprávy.¹⁷

Z dochovaných zpráv se můžeme dočíst, že i samotný název pro tento typ staveb nebyl vždy ustálený. V nejstarších zprávách se nazývá praetorium, domusconsilii, curia, později již radhaus, ratuz, rathuz i rathus, radhus, dům radní, městský i obecní. Od 19. století zdomácněl pojem radnice a v průběhu minulého století byl užíván název budova národního výboru.¹⁸ Dnes se opět navracíme k termínu radnice či úřad.

¹⁶ HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. 1. vydání. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-543-2. Str. 186.

¹⁷ KIBIC, Karel. *Historické radnice*. 2. přepracování. Praha, 1988. Str. 8.

¹⁸ Tamtéž, str. 7.

4 Radnice jako téma architektury

Radnice vždy byla středobodem daného města, a proto i její umělecké ztvárnění odpovídá dobovým možnostem daného města. Společenské změny, požáry, ale i změny slohového cítění vedly k proměnám radních domů, kdy daná budova dostala jinou stylovou podobu. Samotná hmota budovy, její jádro tedy bývá slohově starší, než průčelí, které podléhalo dobovým úpravám¹⁹ (např. radnice v Trutnově či v Hradci Králové). Nalezneme i radniční budovy, které se zachovaly v téměř nezměněné podobě a v duchu stavebního slohu, ve kterém byly postaveny (např. radnice v Pardubicích, v Josefově, v Novém Bydžově, Hořicích a Dašicích).

Z důvodu velkého časového rozdílu mezi založením města a vznikem radnice se nemohla na našem území objevit radniční budova už v době románské.²⁰ Naproti tomu v období gotiky se již v souladu se společenským vývojem začínají radniční domy na našem území objevovat. Ty můžeme rozčlenit do tří kompozičních typů v závislosti na jejich umístění a hmotové dispozici.²¹ První zvaný štítový se vyvinul z patricijského domu a následně byl dle potřeb přebudován k účelům městské správy. Mezi hlavní rozlišovací prvek patřilo umístění věžičky se zvoncem ve vrcholech štítů. Druhý typ je klasifikován zejména nárožní věží, která jakožto výrazná dominanta dané stavby neplnila pouze zdobnou, ale též obranou funkci. Třetím typem jsou radnice centrální, které byly situovány uprostřed náměstí.²² Tudíž fasády po celém obvodu stavby musely být pojednány reprezentativně, neboť všechny čtyři strany takové budovy byly pohledové a odpadají tedy zadní trakty a boční stěny, které by byly napojeny do uliční řady, jak je tomu u radnic, situovaných v rámci bloku domů, či na nárožích.

V každé gotické radnici se nacházely dva hlavní prostory síň radní a obecní. V radní síni zasedala městská rada, a proto se její výpravě věnovala velká pozornost. Nechybělo bohaté táflování stěn, profilování stropů. Nezřídka zde byla umístěována umělecká díla. Obecní síň naopak sloužila ke shromáždění celé komunity, ale i při jiných příležitostech. Velké radnice měly v prvním patře i kaple (např. Kutná Hora, Cheb, Olomouc, atd.) či

¹⁹ KIBIC, Karel. *Historické radnice*. 2. přepracování. Praha, 1988. Str. 7

²⁰ Tamtéž, str. 18.

²¹ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 64.

²² HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. 1. vydání. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-543-2. Str. 186.

místnost městského písaře.²³ Již v této době nalezneme na některých radnicích bohatších obcí orloje (z latinského slova horologium), a to mechanické, které vystřídaly dřívější hodiny sluneční. Výjimečně šlo o orloj astronomického rázu, který ukazoval údaje na základě tehdejšího geocentrického názoru na pohyby Slunce, Měsíce a Země (např. orloj na Staroměstské radnici z roku 1410).²⁴

V důsledku nástupu nového uměleckého slohu – renesance došlo k proměnám i na radnicích. V tomto období se i nadále uplatňovaly tři typy kompozičních řešení z předešlé éry. Navíc v důsledku působení italských architektů se i u nás objevilo další pět typů, a to se střední věží, typ atikový, dále šířkový typ, arkýřový či asymetrický. V dispozičním řešení se taktéž navázalo na předchozí dobu, ale navíc vznikaly další místnosti. Změnou v přízemí byla dolní síň průjezdného nebo průchozího charakteru. Přibyla i solnice, tedy místnost na prodej soli, dále radniční šenk či městské vězení. To se nacházelo většinou ve sklepě, ale i v přízemí. Na přízemí radnice ve dvorním křídle mohl, a to především v královských, ale i poddanských městech, navazovat pivovar. Naopak se již nezřizovaly kaple.²⁵ Renesance se vymezovala především typickými zdobnými prvky, které se nám dochovaly do dnešních dnů. Jedná se o nejrůznější sgrafitovou a freskovou výzdobu na průčelích staveb, dále erby městské a řemeslnické znaky, ale i nápisy, jejichž význam byl spjat se samotným městem, úlohou konšelů či s mocí soudní.²⁶

Následující epochu ovlivnila celospolečenské a politické události - České stavovské povstání roku 1618, bitva na Bílé hoře 1620 a následná restaurace Habsburské dynastie. Důsledkem bylo omezení moci městského stavu. Doba pobělohorská znamenala zánik stavovské monarchie a nastolení panovnického absolutismu (2. pol. 18. st.). V důsledku jednotné krajské správy byla města podřízena nové správní organizaci, kdy do nich byli dosazeni hospodářští inspektoři a i po finanční stránce byla podřízena krajským úřadům. Oslabení politické a hospodářské moci měst zapříčinilo, že se v období baroka stavělo méně radnic.²⁷

²³ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 60-61.

²⁴ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 64. Obdobně též uvádí WINTER, Zikmund. *Zlatá doba měst českých*. 2. vydání. Praha, 1991. ISBN 80-207-0244-X. Str. 106-108.

²⁵ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 166-167.

²⁶ WINTER, Zikmund. *Zlatá doba měst českých*. 2. vydání. Praha, 1991. ISBN 80-207-0244-X. Str. 104.

²⁷ KIBIC, Karel. *Historické radnice*. 2. přepracování. Praha, 1988. Str. 76.

K oživení stavební činnosti došlo od poloviny 17. století, avšak k plnému rozkvětu až v letech 1680 – 1740 v období vrcholného baroka. Za celou, a to poměrně dlouhou éru baroka se radnice nestavěly dlouhých 50 let. Jedním z důvodů byl i nedostatek finančních prostředků, proto se přistupovalo pouze k jejich přestavbám.²⁸

V baroku se opět navázalo na kompoziční řešení radnic z renesance, z nichž některé jsou ojedinělé (nárožní věži, šířkový a typ centrální), jiné naopak zcela zobecnily (typy se střední věží a štítový). Úplně novým druhem kompozice je typ se dvěma postranními věžemi (např. radnice v Hradci Králové). Dispoziční řešení radnic ovlivnila palácová architektura, od které se převzalo vertikální členění průčelí na trojdělené, pětidělené i sedmidělené. Zámky a paláce měly vliv i na vnitřní uspořádání radnic, když významné místo nyní převzalo centrální schodiště vedoucí z přízemí k hlavním prostorům (např. radnice v Poličce). Již se nestavěly obecní síně, ale naopak se velká pozornost věnovala vzhledu radní síně, což se projevuje zejména v nápadné zdobnosti (např. fresky doplněné plastikami, obrazová výzdoba historických a soudobých panovníků). Opětovně se zřizovaly radniční kaple, a to znovuoobením původních či vybudováním zcela nových, do kterých byl vložen i honosný mobiliář.²⁹

Z důvodu zásadních společenských změn, které se odehrály od konce 18. století, došlo i restrukturalizaci umělecké sféry, čímž se změnila i technika stavitelství. Následné 19. století je obdobím překotných výrobních a společenských přeměn, které měly ohlas v rozvoji architektury, a to v hledání opory v historických předlohách a v nových krátkodobých výtvarných tendencích (např. klasicistní či jiné historizující směry).³⁰ Od poloviny 19. století došlo k zásadním změnám v dispozici, a to v důsledku změny městské samosprávy, jelikož se činnost správní a soudní agendy striktně rozdělila. V důsledku těchto změn zůstala radnice pouze budovou správní, což se promítlo do úpravy vnitřních prostorů a jejich zařízení (odpady hospodářské i soudní provozy – vězení, městská váha, prodejní kotce, atd.). Radní síň se přeměnila v síň zasedací, místnost purkmistra nahradila místnost starosty a nově se objevila potřeba zřízení prostoru pro tajemníka. Více již odpovídaly celkové prostoty velikosti a potřebám města, protože převažovaly snahy zpřístupnit hlavní prostoty v horním patře.³¹ Kompoziční řešení radničních budov se v 19. století zásadně neměnilo, pouze

²⁸ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 228.

²⁹ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 229 – 230.

³⁰ Tamtéž, str. 234.

³¹ Tamtéž, str. 282.

docházelo v různé míře k zastoupení v jednotlivých slozích. V období let 1800 – 1920 převažovaly dvě kompozice, a to typ s věží střední či nárožní nebo s objemovým zvýrazněním nárožní části bez věže.³²

Ve výzdobě se více profilovalo dobové a místní vlastenectví. Ve druhé polovině 19. století vznikaly novostavby radnic, které již byly rozšířeny o muzea, městské spořitelny, knihovny, hotely a dokonce i o školy. V této éře se uplatnili naši přední doboví architekti: Bernard Grueber, František Schmoranz, Josef Niklas, Antonín Wiehl, Josef Schulz, Jan Vejrych, Josef Fanta, aj.³³

Po 1 sv. válce se na našem území téměř přestaly radnice stavět. Výjimku např. tvořila radnice v Dašicích, v Nové Pace, v Jablonci nad Nisou. Pro objekty tzv. národních výborů se hromadně adaptovaly budovy již dříve využívané ke společenským účelům, tedy banky a spořitelny a další historické objekty.³⁴

³² FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 283

³³ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-8. Str. 283.

³⁴ NOVÝ, Otakar. *Radnice v obrazech města*. In. *Umění* 5, 1988, č. 36, str. 417 – 421. ISSN 0049-5123. Str. 430.

5 Výběrový katalog radnic Východočeského kraje

Na základě studia archivních materiálů a také terénního průzkumu jsem vytvořila výběrový katalog východočeských radnic. Výběr jsem přizpůsobila sledovanému období tj. od počátku devatenáctého století do konce třicátých let dvacátého století. Dané období jsem zvolila z důvodu architektonické rozmanitosti zkoumaných objektů. Dle takto stanovených kritérií bylo prozkoumáno 45 radnic.

Na základě komparace zmiňovaných částí výzkumů jsem sledovala umělecko-architektonický vývoj jednotlivých budov a zároveň jejich postavení v celkové urbanistické koncepci daného města. Každý katalogový záznam je pak doplněn o nástin historie sledovaného objektu. Vznikl tak ucelený katalog, který případně umožní srovnání jednotlivých radnic s radnicemi v ostatních Krajích.

Jednotlivé sledované objekty jsou v katalogu řazeny abecedně dle lokality. Prvním záznamem je adresa, dále stavební parcela a stupeň památkové ochrany. Následuje historie, popis exteriéru stavby a jejího situování v rámci města. Na konci každého záznamu je řazeno stručné hodnocení.

5.1 Brandýs nad Orlicí

Náměstí Komenského čp. 203

Č. staveb. parcely: 214

Památková ochrana: ano, kulturní památka od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 46610/6-4948³⁵

Obr. č.: 1

Historie

Před výstavbou nové radniční budovy z roku 1902, stála na tomtéž místě stará radnice, o které nelze přesně zjistit, kdy byla vystavěna. Z pamětního spisu z roku 1902 je ale známo, že tato budova, stávala již v šedesátých letech 16. století. Tuto skutečnost potvrzuje výrok z gruntovní knihy č. 1 z roku 1564, o koupi pozemku „při rathause“ Vítkem Krejčím. Hmatatelným důkazem o existenci radnice ve výše zmíněné době by mohl být i hodinový

³⁵ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu [cit. 08-08-2016]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=159124&oKodOk=5304&oNazSidOb=Brand%FDs+nad+orlic%ED&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=08.08.2016&Limit=25>.

cimbál s vyrytým letopočtem 1589, umístěný v dřevěné věži staré radnice, sejmutý při bourání stavby. Brandýská radnice během své existence neunikla řadě přestaveb, které vyvrcholily v roce 1859. Tehdy došlo k jejímu novému vystavění do podoby, která je známa z mnoha místopisných pohlednic, jež jí zachycují před zbouráním, kdy měla uvolnit místo nové z roku 1902.³⁶

V případě zmiňované předchůdkyně nynější radnice se jednalo o jednopatrovou budovu, o čtyřech osách průčelí. První patro a štít rozdělovala korunní římsa, za štítem vybíhala štíhlá věž zakončená stanovou střechou. Součástí radnice byl odedávna i šenk s hostinským bytem, po jehož zrušení sloužila místnost v letech 1873 – 1877 jako učebna třetí třídy obecné školy.³⁷ Ke konci 19. století byla budova v neuspokojivém, sešlém stavu, že se i úřední kanceláře musely přemístit do jiných prostor. Vše se změnilo v březnu v roce 1902, kdy se konaly obecní volby, v nichž se zvolilo nové obecní zastupitelstvo, z něhož vzešla nová městská rada o sedmi členech.³⁸

Nově zvolené vedení města se ihned začalo zabývat otázkou městské radnice, a již třicátého března téhož roku na návrh starosty vzešlo usnesení, aby jí hospodářský odbor prohlédl a podal návrhy na nevyhnutelné opravy. Po odkrytí stropů bylo zjištěno, že většina trámů v krovu je shnilá. Po vznesení požadavku na vypracování řešení bylo stavitelem Schulerem z Ústí nad Orlicí doporučeno stavbu zbourat a postavit novou.³⁹

Roku 1901 došlo ke schválení návrhu na výstavbu nové radnice, jehož vypracováním byl pověřen architekt a stavitel Josef Drahoš z Vysokého Mýta. Následně byly zadávány i práce mistrům na stavbě.⁴⁰ Zároveň se ustanovil i dozorčí výbor, v jejímž čele stanul starosta František Herzan, městští radní Fr. Kopecký a Fr. Bartoň a dále členové obecního výboru Fr. Fraiberger a Rudolf Zahrada. Po zbourání staré radnice vyšlo najevo, že pozemek pro stavbu nové neodpovídá plánovaným dimenzím a je potřeba jej rozšířit. Již 4. března roku 1901 se započalo s úpravou staveniště a vyhloubení pro projektované sklepy. Stavba

³⁶ ČEPEK, Jiří. *Z historie Brandýské radnice čp. 203*. In: Brandýské listy č. 7-8. Brandýs nad Labem, 2015, str. 7-8.

³⁷ Tamtéž, str. 8.

³⁸ Tamtéž, str. 9

³⁹ Tamtéž, str. 9.

⁴⁰ Práce zednická, nádenická, štukatérská, kamenická, tesařská, pokrývačská, truhlářská, kovářská staviteli připadly architektu a staviteli Josefu Drahošovi z Vysokého Mýta, práce klempířské svěřeny klempířskému mistru Fr. Bartoňovi z Brandýsa, zámečnické panu Janu Krouhlíkovi, Josefovi Farníkovi a Leopoldu Dostálovi – mistrům zámečnickým z Brandýsa. Dále práce sklenářské byly zadány Josefu Pacholíkovi, práce natěračské Josefu Bezdíčkovi z Vysokého Mýta, zřízení vodovodu a hromosvodu Al. Rainbergovi z Pardubic, práce kamnářská Václavu Rychlíkovi – majiteli kamnářského závodu v Chrudimi a práce malířská Josefu Hlaváčkovi, akad. malíř v Praze. ČEPEK, Jiří. *Z historie Brandýské radnice čp. 203*. In Brandýské listy č. 7-8 červenec – srpen. Brandýs nad Labem, 2015. Str. 10

pokračovala zdárně a již v červnu roku 1901 se dočkala svého zastřešení, veškeré hrubé zednické práce pak skončily do konce října tohoto roku, její úplné dokončení bylo plánováno do 1. května 1902. Jako upomínka na slavnostní otevření, které proběhlo 3. května 1902, se dochoval pamětní list, obsahující vylíčení přípravy stavby, tak i všeobecnou dějinnou situaci země a dějiny města Brandýsa.⁴¹

Ústřední místností nové radnice se stala zasedací síň v prvním poschodí, zdobená dřevěným obložením a stropem s bohatou secesní výmalbou. Bohužel, takto se do dnešních dnů nedochovala.⁴² Obnoven byl pouze pás s medailony významných českých osobností, které byly spojeny s obrozeneckým kulturním, společenským a politickým životem (např. Josef Barák, Václav Kliment Klicpera, Jan Žižka, Jan Hus, Karel Havlíček Borovský, František Palacký, Jan Amos Komenský, Josef Mánes, Bedřich Smetana, Božena Němcová, atd.).⁴³ Velkou proměnou prošla v roce 1950, kdy byla přeměněna na obřadní síň, v šedesátých letech pak byla vybourána zdobná kachlová kamna a odstraněn secesní strop, následně o deset let později vzalo za své i dřevěné obložení.⁴⁴

Popis budovy

Samostatně stojící budova radnice je vystavěná v mírně svažitém terénu na východní straně náměstí Komenského. Jedná se o jednopatrovou stavbu trojdílné dispozice, na čtvercovém půdorysu s hlavním průčelím orientovaným do náměstí, zastřešená sedlovou střechou mezi dekorativními štíty a její zadní část je ve vrchním dílu ukončena mírně zkoseným světlíkem. Hlavní průčelí je ve středu osově rozděleno mírně předstupujícím rizalitem, který probíhá přes všechna patra a vrcholí členitým, na bocích čtvrtobloučky uzavřeným štítem s nárožními věžičkami a s centrálně usazenými hodinami. Korunní římsa rizalitu je zdobena nápisovou páskou „RADNICE“ v rozvilinovém rámu.

⁴¹ Současně s tímto pamětním listem byla vložena i další pamětní listina podepsána všemi přítomnými s textem: „*Drazí potomci! Pozdravujeme Vás srdečně a vzpomeňte při otevření této schránky svých předků, kteří vroucí láskou lnuli k české vlasti a naší obci. Dejž Bůh, abyste šťastni a volni byli v šťastné a svobodné české zemi.*“. Na paměť dokončení novostavby byla pořízena pamětní mramorová deska do vestibulu v přízemí této stavby, která vyšla z rukou akademického sochaře Antonína Studeného z Pardubic. Malby v budově byly zadány akademickému malíři Josefu Hlaváčkovi z Prahy. ČEPEK, Jiří. *Z historie Brandýské radnice čp. 203*. In: Brandýské listy č. 7-8. Brandýs nad Labem, 2015. Str. 12-13.

⁴² ČEPEK, Jiří. *Z historie Brandýské radnice čp. 203*. In: Brandýské listy č. 7-8. Brandýs nad Labem, 2015. Str. 17.

⁴³ HUBENÝ, Jaroslav. *Brandýs jakoby: čtení o Brandýse nad Orlicí*. 2. vydání. Pardubice, 2015. ISBN 978-80-260-8660-4. Str. 70-71.

⁴⁴ ČEPEK, Jiří. *Z historie Brandýské radnice čp. 203*. In: Brandýské listy č. 7-8. Brandýs nad Labem, 2015. Str. 18.

Hmota přízemí je členěna pásovou bosáží, na tři osy děleno bočními okny a ve středu rizalitu je pak vstupní portál, který lemují na soklech stojící dva jednoduché sloupy s hlavicí a patkou. První podlaží je členěno třemi osami, které tvoří dvě okna a ve střední části rizalitu obloukový portál s balustrádovým balkonem. Oblouk portálu je vynášen dvěma sloupy a dvěma jednoduchými pilastry. Ve cviklech je štuková výzdoba s florálním motivem, palmeta ovinutá věncem. Vrchol oblouku doplňuje ve štuku provedený erb se znakem města (zkřížené hrábě na modrém poli) podložený lipovými listy. Nad dvěma bočními okny se nachází přímá římsa nesená jednoduchými konzolami. Ze střešní roviny za oblým štítem pak vybíhá věž s bání a lucernou.

Boční strany budovy jsou členěny stejně, mají pět okenních os, přízemí je opatřeno pásovou bosáží, kterou od prvního patra odděluje kordonová římsa. Na straně k náměstí vybíhá ze hmoty mělký dvouosý rizalit zakončený členitým, na bocích čtvrtobloučky uzavřeným štítem v jehož středu je kulaté okno, lemované pilastry. Okna jsou obdélná s šambránami a výraznými nadokenními římsami nesené volutovými konzolami.

Na základě zjištěných skutečností se domnívám, že stavba byla vystavěna v doznívajícím historizujícím neorenesančním stylu s prvky secese s vyspěle řešeným světlíkem nad schodištěm.

Mezi relativně moderními na náměstí působí radnice zdaleka nejreprezentativněji. To jí dodává na důstojnosti a významu a budova radnice je tak jakousi "perlou" celého náměstí. Kompozičně vyvážená, souměrná fasáda působí příjemným a klidným dojmem.

5.2 Broumov

I.

Mírové náměstí čp. 56

Č. staveb. parcely: st. 208

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 17419/6-1545⁴⁵

Obr. č.: 2

⁴⁵ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-08-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=128051&oKodKr=52&oNazSidOb=Broumov&Uz=B&PriUbytOd=03.05.1958&PriUbytDo=08.08.2016&Limit=25>.

Historie

S největší pravděpodobností se nejstarší radnice města nacházela v prostoru náměstí, kde jí ve 13. století předcházela fojtův dům.⁴⁶ Zřízení radního domu povolila vrchnost zvláštním privilegiem až v roce 1419, a to na místě dvou měšťanských domů v severozápadním rohu náměstí. Zároveň plnila i funkci tržnice.⁴⁷ Následný vývoj ovlivnily jednotlivé požáry.

Ve 40. let 16. století došlo v důsledku poškození města ohněm k nové výstavě v renesančním duchu, ve kterém své přední místo opět zaujala i radnice. S její stavbou se započalo již v roce 1542 na místě obecního a panského domu. Tato radniční budova byla přestavěna v letech 1649 a 1657 již v barokním slohu a byla opatřena volutovým štítem a věží nad průčelím.⁴⁸

Ke znovuobnovení došlo i po dalším požáru v roce 1757 v pozdně barokním stylu. Stejný osud jí postihl i v roce 1838, kdy poté jí byl vtisknut klasicistní vzhled.⁴⁹ Dnes již svému původnímu účelu neslouží, nachází se zde Komerční banka a Základní umělecká škola.

Popis

Jednopatrová budova obdélného půdorysu je situována v severozápadním nároží na Mírovém náměstí a je zastřešená valbovou střechou, s věží. Hlavní průčelí o čtyřech osách je orientováno do náměstí s delší stranou do přilehlé ulice. Průčelní fasádu doplňuje mělký rizalit o dvou osách, v němž je umístěn hlavní vstup do budovy. Přízemí rizalitu je opatřeno pásovou bosáží a od patra odděleno římsou. Všechna okna jsou obdélná a opatřena bílými šambrány. Pouze u oken v prvním patře rizalitu se nachází nadokenní římsa. Nad střešní rovinou vystupuje trojúhelníkový štít rizalitu, za nímž se vyzdvihuje štíhlá věž zvýrazněná nárožními pilastry korunovaná čtyřmi trojúhelnými štítky zakončená jehlancovou helmicí a makovicí. Věž je opatřena ze všech čtyř stran ciferníkovými hodinami a vpředu vitrážovým segmentovým oknem. Dvanáctiosé uliční průčelí je členěné pouze okenními osami bez dekorativních prvků.

⁴⁶ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-1. Str. 335.

⁴⁷ VULTERIN, Zdeněk – HOBZEK, Josef - NOVÁKOVÁ Milada. *Broumovsko: přírodní a kulturní památky*. Praha, 1964. Str. 33.

⁴⁸ Tamtéž, str. 40.

⁴⁹ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-1. Str. 335.

Na základě popisu a zjištěných informací soudím, že původně renesanční budova byla přestavěna kolem roku 1840, kdy získala fasádu s klasicistními prvky.

Budova bývalé radnice je umístěna na nároží, dodržuje uliční čáru a uzavírá tak náměstí. Průčelí je v současném stavu pojednáno poměrně stroze, zejména ve srovnání s budovami na náměstí. V protikladu ke klidnému, horizontálně pojatému objemu samotné budovy vystupuje výrazná hmota věže.

II.

Třída Masarykova čp. 239

Č. stav. parcely: st. 475/1

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 29. 10. 2001, č. rejstříku ÚSKP 51195/6-6221⁵⁰

Obr. č.: 3

Historie

Druhá radnice města Broumova se nachází na Masarykově třídě na sever od jádra města. Byla založena roku 1888. Na počátku 20. století v ní sídlil okresní soud a městský úřad. V současné době jsou tyto prostory opět využity pro výkon městské správy.^{51,52}

Popis budovy

Jedná se o jednopatrovou samostatně stojící radnici vystavěnou na půdorysu „L“. Funkci hlavního třináctiosého průčelí plní křídlo budovy podél Masarykovy třídy. Symetrická kompozice křídla je zdůrazněná předsunutým tříosým rizalitem zakončeným trojúhelníkovým štítem s třemi akroterii. Hlavní vstup do budovy se nachází ve hmotě středového rizalitu tohoto křídla. Vchod tvoří profilovaný vstupní portál ve střední ose vrcholící římsou se zubořezem. Přízemí budovy dotváří štuková pásová bosáž, která je od prvního patra oddělena průběžnou jednoduchou kordonovou římsou. Horní okraj fasády zdůrazňuje mohutná korunní konzolová římsa, doplněná hustou řadou zdobených konzolek. Okna jsou jednoduchá obdélná

⁵⁰ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-08-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?hledani=1&KrOk=Kr&HiZe=&VybUzemi=1&sNazSidOb=Broumov&Adresa=&Cdom=239&Pamatka=&CiRejst=&IdCis=&Uz=B&PrirUbytOd=3.5.1958&PrirUbytDo=8.8.2016&KodKr=52>.

⁵¹ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska. I. díl*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-1. Str. 336.

⁵² Bližší informace o druhé budově radnici nejsou známy. Není popsána či zmiňována v publikacích, ani v průvodcích. Dokumenty k budově Městského úřadu čp. 239 mi stavebním odborem Městského úřadu Broumov nebyly zpřístupněny.

se šambránami a v prvním patře obohacena nadokenními římsami. Okna v ploše rizalitu v úrovni prvního patra mají z každé strany navíc pilastr se zdobnou hlavicí. Budovu vkusně dotváří střízlivá štuková výzdoba, která je provedena v ploše vlysu vedený po obvodu traktu.

Tektonika a kompoziční struktura stavby radnice odkazuje na novorenesanci. Objem i fasáda hmoty jsou symetrické, spíše horizontálně pojaté. Důstojnost budovy snižuje její umístění a také okolí, zejména sousedství obchodního centra.

5.3 Červený Kostelec

Náměstí T. G. Masaryka čp. 120

Č. stav. parcely: st. 122/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 4

Historie

Až do roku 1863 byl Kostelec pouze městysem. V měsíci lednu a březnu tohoto roku požádalo zastupitelstvo městyse Kostelce o povýšení na město, čehož dosáhlo 11. 8. 1867.⁵³

Na místě dnešní radniční budovy stála původně barokní rychta a jejím posledním rychtářem byl pan Střihavka. Poté vystřídala několik majitelů. Za faktora Davida Vikolčila se v roce 1819 dosud přízemní dům zvýšil o patro, a také byl zastřešen mansardovou střechou. Po finančním krachu faktora Viskočila se dům dostal v roce 1835 do rukou věřitele Františka Bureše. Následně budova vystřídala řadu dalších soukromých majitelů. Od obchodníka Františka Kozla v roce 1882 zakoupila dům kostelecká obec, která ho následně opravila na radnici.⁵⁴

Z archivních dokumentů se nám o radniční budově dochovaly dva rozpočty na znovuzřízení průčelí fasády městské radnice v Červeném Kostelci. První byl od Alexandra Peroutky, mistra zednického, ze dne 20. 4. 1896. Druhý rozpočet na úpravu radničního domu byl od stavitele Josefa Pitřince ze dne 29. 4. 1896.⁵⁵ Pravděpodobně byla oprava fasády

⁵³ HURDÁLEK, Josef. *Letovisko Červený Kostelec střed kraje Mistra Jiráska: (průvodce)*. V Červeném Kostelci, 1933. Str. 101.

⁵⁴ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-1. Str. 353.

⁵⁵ SOKA Náchod. Archiv města Červený Kostelec, Obecní záležitosti. Inv. č. 157, karton č. 18. oprava fasády radnice.

a dalších dílčích prací provedena v tomto roce dle rozpočtů, avšak bližší informace o samotné realizaci nejsou známy. Tato budova stále slouží městskému úřadu, nicméně její kapacita není plně dostačující, tudíž úřad využívá i budovu protější.

Popis budovy

Jednopatrový objekt radnice situován na západní straně náměstí T. G. Masaryka je vystavěn ve svažitém terénu na obdélném půdorysu a zastřešen mansardovou střechou. Průčelní fasáda je orientována do náměstí a je členěna pěti okenními osami, z nichž střední okenní osu doplňuje v úrovni přízemí vchod, který opticky dělí fasádu na dvě symetrické části a po obou stranách hho lemují sdružené lizény. Vrchol štukové výzdoby doplňuje znak města s výrazným plastickým orámováním. Každé okno je zvýrazněno jednoduchou štukovou šambránou, která je zakončena mírně zvlněným plastickým frontonem. Nároží budovy jsou zdůrazněna výraznými pilastry.

Svým měřítkem radnice nepřesahuje okolní zástavbu, hmotu pocitově navyšuje objemná mansardová střecha. Úprava této radnice je střídmatá, decentní, provedená v nebarokním stylu s minimem fasádních prvků. Spíše než fasáda tedy dodává budově na důstojnosti její umístění v městské struktuře.

5.4 Česká Skalice

Husovo náměstí čp. 1

Č. stav. parcely: 1

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 36642/6-1573⁵⁶

Obr. č.: 5

Historie

Nejstarší zmínka o radním domě v České Skalici pochází z roku 1586. V roce 1707 budova vyhořela a následně byla barokně přestavěna, měla bohatě členěný štít orientovaný do

⁵⁶ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-08-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?hledani=1&KrOk=Kr&HiZe=&VybUzemi=1&sNazSidOb=%C8esk%E1+Skalice&Adresa=&Cdom=1&Pamatka=&CiRejst=&IdCis=&Uz=B&PrirUbytOd=3.5.1958&PrirUbytDo=8.8.2016&KodKr=52>.

náměstí. Roku 1797 znovu došlo k její rekonstrukci.⁵⁷ Jednopatrovou zděnou budovu se štítem do náměstí zdobila malá věžička s hodinami a se zavěšeným zvoncem. V přízemí byl umístěn „mázhaus“, za ním šenkovna a v patře radní síň a pokoje. Při požáru v květnu 1846 shořela střecha i věž radnice, na zachované zdi a stropy upevnili prozatímní střechu z prken. Tento bezútěšný stav skončil na počátku 50. let, kdy došlo k jejímu zboření. Na stejném místě, teprve až v roce 1863 - 64 přikročili radní k zbudování nové radnice v neogotickém slohu.⁵⁸

Na přelomu 19. a 20. století zde sídlil c. k. okresní soud a dívčí škola obecná.⁵⁹

V dnešní době je stará radnice téměř prázdná, v přízemí sídlí počítačová firma, v patrech byly kdysi nájemní byty.

Popis budovy

Dvoupatrová budova je situovaná na rohové mírně lichoběžníkovité parcele s hlavním průčelím orientovaným do Husova náměstí. Na jižní straně navazuje na sousední dům a střecha je zde ukončena štítem, na severní volné straně valbou. Sedmiosému průčelí vévodí lehce předsazený rizalit zakončený stupňovitou atikou s centrálními hodinami, nad ní vybíhá štíhlá oktogonální věžice završená zubatým cimbuřím. Plocha rizalitu je symetricky rozdělena čtyřmi lizénami, které jsou pod hlavní římsou spojeny stylizovaným obloučkovým vlysem. Mezi lizénami jsou umístěna okna, ve střední ose sdružená. Ve středu přízemní části hmoty rizalitu je umístěn poměrně nevýrazný vstup. Vchod je řešen jako otevřená předsíň s křížovou klenbou. Přízemí je od prvního patra odděleno profilovanou kordonovou římsou. Okna v přízemí a v prvním patře jsou segmentově ukončena, ve druhém jsou pak jednoduchá obdélná. V prvním a druhém patře jsou navíc obohacena o pravoúhle zalomené nadokenní římsy. Střízlivá štuková výzdoba spočívající v plastickém listoví evokující naturalismus se nachází nad okny v ploše rizalitu.

Z výše popsaného vyplývá, že stavba byla postavena v neogotickém slohu, na který odkazuje také štuková výzdoba inspirovaná gotickými motivy. I v dnešní době je jednoznačně dominantou náměstí. Její vzezření podtrhuje oktogonální věž. Stavba je zároveň dokladem výstavby 2. pol. 19. století ve městě.

⁵⁷ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. I. díl. Praha, 1996. ISBN: 80-85983-133. Str. 520.

⁵⁸ KLOS, Jan. *Paměti města České Skalice*. Česká Skalice, 1935. Není ISBN. Str. 7, 9.

⁵⁹ ŽDÁREK, Jaroslav. *Průvodce po České Skalici a okolí*. Česká Skalice, 1907. Není ISBN. Str. 9.

5.5 Dašice

Komenského čp. 25

Č. stav. parcely: st. 67

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku 36615/6-5203⁶⁰

Obr. č.: 6

Historie

Nejstarší zpráva o existenci radničního domu v Dašicích pochází z roku 1564, jednalo se o dřevěný jednopatrový dům s podsíní, opatřený vížkou s hodinami. Pravděpodobně tento radní dům přestával vyhovovat, protože ze zápisu se dočítáme, že v r. 1571 byl přistavěn nový rathaus, též ze dřeva s podsíní, ve kterém se úřadovalo až do švédských válek, kdy v neznámém roce vyhořela. Od této doby až do roku 1650 neměli měšťané radní dům, tato situace se změnila v roce následujícím, kdy městská obec dala vystavět novou radnici dřevěnou o jednom poschodí s podsíní, kdy v prvním patře se nacházela síň radní a komora a v přízemí šenkovna, ale ani tato nestála dlouho, jelikož 4. února 1679 ji pohltil oheň. Další nová radnice byla postavena uprostřed náměstí v r. 1682⁶¹, kde se úřadovalo až do roku 1831, kdy ji zničil oheň. Na stavbu nového domu nebylo peněz, ani pomyšlení, tak bylo městečko až do roku 1852 bez radnice. Tehdy byl po naléhání vrchnosti zakoupen dům čp. 17 od pana Borčického, aby zde mohl stát nový radniční dům. Tato radnice v sedmdesátých letech však již nevyhovovala svému účelu, začala se stavět nová velká budova, která byla dokončena 1878, v níž byl umístěn jak obecní úřad i škola. Vystavěna byla na místě, kde se dnes nachází čp. 38, tudíž naproti dnešní radnici.⁶²

Obec v roce 1917 odkoupila dům č. 25, jenž stál na východní straně náměstí, ve kterém se zřídila v přízemí zasedací místnost a za průchodem do dvora sloužila jedna místnost pro vybírání daní a druhá pro obecní úřad.⁶³

V roce 1923 Městská rada navrhuje, aby vzhledem k povinnosti, kterou obec na sebe vzala tím, že je povinna postarat se o ubytování důstojníků a rotmistrů, byl přestavěn obecní

⁶⁰ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-08-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=148480&oKodKr=53&oNazSidOb=da%B9ice&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=08.08.2016&Limit=25>.

⁶¹ SOkA Pardubice. Archiv města Dašice. Pamětní kniha města Dašice, ukn 1A/1B. S. 85- 87.

⁶² Tamtéž, Str. 88 -89.

⁶³ Tamtéž, Str. 336.

dům č. 25. Přestavba se měla uskutečnit tak, aby v nové budově byl umístěn obecní úřad, Občanská záložna, muzeum a pokud možno co nejvíce bytů pro důstojníky a rotmistry. A rekonstrukce se měla provést dle plánů p. Josefa Huráně. V červnu téhož roku se na zasedání obecního zastupitelstva se dostavil na pozvání ing. Milan Babuška z Prahy, aby poskytl posudek o projektu. Nakonec se městská rada rozhodla zadat projekt na vypracování domu čp. 25 a domu pro rotmistry panu Ing. Babuškoví. Na vystavění domu se sešly tři návrhy,⁶⁴ přičemž zmíněný pan Ing. Babuška z došlých nabídek doporučuje firmu pana Huráně z Dašic, také ministerstvo veřejných prací schvaluje firmu místní. Podaná nejnižší nabídka od firmy Teplý se vysvětluje tím, že stavební materiál je méně cenný. A tak stavba byla zadána firmě Huráň, kterou celé zastupitelstvo jednohlasně odsouhlasilo. Ještě téhož roku se započalo s bouráním domu čp. 25⁶⁵ a ke konci roku stálo přízemí budovy. V roce 1924 byl radniční objekt dokončen.⁶⁶

Popis budovy

Jednopatrová budova situovaná na východní straně nároží náměstí T. G. Masaryka a Komenského ulice na podlouhlé obdélníkové dispozici, krytá sedlovou střechou. Svoji delší stranou se vstupy je orientovaná do ulice Komenského, štítové průčelí směřuje do náměstí. Hlavní fasádu člení v přízemí patnáct os, přičemž dvě osy tvoří vstupy s masivními geometrickými portály. Tyto jsou tvořeny vystupujícími pilastry předělenými portálovými římsami a zakončenými stylizovanými volutami. Štuková výzdoba je provedena v hmotě pilastrů, výrazný prvek tvoří klenák zasazený doprostřed římsy. Ostatní osy jsou tvořeny rozměrnými obloukovými okny. První patro je členěno patnácti osami čtvercových oken, lemovaných jednoduchou šambránou se střední částí vyběhající do tvaru trojúhelníku. Ze střechy vystupuje osm vikýřů s trojúhelnými štítky.

Štítová strana budovy orientovaná do náměstí je akcentována od prvního patra mělkým arkýřem nad střechou přecházející do hranolové věže s hodinami zakončena hrotitou mohutnou věží s hodinami. Okna v přízemí jsou tvořena rozměrnými obloukovými okny a v patře čtvercovými okny s šambránou a členitou nadokenní římsou. Ve štítě se nacházejí tři malá čtvercová okénka s šambránami s ušima.

⁶⁴ Nabídky byly podány od firem Teplý Pardubice za 1, 180. 712.87 Kč, Kříž – Burda za 1, 333.210 Kč a Huráň Dašice za 1, 330.367 Kč. SOKA Pardubice. Archiv města Dašice. Pamětní kniha města Dašice, ukn 1A/1B. Str. 335.

⁶⁵ SOKA Pardubice. Archiv města Dašice. Pamětní kniha města Dašice, ukn 1A/1B. Str. 335.

⁶⁶ Tamtéž. Str. 342

Jedná se o architektonicky bohatě dekorovanou meziválečnou stavbu. Určitá naddimenzovanost celého projektu se dá pravděpodobně vysvětlit požadavkem na umístění co největšího množství důstojnických bytů. Fasáda je dekorativní, tradicionalisticky zdobená s prvky rondokubismu. Jejím nejvýraznějším prvkem je štít, jehož podoba je pravděpodobně inspirována volutovými štíty okolních domů.

5.6 Dvůr Králové nad Labem

Náměstí T. G. Masaryka čp. 38

Č. stav. parcely: st. 68

Památková ochrana: ano, kulturní památka od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 15891/6-5040⁶⁷

Obr. č.: 7

Historie

V rámci heuristické fáze bádání se bohužel nepodařilo nalézt podklady ke stavbě nové radniční budovy č. 38, a to ani v archivu či v muzeu. Ve spolupráci s Odborem výstavby a územního plánování Městského úřadu Dvora Králové nad Labem bylo zjištěno, že jsou uchovávány dokumenty pouze od poslední rekonstrukce, čili zhruba za posledních deset let, starší dokumentace a plány ve svém archivu nemají. Její rok výstavby 1918 uvádí kniha Historické radnice Čech, Moravy a Slezska.

Popis budovy

Stavba je situovaná téměř uprostřed východní zástavby náměstí T. G. Masaryka. Jedná se o dvoupatrovou budovu vystavěnou původně na trojkřídlové dispozici, která byla později na jižní straně doplněna o jednopatrové křídlo, čímž vzniklo uzavřené nádvoří. Radnice je zastřešená sedlovou střechou. Přísně symetrické průčelí (západního křídla), obrácené směrem do náměstí je ve třech prostředních osách zvednuto o polopatro a zakončeno trojúhelníkovým štítem. Průčelí je členěno sedmi okenními osami, které doplňují nárožní a meziokenní osy s průběžnými svislými lisénami. Ve střední ose se nachází segmentově zakončený průchod do dvora, který je lemovaný postavami atlantů (přidržují na prsou věnce) a nad nimi je vynesena předsazený balkon prvního patra ve tvaru lichoběžníku. Přízemí je od pater odděleno

⁶⁷ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=126409&oKodKr=52&oNazSidOb=Dv%F9r+Kr%E1lov%E9+nad+labem&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

průběžnou římsou s motivem meandru. V přízemí jsou okna segmentově zakončená a v záklenku lemovaná štukovým dekorem. V prvním a druhém patře jsou okenní otvory obdélné, v prvním patře v postranních okenních osách doplněny o parapetní výzdobu v podobě balustrády z polokuželek. V polopatře jsou umístěna okna oválná se zvýrazněnými klenáky, lemované listovými festony se závitnicovými tvary pod okny. V trojúhelníkovém nástavci je umístěn městský erb v zavíjené kartuši.

Dále kompozici fasády dotváří štuková výzdoba, v úrovni mezi okny prvního a druhého patra v krajních osách v podobě kruhových ornamentálních úvarů se čtyřlístem obíhaným paprskem, a ve třech středních osách vystouplým štukovým rámcem se středním zrcadlem. Sochařská výzdoba kromě zmíněných stylizovaných postav atlantů se objevuje na dvou středních pilastrech nad přerušovanou hlavní římsou, kde jsou umístěny vázy s girlandami a poté dvojice Puti na balkonních soklech.

Stavbu realizovanou v roce 1918 by i bez znalosti této informace bylo možno bez problémů datovat do první čtvrtiny 20. století na základě jejich vnějších znaků. Mísí se zde dekor ve stylu novobaroaka a art deca (palácový charakter stavby, oválná okna, lizény evokující tzv. vysoký řád, římsa s meandrujícím vzorem).

Stavba dodržuje uliční čáru, dodržuje výškovou hladinu okolní zástavby, ale zabírá podstatně větší půdorysnou plochu průčelí, než okolní domy, proto působí výrazněji. Výraznou hmotu centrálního štítu vyvažují dva vikýře po jeho stranách, jejichž současná podoba celkový dojem rozhodně nezhodnocuje, spíše naopak.

5.7 Hořice

Náměstí Jiřího z Poděbrad čp. 3

Č. stav. parcely: st. 3/1

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 17339/6-1190⁶⁸

Obr. č.: 8

⁶⁸ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=127962&oKodKr=52&oNazSidOb=Ho%F8ice&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

Historie

Písemné zprávy, ze kterých by bylo možno zjistit, kdy byla vystavěna první radnice ve městě, se nedochovaly. Ta, o které se dochovalo písemná sdělení, byla postavena roku 1735.⁶⁹ V kronice je vylíčena jako budova z kamene s podloubím, zastřešena šindelem a vyzdobena malou věžičkou, která byla opatřena hodinami. Kromě zasedací velké síně umístěné v prvním poschodí do náměstí se zde nacházela v přízemí kancelář pro městského protokolistu a knihovního pro město Hořice, pokoj pro policejního sluhu a v prvním patře se původně nacházela taky soudní kancelář a na straně do dvora byt sestávající ze tří světnic.⁷⁰

Zasedací síň byla přepažena na dvě poloviny, přičemž v té větší se nacházely dvě linie křesel a mezi nimi masivní stůl se silnými trnožemi. Místnost měla trámový strop a doplněna byla velkými kachlovými kamny, do kterých se přikládalo z chodby.⁷¹

O postavení nové radnice v Hořicích se v místních kruzích začalo mluvit na jaře roku 1871, poněvadž starou radnici podvakerát ohrožoval požár a to v červnu 1859 od sousedícího domu č. p. 392 a v březnu roku 1871 od domu č. p. 392, kdy to odnesla střecha, která trpěla hašením a zvláště pak vnitřek. Po obhlídce stavby městský stavitelský odbor uznal, že již nadále v budově nelze úřadovat a tak bylo na schůzi výboru 18. března roku 1871 dohodnuto pro znovu vystavění radnice.⁷² Ačkoli už předtím 15 let se stalo rozprávkou měšťanů nutnost postavit novou radnici i předešli purkmistrové už o tom pomýšleli, ale žádný z nich nedokázal stavbu uskutečnit, teprve až přišel rok 1871, tomuto vyhnutí už nebylo.⁷³

Dne 1. června se uskutečnilo stěhování radničních prostor, odkud byly všechny úřední spisy odneseny do pronajatých místností domu č. 103, pana Feuerteina, jak potvrzovala smlouva o nájmu místností pro obecní úřadování, uzavřena mezi ním a městem, která byla sepsána v květnu.⁷⁴

Ještě téhož roku v listopadu se na sezení obecního výboru odsouhlasilo většinou hlasů zakoupit v dražbě domek č. 341 od paní Anny Hátlové k budově radnici.⁷⁵

⁶⁹ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice, 2008. ISBN 978-80-254-3464-2. Str. 35.

⁷⁰SOkAJičín. Archiv města Hořice. Pamětní kniha čili zápisy města Hořic od roku 1856 do 1875, inv. č. 87, kniha č. 55. Str. 1023.

⁷¹TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice, 2008. ISBN 978-80-254-3464-2. Str. 35.

⁷²SOkA Jičín. Archiv města Hořice. Pamětní kniha čili zápisy města Hořic od roku 1856 do 1875. Str. 1041.

⁷³Tamtéž. Str. 1042.

⁷⁴Tamtéž, str. 961.

⁷⁵Tamtéž, str. 988.

V následujícím roce 2. dubna se konalo mimořádné zasedání obecního výboru, na kterém byly představeny plány na novostavbu radniční budovy od pánů Františka Poličanského z Hořic, Františka J. Nekvasila z Prahy, Františka Karažeje z Hořic a Antonína Žílky. Po dlouhém rozhodování, obec vynesla svůj verdikt 16. května ve prospěch plánů od architekta Františka Poličanského s dodatkem, „že fasáda dle řečeného nástinu úplně provedena býti má toliko, že věž balkonem opatřena, pak v zadní frontě radnice pod zem dvě podzemní světlé trestnice si provedou, ostatního místa je sklep a dřevníku se použije“.⁷⁶

Mezitím městská rada požádala u okresního zastupitelstva o povolení výpůjčky 20.000 zlatých na stavbu městské radnice, a jelikož proti této výpůjčce námitky neměl, tak městská rada si o tuto výpůjčku požádala u hypoteční banky v Praze, která jim v tomto vyhověla.

V květnu odsouhlasila rada rozpočet podaný panem Františkem Poličanským na novostavbu v částce 21. 868 zlatých, a dle něho se uskutečnila dražba. Zároveň se přijala nabídka truhláře Antonína Erbana, který nabízel, že nákresy dveří a oken v novogotickém slohu zdarma provede dle nástinu a před dražbou je předá, taktéž i zámečnické práce, vzorky s oferty měly být od účastníků dražeb podány před dražbou.⁷⁷

Dne 14. května 1972 se přistoupilo k bourání staré radnice. O čtyři dny později se uskutečnila dražba na práce tesařskou, zednickou a kamenickou, přičemž obecní výbor rozhodl takto: na pronájem práce zednické pronajal p. Fr. Poličanskému společně s p. Fr. Karažejem za 3355 zl., tesařské práce svěřeny Janu Poličanskému za 563 zl., kamenické práce Václavu Svobodovi za 328 zl., Janu Svobodovi za 250 zl., Janu Hlušičkovi za 186 zl., Hynku Raimanovi za 500 zl. Řezbářské práce ponechány Antonínu Myslivcovi za 554 zl.⁷⁸

Za velké účasti obyvatelstva nejen hořického se uskutečnilo 11. srpna slavnostní svěcení památného kamene budovy nové městské radnice. O deváté hodině se shromáždili spolkové a pozvaní hosté na staveništi.⁷⁹ Při této příležitosti byly do památného kamene vloženy památné spisy, které byly přečteny v tento den slávy, fotografie města Hořic, jakož i všechny oběžné mince té doby a poté došlo k samotnému svěcení, doprovázeno poklepáním kladívkem.⁸⁰

⁷⁶ SOKA Jičín. Archiv města Hořice. Pamětní kniha čili zápisy města Hořic od roku 1856 do 1875, inv. č. 87, kniha č. 55. Str. 1019.

⁷⁷ SOKA Jičín. Archiv města Hořice. Pamětní kniha čili zápisy města Hořic od roku 1856 do 1875, inv. č. 87, kniha č. 55. Str.

⁷⁸ Tamtéž, str. 1025.

⁷⁹ Tamtéž, str. 1040.

⁸⁰ Tamtéž, str. 1043.

Se stavbou se pokročilo v roce 1872 tak, že již 17. října se začalo s pokrýváním střechy. Z protokolu sepsaný na radnici 28. května 1873, se dovídáme, že ještě tento den stavba obývaná nebyla, ale nepozůstávají žádné důvody, aby přijatá a za schopnou k obývání uznaná byla. Dále se můžeme dočíst, „že rada města Hořic sobě stavbu nové radnice na základě nástinu a comisního protokolu ze dne 26. května 1872 k vystavění povolila. Tato radnice jest z kamene a úplně na vápno zděná, 2 poschodí vysoká a úplně dle stvrzeného nástinu provedená“. Z protokolu se také dozvídáme, kolik budova při jejím dokončení měla místností. V podzemí se nacházela jedna síň, dvě světlé trestnice, tři malé sklepy. V přízemí byla situována jedna síň, dva krámy, dvě světnice a jedna strážnice, dvě obytné kuchyně. Dále v I. Patře byla jedna síň, zasedací síň (sál), čtyři kanceláře a v II. poschodí se nacházela síň, šest pokojů, dvě obytné kuchyně.⁸¹

Popis budovy

Dvoupatrová budova radnice je situována do střední části jižní zástavby na náměstí Jiřího z Poděbrad obdélného půdorysu s dvorním křídlem ve tvaru písmene „L“, s věží, zastřešená sedlovou střechou. Sedmiosé průčelní fasádě vévodí předstupující středový pískovcový rizalit, přecházející nad střechou do čtyřhranné kamenné věže. Ve hmotě rizalitu je umístěn hlavní vstup, nad ním v prvním patře se nachází balkon na krakorcích s kamennou kružbovou balustrádou. Věž v její horní části zdobí oválný znak města Hořic, v linii nad ním navazují ciferníkové hodiny v gotizujícím rámu a nad nimi pak sdružené tudorovské okno. Věž je ukončena prolamovanou balustrádou, v nárožích obohacena o fiály.

Hmota přízemí je tvořena z kamene. Postranní vchody do budovy jsou umístěny ve druhé, a šesté ose, tvořeny jednoduchými lomenými ustupujícími portály. Okna v přízemí jsou lomeně ukončena taktéž v prvním patře a obohaceny o kružbové parapety. Okna ve druhém patře jsou tudorská opět se štukovým kružbovým dekorem parapetu. Jednotlivá patra odděluje po celém obvodě kamenná jednoduše profilovaná římsa. Fasáda je ukončena fabionovou římsou s florálním dekorem. Druhé patro je výrazněji tektonicky dělené polosloupky a polopilíři. Symetricky po obou stranách fasáda vrcholí balustrádovou atikou s fiálami.

Budova radnice je vystavěná nepochybně v neogotickém slohu. Jejím nejvýraznějším prvkem je kamenná věž, která jí dodává na důstojnosti a odlišuje od ostatních budov náměstí. Je hodnotným dokladem výstavby 2. poloviny 19. století ve městě. Fasáda je symetrická,

⁸¹ Archiv městského úřadu Hořice, č. 003. Dokumentace pro stavební povolení.

bohatě zdobená a je zde jasně patrné členění budovy na jednotlivá podlaží díky použití kamennému obkladu a říms.

5.8 Hradec Králové

Velké náměstí čp.1/3

Č. stav. parcely: st. 93

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 40620/6-368⁸²

Obr. č.: 9

Historie

Stará radnice, která pochází patrně ze 14. století, byla původně volně situovaná stavba před západní stranou náměstí. Jistě již stála roku 1418, kdy byla poškozena vichřicí, v roce 1536 vyhořela.⁸³ Následně byla v 16. století přestavěna a zároveň došlo i k jejímu rozsáhlému rozšíření. Městská rada pro tyto účely odkoupila vedlejší domy za 600 kop a v roce 1588 byla přebudována podruhé. Na sklonku 16. století byl z obdobného účelu koupen dům od Jiříka Piručka vedle domu Jana Vencelíka.⁸⁴ Renesanční radnice neměla věž, neboť tuto funkci plnila Bílá věž situovaná vedle radničního domu. Roku 1622 byl v zadním traktu radnice zřízen pivovar.⁸⁵

Po skoro 100 letech za úřadujícího primátora Jindřicha Viléma Rossa došlo k výstavbě vížky, opatřenou hodiny s orlojem z kostela sv. Antonína, situovanou nad krámem a pokoji úředníků mezi radnicí a domem čp. 165.⁸⁶ Po nějaké době z důvodu jejího špatného stavu a nebezpečí spadnutí byla vížka zbořena a hodiny umístěny uprostřed radniční střechy.⁸⁷

V roce 1786 po válkách s Pruskem se začalo se stavěním dvou věží, jenže vypukla válka s Turky a na vnitřní opravu a věžní hodiny nebyly peníze. Až o rok později v listopadu

⁸² MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=152699&oKodKr=52&oNazSidOb=Hradec+Kr%E1lov%E9&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

⁸³ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl*. Praha, 1997. ISBN 80-85983-12-5. Str. 259.

⁸⁴ DOMEČKA, Ludvík. *Stará radnice v Hradci Králové. Hradec Králové, 1937*. Pojednání Městského průmyslového a historického musea v Hradci Králové. Str. 3-4.

⁸⁵ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl*. Praha, 1997. ISBN 80-85983-12-5. Str. 259.

⁸⁶ DOMEČKA, Ludvík. *Stará radnice v Hradci Králové. Hradec Králové, 1937*. Pojednání Městského průmyslového a historického musea v Hradci Králové. Str. 8.

⁸⁷ Tamtéž, str. 11.

se věže dočkaly bání s hvězdami vztyčenými na vrchu. Pro nové úřady, kterým se Hradci Králové dostalo v padesátých letech 19. století, jmenovitě zemského úřadu, okresního úřadu, okresního hejtmanství a berního úřadu se město rozhodlo přenechat a přestavit svou radnici. Radnice před začátkem přestavby byla jednopatrová, jenom střední část měla druhé patro s dvěma okny, po stranách po dvou pilastrech a nad nimi polokruhová římsa zdobená třemi kamennými vázami. V prvním patře průčelí rozdělovaly pilastry na pět úseků.⁸⁸

Městské zastupitelstvo se obrátilo na stavitele Bělského v Praze za 300 zl. stř., aby vypracoval projekt na rekonstrukci a úpravu fasády, která směřuje do velkého náměstí staviteli Wittmanovi. Nakonec Bělského plán byl překreslen stavitelem z Chrastí Františkem Dobrovským, jemuž byla i stavba svěřena. Radním se pravděpodobně nelíbil Bělovského návrh zboření celé radnice i s věžemi, naopak Dobrovský chtěl první poschodí, až na zadní trakt a křídla, uchovat. Dne 2. května 1850 došlo k strhnutí zadního traktu a ještě tento měsíc se započalo s kopáním základů pro budovu. V roce 1852 pod dozorem Dobrovského se přikročilo k stavbě předního traktu na Velkém náměstí.⁸⁹

Při přestavbě se našly tři pískovcové desky, které pocházely z bývalé vnější Slezské brány, ty poté byly zazděny do novostavby, první deska na dvoře do zdi předního traktu radnice a dvě do zdi postranních křídel.⁹⁰

Pozdně klasicistní podobu získala radnice v letech 1850-1852, kdy došlo k finálnímu dokončení rekonstrukce.⁹¹ Narozdíl od předešlé byla zvýšena o druhé patro, věže a o třetí patro. Do jižní věže byl spolu s pouzdrem z makovice původní věže vložen spis tesaře Václava Kroupy z roku 1787 i pamětní spis sepsaný rukou Josefa Antonína Šrůtka osmnáctého října 1852 a pergamenem s podpisy královéhradeckých honorací. Od mistra tesařského na Novém Hradci Králové Jana Schwarze provedena vazba střech u věží a na makovicích pracovali klempíři František Stein a Antonín Brabenec. (Jižní věž je mohutnější než severní). Klempířská práce stála 700 zlatých stř. a celá rekonstrukce přesáhla 96.000 zl. stř. Na paměť přestavby byla zabudována do zdi vpravo od vchodu do zadního traktu

⁸⁸ Tamtéž, str. 16.

⁸⁹ DOMEČKA, Ludvík. *Stará radnice v Hradci Králové*. Hradec Králové, 1937. Pojednání Městského průmyslového a historického musea v Hradci Králové. Str. 18.

⁹⁰ Tamtéž, str. 20.

⁹¹ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str 27.

kamenná deska s nápisem „*V letech Páně 1850, 1851, 1852 nákladem městského důchodu znovu vystavěna.*“⁹²

Roku 1924 byla fasáda do Velkého náměstí opravena Ing. Václavem Rejchlem a v průčelí místo rakouského kamenného orla, sundaný v r. 1819, zasazen vytepaný měděný znak republiky podle návrhů prof. Josefa Růžičky, dílovedoucím Arturem Bartoškem.⁹³

Popis budovy

Jedná se o dvoupatrovou budovu se dvěma věžemi a sedlovou střechou, situovanou téměř do střední části západní fronty domů na Velkém náměstí a tvořící obdélnou zástavbu kolem vnitřního dvora. Sedmiosé průčelí je obohaceno třemi lehce předsazenými rizality, z nichž dva boční přechází do nízkých čtyřhranných věží zakončených báněmi s lucernou a středový rizalit ukončuje nízký štít. Plocha fasády je v rizalitech v úrovni přízemí tvořena rustikovou bosáží a v patrech je vyvedena pásová bosáž. V ploše středního rizalitu se nachází průjezd do dvora zakončený obloukem, nad ním je v prvním patře balkon s litinovým zábradlím nesený čtyřmi krakorci. Vstup na balkon tvoří sdružený portál, nad nímž je ve štuku provedená supraporta s výraznou hrotitou římsou. Nad sdruženým oknem v druhém patře se nachází znak českého lva. Okna jsou úzká a obdélná, v přízemí a v druhém patře s tenkými plastickými šambránami, v prvním patře zvýrazněna nadokenními římsami nesenými volutovými konzolami, přičemž ve hmotě bočních rizalitů jsou nadokenní římsy ve středu hrotité. Pod korunní římsou je veden bohatě ornamentální vlys. Ze střešní roviny mezi věžemi a štítem středového rizalitu je vedena atika. Věže jsou opatřeny ze všech svých stran oknem segmentově zakončené, na průčelní straně nad oknem jsou kulaté hodiny a ve zbytku stran jsou kulatá okna. Plocha věže je členěna pásovou bosáží a nároží lemují pilastry.

Radnice po poslední přestavbě dostala klasicistní vzhled. Budova má palácový charakter, na rozdíl od většiny sledovaných radnic má tato vnitřní dvůr, nejedná se tedy o monoblok. Budova měřítkově odpovídá okolní zástavbě, zvýrazňují ji dvě věže, které dávají stavbě noblesu a důstojnost. Tvoří jednoznačně jednu z dominant hradeckého náměstí.

⁹² DOMEČKA, Ludvík. *Stará radnice v Hradci Králové*. Hradec Králové, 1937. Pojednání Městského průmyslového a historického musea v Hradci Králové. Str. 22 – 23.

⁹³ Tamtéž, str. 24.

5.9 Hronov

náměstí Československé armády čp. 5

Č. stav. parcely: 94/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 10

Historie

Před výstavbou nové radnice z let 1937-1938 na tomtéž místě stála původní stará radnice, která byla zbudována úpravami z hospodářského stavení Filipa Prouzy, jenž od něj v roce 1883 odkoupila obec, kde zastupitelé zřídili v patře obecní úřadovnu a zasedací síň. V radnici se úřadovalo až do roku 1936, kdy musela ustoupit výstavě budovy nové.⁹⁴

Při lednovém zasedání městské rady s ředitelstvím městské spořitelny v Hronově v roce 1936 se projednávala stavba samostatné budovy pro městskou spořitelnu. Zároveň se řešila otázka i nového objektu radnice, kterou město nezbytně potřebovalo. Bylo navrženo řešení, a to spojení těchto dvou úřadů do jedné budovy. Tímto by se vyřešily oba dva problémy a zároveň by zmíněná stavba stála na nejfrekventovanějším a nejvíce reprezentativním místě ve městě. Město plánovalo převést pozemky po zbourání staré radnice do vlastnictví spořitelny. Ta by se zavázala v novostavbě spořitelny vyčlenit 8 až 10 místností pro městské kanceláře, do nichž by se vstupovalo samostatným vchodem, ale zasedací síň by byla společná. Radní by tyto prostory trvale a bezplatně užívali, čímž by město ušetřilo nemalé finanční prostředky. Zástupci obou stran s tímto návrhem souhlasili.⁹⁵

Městská spořitelna poslala tuto dohodu na ministerstvo vnitra s žádostí o její schválení. Ministerstvo však návrh zamítlo a navrhlo, aby se na uvolněném místě po staré radnici vystavěly dvě samostatné budovy.⁹⁶

Následně strany opět jednaly o dalším postupu. Aby došlo k vyslyšení podnětů z ministerstva, bylo navrženo zbudování dvou budov na sebe navazujících, přičemž radnice by stála za městskou spořitelnou do boční ulice. S tímto řešením nesouhlasil p. Holzner, tajemník města, který připomněl, že tímto by se radniční budova stala pouhým řadovým domem a ztratila by svůj primární účel reprezentace městské správy. Po dlouhých úvahách na schůzi městské rady konané dne 18. února 1936 byl přijat obcí a ředitelstvím spořitelny návrh,

⁹⁴ Informační tabule na budově Městského úřadu v Hronově, čp. 5.

⁹⁵ SOKA Náchod. Městský archiv Hronov. Radnice. Spisy před zadáním, inv. č. 508, karton č. 118.

⁹⁶ Tamtéž.

aby byl osloven Ing. Freiwald, který by sdělil svůj odborný názor, vyhotovil posudek a nákres půdorysového i architektonického řešení projektu spořitelny a radnice na náměstí.⁹⁷

Ke konci února architekt Freiwald odpověděl starostovi města, že jemu zadaný návrh nelze takto realizovat. Vyskytla se řada problémů nejen se samotnou dispozicí budov, ale i s provozním řešením, např. s osvětlením. Závěrem konstatuje, že názor p. Holznera se mu jeví za správný, a tedy radnice by měla samostatně stát na rohu náměstí.⁹⁸

Na základě vyjádření nejen architekta došla městská rada k názoru, že technicky není možné uskutečnit na rohu náměstí dvě vedle sebe stojící reprezentativní stavby, a proto se rozhodli k výstavbě pouze budovy nové radnice. Z kraje února roku 1937 došlo městskému úřadu kopie podkladů tužkových plánů (7 listů a 1 originál náčrtů alternativy pření fasády) od architekta Freiwalda, zároveň i čtyři ideové projekty od Josefa Šustry a Břetislava Veselého, kteří se taktéž chtěli podílet na výstavbě nové radniční budovy.⁹⁹

Po více nežli jednoročním jednání učinila městská rada na schůzi konané dne 16. 2. 1937 konečné rozhodnutí, aby se zbourala stará radniční budova čp. 5. a přistoupilo se k novostavbě na téže místě. Bourací práce dosahovaly 20 000 Kč. Celkem byly podány od Šustry a Veselého 4 návrhy a jeden od Ing. Freiwalda. Po důkladné prohlídce odborné technické revizi městského stavebního úřadu v Hradci Králové městská rada vybrala návrh místních stavebních podnikatelů Šustry a Veselého, označený č. III. V tomto vítězném projektu byla budova situována delší frontou do náměstí na stranu jižní a kratší frontou do ulice Jiráskovy, kde se počítalo se zastavením 20 m.¹⁰⁰

Podle projektu III. se v přízemí měla nacházet restaurace a policejní úřadovny, v prvním patře úřadovny a zasedací síň, ve druhém patře hotel s bytem nájemce.¹⁰¹

Celkový rozpočet byl stanoven na 830 000 (dle technické zprávy stavební výlohy na cca 750 000 Kč, 20 000 Kč za bourání práce staré budovy, 50 000 Kč za vnitřní vybavení a 10 000 Kč za odškodnění hoteliéra). Na schůzi dne 1. června 1937 byla stavba zadána panu Josefu Šustrovi a Břetislavu Veselému za 739 226 Kč a stavebním dozorem nad řádným prováděním stavby byl jmenován Jan Eckert, zednický mistr v Hronově. Z došlých nabídek na zbourání staré radnice městská rada v červnu 1937 vybrala pana Jana Eckerta, mistra

⁹⁷ SOKA Náchod. Městský archiv Hronov. Radnice. Spisy před zadáním, inv. č. 508, karton č. 118.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ SOKA Náchod. Městský archiv Hronov. Radnice. Technický a finanční plán, inv. č. 508, karton č. 118, str. 1.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 2 – 3.

zednického z Hronova. Zbourání započalo 25. října 1937 a již 20. listopadu 1937 se přikročilo ke kopání základů pro novou budovu. V pracích se pokračovalo až do zámrazu do 23. prosince téhož roku, a dále se na ně navázalo na jaře 7. března 1938.¹⁰² V průběhu stavby se zjistilo, že pro městské účely je nutné vybudování základny pro uniformovanou stráž. Dle instrukcí z vyšších míst měla mít základnu v centru města, tedy na radnici. Ve sledu těchto skutečností došlo k rozšíření radniční budovy o třetí patro, které se stalo sídlem městské stráže. Stavba byla dokončena v druhé polovině roku 1938.¹⁰³

Popis budovy

Samostatně stojící dvoupatrová stavba radnice s břizolitovou fasádou je vystavěna na půdorysu písmene „L“ a je situovaná na rohu náměstí Československé armády a ulice Jiráskovy. Střecha je valbová se čtyřmi vikýři s pultovou střechou směrem do Jiráskovy ulice. Průčelí směřující do boční ulice je tvořeno osmi okenními osami, ve své střední části zvýšeno o polopatro a zastřešeno plochou střechou. Fasáda je ve své spodní části horizontálně členěna, na předsazenou přízemní část navazují v prvním patře pilastry zakončené římsou.

V části orientované do Jiráskovy ulice sloupy v přízemí vynášejí předsazené první patro a částečně také rohový balkon. Ten je krytý stříškou, která se v bočních fasádách propisuje jako patrová římsa. Okna v přízemí a prvním patře odpovídají svou šířkou funkcionalistickým, obdélná okna ve druhém patře a v nástavci jsou protažená.

Dle výše uvedeného se jedná o funkcionalistickou novostavbu, která byla znehodnocena břizolitovou fasádou a výměnou oken po polovině 20. století. Boční průčelí je symetrické, průčelí směřující do Jiráskovy ulice nikoliv. Hlavní vstup je zvýrazněn hmotou rohového balkonu a předsazeného prvního patra, který zde měl pravděpodobně evokovat podloubí. Radnici by rozhodně dodalo na důstojnosti lepší umístění v městské struktuře, nežli v poměrně dislokovaném rohu náměstí, tím by více vynikla její průčelní strana směřující do ulice Jiráskovy, která je kompozičně hravější a nápaditější.

5.10 Chlumeck nad Cidlinou

Klicperovo náměstí čp: 64

¹⁰² SOkA Náchod. Městský archiv Hronov. Radnice. Bourání radnice, inv. č. 508, karton č. 118.

¹⁰³ SOkA Náchod. Městský archiv Hronov. Radnice. Stavba radnice III, inv. č. 508, karton č. 118.

Č. stav. parcely: st. 178

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 11

Historie

Vznik chlumecké radnice lze hledat ve 2. čtvrtině 16. století a roku 1579 byla s císařským přispěním obnovena či znovu postavena. Po roce 1618, kdy budovu zasáhl požár, ležela až do roku 1671 v troskách. V této době sloužil jako radní dům objekt zvaný „Rychnovské stavení“.¹⁰⁴

Zároveň s přestavbou hradu nechal Jan Oktavián Vchynský znovu vystavět i chlumeckou radnici, jejíž stavba probíhala v letech 1671 – 1673. Je popisována jako jednopatrová budova s podsíní, věžičkou s hodinami. Z náměstí vedlo venkovní schodiště do radní síně v patře, před níž se nalézala pavlač.¹⁰⁵

Avšak netrvalo dlouho a dne 3. října 1678 ji zachvátil požár, při kterém shořela střecha s věží. Při dalším požáru v roce 1733 vyhořela, přičemž k její obnově se přikročilo až za 15 let, a v té době se mluví o dvou budovách: o domu radním (západní strana) a o domu obecním (východní strana).¹⁰⁶

V závěru 18. století byl stav radničního domu špatný, což vyvrcholilo sesunutím podsíní v roce 1799. V následujícím roce stavbu opravili a znova vystavěli podsíně, ale i přesto se již v roce 1802 zřítila radniční věž. Dne 30. srpna 1837 dostala radnice další ránu, když jí a dalších devět domů zachvátil oheň. Po tomto požáru ji pouze provizorně opravili, takovýto neutěšený stav trval až do roku 1852, kdy bylo shora nařízeno, aby se městský rathouz pro bezpečnost přestavěl. A tak se za purkmistra Jana Kobra přikročilo k jeho zboření a na tomtéž místě došlo k vystavění nové budovy. Stavba trvala dva roky od 1852 – 1854.¹⁰⁷ V roce 1909 došlo k jeho úpravě ve stylu novorenesance.¹⁰⁸

¹⁰⁴ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl*. Praha: Libri, 2011. ISBN 80-85983-12-5. Str. 405.

¹⁰⁵ KUČA, Karel. *Chlumecko a Novobydžovsko: historie a architektonické památky Pocerliní*. 1. díl. Hradec Králové: Balustráda, 1995. ISBN 80-901906-0-X. Str. 209- 210.

¹⁰⁶ KUHN, Karel. *Dějiny a kulturní obraz města Chlumce nad Cidlinou. 2 svazek*. Chlumec nad Cidlinou: Rada města Chlumce nad Cidlinou, 1932. Str. 78-79.

¹⁰⁷ Karel Kuča v knize *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* uvádí, že byla vystavěna v klasicistním duchu, avšak v knize *Chlumecko a Novobydžovsko: historie a architektonické památky Pocerliní* uvádí čistě empírová radnice.

¹⁰⁸ KUHN, Karel. *Dějiny a kulturní obraz města Chlumce nad Cidlinou, 2 sv.* Chlumec nad Cidlinou: Rada města Chlumce nad Cidlinou, 1932. Str. 82.

Bohužel budova prošla v 50. letech minulého století necitlivou modernizací, která smazala historický ráz radnice. K navrácení alespoň částečně původního vzhledu došlo městem v roce 1984 a následně bylo renovováno průčelí radnice se snahou přiblížit se původní podobě.¹⁰⁹

Popis budovy

Jednopatrová budova radnice kryta sedlovou střechou a vystavěná na obdélném půdoryse se nachází na severní straně Klicperova náměstí. Devítiosé průčelí je doplněno o lehce předstupující trojosý rizalit, který je zakončený trojúhelníkovým štítem, v němž je umístěný znak města. Vstupní pravoúhlý portál do vnitřního průjezdu je umístěný ve hmotě středového rizalitu. Pásovou bosáž v přízemí po celé délce průčelí doplňují obdélná okna, nad kterými je naznačen svazkový klenák a od prvního patra ji odděluje jemně profilovaná kordonová římsa. Plocha druhého patra je symetricky rozdělena lizénami, na nároží a na okrajích rizalitu doplněna rustikou. Mezi lizénami se nacházejí okna, doplněna frontony ve tvaru rovnoramenného trojúhelníku pouze v ploše rizalitu mají okna segmentový fronton. Pod střešní římsou probíhá po celé straně průčelí vlys s geometrickou kruhovou výzdobou.

Budova byla postavena v 50. letech 19. století v klasicistním slohu, průčelí bylo poté neorenesančně upraveno. Na budově je patrné klasicistní rozvržení Budova na náměstí zaujme svojí rozlehlostí oproti okolní zástavbě a taktéž svojí výzdobou, kde se uplatňuje parafráze na antické motivy (vlys). Stavba je znehodnocena, jelikož došlo k setření některých původních prvků v 50. letech 20. století, které nenávratně zmizely. V 80. letech došlo k pokusu o navrácení původního vzhledu.

5.11 Choceň

Jungmannova čp. 301

Č. stav. parcely: st. 354/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 12

¹⁰⁹ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 40.

Historie

Podle dochovaných písemných zpráv, řídilo obec 12 konšelů. V Chocni působil dědičný rychtář, který byl zároveň majitelem rychty, odkud vykonával svá práva. Po zajištění ústavních práv po roce 1848 byl zvolen do čela měšťanstva a po boku měl členy výboru.

Nemáme žádné informace o tom, na jakém místě stála nejstarší rychta. Radní dům se připomíná k roku 1560, kdy vyhořel a nedošlo už k jeho obnově na tomto místě. Obec zakoupila o čtyři roky později dům Tobiaškovský. Ten stával v místě dnešní radnice, se svolením vrchnosti. Po odkoupení bylo přikročeno k zboření domu, aby na jeho místě mohl vyrůst nový radní dům, který byl roku 1581 osvobozen od platů a robot. I tato budova, a to rovnou třikrát během 17. století vyhořela, poprvé roku 1602 pak 1613 a po třetí druhého května 1659. Po několika požárech byla pak vystavěna zděná radnice a dostala barokní vzhled. Z popisu z roku 1719 se dozvídáme, že budova radnice byla zděná s jedním poschodím, podloubím a věžičkou s hodinami.¹¹⁰

Rostoucí město s 3587 obyvateli a 407 domy si vyžádalo potřebu nové radnice,¹¹¹ která by důstojně reprezentovala město. Dne 13. června roku 1872 se obecní zastupitelstvo choceňské usneslo na své schůzi vystavění nové radnice. V srpnu se obecní zastupitelstvo usneslo, aby k zaplacení výloh stavebních a stavebního materiálu byly prodány státní dluhopisy ve výši 3100 a zaplacení dalších výloh vyřešili výpůjčkou u některé banky na splátky na 30 – 40 let kapitál až 20 000 zl. Brzy po tomto rozhodnutí se ozvaly první protesty mířené proti výstavbě, které byly podány 31. srpna. Nesouhlas občanů byl demonstrován i jinou formou kdy byly pan Josefu Wišovi městskému radnímu, policejnímu dozorcí a Františku Koutníkovi, na průčelí jejich stavení černou barvou napsány cifry „52“. Ale i přes tyto potíže se započalo s bouráním některých částí staré radnice toho to roku.¹¹²

Vyhláška městské rady, ze dne 7. ledna v Chocni stanovovala na den dvacátého ledna 1875 o deváté hodině v obecní kanceláři veřejnou dražbu na pronájem stavby již započatého úseku radního domu. Při této dražbě byly zadány práce, a to: zednické a nádenické práce bez

¹¹⁰ KOSINA, Emanuel. *Dějiny a místopis města Chocně a okolí: z dob nejstarších až ke vzniku jednotlivých částí města*. Choceň, 1940. Str. 49 – 50.

¹¹¹ DVOŘÁK, Radovan. *Choceň: patnáct kapitol z dějin města*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2000. ISBN 80-86042-227. Str. 104.

¹¹² SOkA Ústí nad Orlicí. Archiv města Choceň karton 22, signatura I/5 – 135, inv. č. 803/435, fólie 2.

hmoty (materiálu), tesařské práce bez materiálu, pokrývačské práce s materiálem, kamenická, truhlářská, zámečnická, kovářská, klempířská, hrnčířská, sklenářská a natěračská.¹¹³

Na každou práci byla nejdříve provedena dílčí samostatná dražba a poté se jednotlivá podání sečetla a povolala se celková cena za veškeré práce. Před začátkem dražby, museli všichni účastníci složit komisi 10 % z provolací ceny. Ve výminku dražby stálo, že nájemce musí práci, která mu byla svěřena dle návrhů a předpisů v rozpočtu stavebním vykonat. Byla ustanovena také lhůta na dokončení jednotlivých prací, např. do konce února toho roku musela být dodána všechna futra do dveří do celé stavby, do konce března odevzdány okované rámy do oken druhého poschodí, do konce dubna rámy oken do prvního poschodí a do přízemí do patnáctého května, do třicátého června museli být dodána všechna truhlářská a zámečnická práce a taktéž všechny podlahy v celé stavbě.¹¹⁴

Na dražbě dvacátého ledna 1875 došlo nejprve ke schválení podmínek, které byly veřejně přečteny, a poté bylo přikročeno k samotné dražbě. Z ní vzešlo následující: na zednickou práci se najal pan Havlíček, na tesařskou práci pan Karych, na práci pokrývačskou pan Vilém Simon z Lanškrouna, na práci kamenickou pan Konrád Havlíček, truhlářskou činnost panu Fr. Suhmachrovi, na činnost zámečnickou p. Jan Merta, na práci kovářskou Jan Bamtmann, na klempířskou p. Tomek, na činnost hrnčířskou Jan Houdek, na sklenářskou Jan Kopecký a nakonec na práce zámečnické se najal p. Bohdanecký. Tyto podání byly dohromady zúčtované na cenu 4021.50 zlatých. Poté na veškerou práci se k dražbě přihlásili pan Havlíček z Chocně a pan Kánský z Kostelce nad Orlicí. Konrad Havlíček na všechny práce celkem dal nejmenší cenu, a tím byla dražba skončena a stavba svěřena Havlíčkovi.¹¹⁵

Choceňská radnice byla vybudována na místě bývalého domu na základě usnesení obecního zastupitelství z třináctého června 1872 a ze sedmého ledna 1875 dostavením nové části tak, že mezi léty 1872 do 1875 postaveny všechny hlavní zdi a v roce 1875 byly zřízeny ostatní práce jako příčné zdi, podlahy, stropy, schody, atd., čímž byla nově vystavená část radního domu k řádnému obývání připravena. Měšťanostou v Chocni Janem Kopeckým bylo

¹¹³ Zednické a nádenické práce byly provolané za cenu 1313.93 zl., tesařská práce za 197.09 zl., pokrývačská za 271.44 zl., kamenická 433.27 z., truhlářská za 638.95, zámečnická 515.75 z., kovářská 50.60 z, klempířská 58.70 z., hrnčířská 313.75 z., sklenářská 181.35 z., natěračská 155.33 z. Tamtéž.

¹¹⁴ SOkA Ústí nad Orlicí. Archiv města Choceň, karton 22, signatura I/5 – 135, inv. č. 803/435, folie 12.

¹¹⁵ SOkA Ústí nad Orlicí. Archiv města Choceň, karton 22, signatura I/5 – 135, inv. č.: 803/435, folie 2.

v srpnu 1875 oznámeno, že práce na stavbě byly celkem do konce měsíce července skončené v takové podobě, že již počátkem srpna tento dům může být obýván.¹¹⁶

S největší pravděpodobností za provozu se v radnici až do roku 1880 prováděly dokončovací práce, jak svědčí slavnostní akt patnáctého srpna 1880¹¹⁷ vytažení báně na radním domě. Stavba byla ve stylu neorenesance vystavěna dle projektu Josefa Havlíčka z Chocně a Josefa Sakaře z Prahy místo již zmiňované staré radnice, domu Kletečkova, ale i šatlavy a hasičské kůlny. Stala se na nějaký čas i místem pro školu a některých kulturních spolků, jejichž členové se scházeli v zasedací síni.¹¹⁸

Popis budovy

Dvoupatrová radniční budova s rohovou hranolovou věží se nachází ve východním rohu na Tyršově náměstí. Stavba disponuje třemi křídly ve tvaru písmene „U“; jižní a západní křídla jsou zastřešena střechou valbovou a severní křídlo střechou sedlovou.

Věž je v přízemí zvýrazněna pásovou bosáží, jíž rozrušují dvě velká okna. Stejně bosovaná jsou i nároží věže v prvním a druhém patře. Věžní okna jsou orámována drobnými pilastry. V úrovni prvního věžního patra jsou nad slepou balustrádou v parapetní římsě umístěna jednoduchá obdélná okna doplněna trojúhelnými frontony. V další úrovni jsou úzká sdružená okna a v poslední věžní úrovni je nad drobnou balustrádou taktéž sdružené okno tentokrát sklenuto na středový sloupek. Závěr věže upoutá zajímavým členěním, kde z komolé zakončené střechy vybíhají po obvodu čtyři vikýře s ciferníkovými hodinami a celý obvod je obehnán kuželkovou balustrádou, zakončená vyzdviženou jehlancovou stříškou.

Fasáda průčelí směřujícího k náměstí je symetricky rozdělena na dvě části mírně předsazeným středovým rizalitem završeným trojúhelným štítem s akrotérií při vrcholech. V jeho hmotě je umístěn pravoúhlý vstup rámovaný dvěma pilastry. V prvním patře se nachází slepá balustráda, nad ní obdélné okno s trojúhelným frontonem s dvěma ležícími figurami, na levé straně ženská a na pravé mužská. Okno je po obou stranách lemováno

¹¹⁶SOKA Ústí nad orlicí. Archiv města Choceň, karton 24, signatura 3.7.1. Stavba radnice 1872 – 1875, inv. č. 805/4, folie 5.

¹¹⁷ Chybně je uváděno v literatuře KOSINA, Emanuel. *Dějiny a místopis města Chocně a okolí: z dob nejstarších až ke vzniku jednotlivých částí města* a také v *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska 2. díl* od Zdeňka Fišera, že stará choceňská radnice byla zbouraná v letech 1880 a v tomto roce i postavená nový radní dům. Jak nám dochované prameny ukazují schválení obecního zastupitelstva o vybudování nové radnice již v roce 1872, kdy krátce na to byla pravděpodobně zbourána stará a již v roce 1975 stály její hlavní zdi. Rok 1880 byl jen rok dostavby a ne výstavby.

¹¹⁸ DVORÁK, Radovan. *Choceň: patnáct kapitol z dějin města*. Ústí nad Orlicí: Ofis, 2000. ISBN 80-86042-22-7. Str. 104.

dvěma postavami. Všechna okna mají obdélný tvar a velikostně jsou odstupňována od největších v přízemí po nejmenší ve druhém patře a v prvním patře jsou doplněny o trojúhelný fronton. Horní okraj fasády uzavírá konzolová římsa s nezdobenými kvádríkovými konzolkami. Jemná štuková výzdoba doplňuje meziokenní prostor v posledním patře. Všechna patra odděluje průběžná patrová římsa.

Vedlejší pohledová fasáda levého křídla je nahuštěnou jednodušší formou fasády hlavní. Výraznější prvek tvoří středová osa, ve spodní části tvořena pravoúhlým portálem s pilastry, které vynášejí slepou balustrádu, nad níž je okno. Celou kompozici doplňují po stranách dvě figury v kontrapostu na soklech.

Tato budova odpovídá tektonice a kompoziční struktuře historizujícího slohu v neorenesančním stylu. Nároží je objemově zdůrazněno hranatou věží, díky níž působí stavba monumentálně a reprezentativně a navíc komunikuje s protější historickou budovou školy. Stavba patří bezesporu k výrazné urbanistické dominantě náměstí a je zároveň dokladem výstavby města 2. pol. 19. století.

5.12 Jaroměř

Náměstí Československé armády čp. 16

Č. stav. parcely č: 16

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 21902/6-1642¹¹⁹

Obr. č.: 13

Historie

V Jaroměři se radnice nachází v budově č. p. 16 na jihovýchodní straně náměstí Československé armády. Jak píše Zdeněk Fišera, předchůdcem původní radnice byly pravděpodobně dva měšťanské domy z období gotiky.¹²⁰ Po požáru r. 1548 byla na jejich místě vystavěna radnice v renesančním slohu s frontální hladkou fasádou a s třemi

¹¹⁹ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=132823&oKodKr=52&oNazSidOb=Jarom%EC%F8&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

¹²⁰ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 57.

horizontálně dělenými štíty. Zároveň byla při stavbě zřízená klenutá fortna pod radnicí, jež se nacházela v dnešním sklepním prostoru.¹²¹

Roku 1851 došlo k výrazné přestavbě jednopatrového radního domu. Toto přebudování bylo podníceno potřebou místností pro nové zavedené c. k. úřady. Jaroměřské představenstvo svěřilo stavbu 22. dubna 1851 Václavu Jiráskovi z Josefova, který ji vyprojektoval jako budovu dvoupatrovou s věží v duchu klasicistním.¹²²

Popis budovy

Dvoupatrová budova je umístěna v jižní zástavbě náměstí Československé armády, zastřešená sedlovou střechou s rovnoběžným hřebenem s náměstím, nad níž se vypíná úzká čtyřhranná věžička zakončená na její průčelní straně trojúhelným štítkem. Vstupy do budovy jsou umístěny v druhé a páté ose, tvořeny jednoduchým kamenným ostěním. V přízemí pásovou bosáž doplňují na bocích dvě čtvercová, u středu pak dvě obdélná okna s kamenným ostěním. Fasáda je opticky horizontálně rozdělena třemi jemně profilovanými římsami z toho jedna je kordonová zbylé dvě vedou těsně pod okny v prvním a druhém patře. Ve středu prvního patra se nachází balkon se zdobeným litinovým zábradlím, který je podpírán čtyřmi krakorci. Střed fasády je zdůrazněn ve štku naznačeným rizalitem s jemnou pásovou bosáží v prvním patře. V této úrovni jsou okna s výrazně plastickými šambránami doplněna o nadokenní římsy, na opak ve druhém jsou okna pouze s úzkými šambránami. Průčelní fasádu zakončuje výrazná konzolová římsa. Celkovou kompozici fasády doplňuje drobný trojúhelný štít, který se nachází nad oním naznačeným rizalitem. Interiér tvoří otevřená patra s pavlačovým systémem, tento prostor vrcholí světlíkem.

Stavba je vystavěná ve slohu klasicistním, upravovaná v průběhu 20. století. Objekt radnice zapadá do okolní zástavby, dodržuje uliční čáru. Výrazným prvkem dokládající významnost této stavby je věžička a v symetrickém průčelí balkon v prvním patře.

5.13 Jičín

Valdštejnovo náměstí, čp. 99

Č. stav. parcely: 70

¹²¹ KNAPP, Antonín. *Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem*. Jaromeř, 1887. Str. 82.

¹²² Tamtéž. Str. 196 – 197.

Památková ochrana: ano, zapsáno před r. 1988, č. rejstříku ÚSKP 46313/6-1066¹²³

Obr. č.: 14

Historie

V městě Jičíně se před stavbou radniční budovy obecní schůze konaly buď v domě některého z řad městského představitele, nebo v měšťanské škole, která původně stála v ulici za kostelem (dnes sv. Ignác z Loyoly). Blízko této školy se nacházel domek, který je poprvé roku 1460 zmiňován jako rathús, v místě dnešního domu č. p. 31.¹²⁴

Před rokem 1540 byla přemístěna radnice do nárožního domu č. p. 38 na jižním konci západní zástavby na Valdštejnově náměstí. Tento dům přestal sloužit, jako radnice v roce 1651, kdy 11. března 1651 koupila jičínská obec dům č. 38 „Harrachovský“ (dříve nazýván Zárubovský) pro vyzdvižení nové radnice od pana Reitknechta za 600 zlatých, jež zbytek částky doplatila obec v roce 1658. Radniční dům třikrát vyhořel, poprvé roku 1681. Před druhým požárem roku 1768 měla stavba imitované druhé patro nastaveným kamenným štítem, který byl zakončený rovnou římsou, kterou po stranách lemovaly ozdobné koule. Za tímto štítem se nacházela sedlová střecha, kdy na středním krovu byla umístěna věžička s lucernou. K třetímu požáru došlo roku 1778. Po dlouhou dobu stával radniční dům neupraven, až v roce 1826 se přikročilo k jeho obnově, přičemž bylo znovu vystavěno poschodí s balkonem, nyní již v empírové úpravě, v přízemí zachována původní úprava, barokně renesanční. Nakonec v roce 1850 místní radní museli předat radniční budovu do rukou okresního soudu, načež se obecní úřad uchýlil do protějších prostor bývalých masných krámů.¹²⁵ Ty byly v roce 1850 nemalým nákladem přestavěny v jednopatrovou budovu s břidlicovou střechou. Po přestavbě sem byl přestěhován městský úřad, v první kanceláři sídlil berní úřad, ve druhé úřad purkmistrovský. V objektu se dále nacházela policejní strážnice, sál, ze kterého se později stala zasedací síň, do níž město umístilo 1. ročník nižší reálky. Obec nevlastnila kromě dvou krámů přízemí budovy, jednotlivé řeznické kotce postupně vykupovala až do r. 1925.¹²⁶ Dnes se v budově v přízemí nacházejí obchody s různým zbožím.

¹²³ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu [cit. 2016-08-06]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=158813&oKodOk=5202&oNazSidOb=Ji%E8%EDn&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=06.08.2016&Limit=25>.

¹²⁴ MENCL, Jaroslav. *Historická topografie města Jičína: dějiny Jičína*. První část. Jičín, 1940. Str. 143.

¹²⁵ MENCL, Jaroslav. *Historická topografie města Jičína: dějiny Jičína*. První část. Jičín, 1940. Str. 151 – 154.

¹²⁶ Tamtéž, str. 156 – 158.

Popis budovy

Jednopatrová stavba se nachází na západním nároží severní strany náměstí a ulice Nerudovy na obdélném půdoryse, krytá valbovou střechou. Průčelí v přízemí, obrácené směrem do náměstí, je tvořeno podloubím o třech stlačených obloucích, na vrcholu zvýrazněné klenákem. Přízemí od patra vizuálně odděluje průběžná decentní patrová římsa. Patro je členěno pouze sedmi obdélnými okny s šambránami. Ve střední části přízemí se nachází průchod, někdejších masných krámů.

Tato stavba v přízemí respektuje starší zástavbu dřívějších masných krámů. Patro je pojednáno bez zdobných prvků. Budova je tedy slohově nezařaditelná, průčelí v patře nevykazuje žádné architektonické rozložení odpovídající době vzniku. Objekt je nevýrazný, od ostatní zástavby se nijak neodlišuje, jen nápis „Radnice“ naznačuje, že zde bylo místo pro vykonávání samosprávy.

5.14 Josefov

Traxlerova čp. 110

Č. stav. parcely: 26/1

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5: 1958, č. rejstříku ÚSKP 22382/6-1738¹²⁷

Obr. č.: 15

Historie

Pevnost Josefov již po svém založení v roce 1780, počítala s budovou radnice. Nejprve bylo pro radní dům pamatováno při jižní stěně posádkového kostela na obdélníkové parcele, ale mezi roky 1818 a 1835 došlo k přepracování plánu a pro budovu byla určena výměra v bloku č. 39, která byla situována k hlavnímu náměstí. Projektem, vytvořený během března 1847 Václavem Jiráskem, byla umístěna radnice do středu severní fronty taktéž v bloku č. 39. K realizaci bohužel nedošlo, ale i nadále toto místo bylo rezervováno pro výstavbu radnice.¹²⁸

¹²⁷ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=133322&oKodKr=52&oNazSidOb=Josefov&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

¹²⁸ ČÍŽEK, Jan. *Nerealizované stavby veřejných a správních budov v pevnosti Josefov*. In *Stopami dějin Náchodska*. Sborník Státního okresního archivu Náchod 3, 1997, str. 119-126. ISBN 80-902158. ISSN 1211-3069. Str. 119-121.

V osmdesátých letech v 19. století josefská reprezentace musela začít řešit nedostatek bytů pro důstojníky a úřednictvo a tudíž i úřední místnosti, jež vojenské budovy už nemohly nabídnout. Na volné stavební místo mezi školou a domem čp. 82 by město již v roce 1883 ztrácelo právo, a proto bylo nutné začít stavět. Obecní zastupitelstvo se rozhodlo pro stavbu městské radnice po dlouhém rozhodování. Konečný verdikt padl až 16. března v roce 1883, kdy na schůzi zastupitelstva nadpoloviční většina z přítomných 13 členů hlasovalo ve prospěch výstavby. 10. dubna 1883 byl městem vypsán konkurs na podání plánů na stavbu obecní radnice v Josefově. Kdo se chtěl architektonické soutěže zúčastnit, musel plány a další k tomu náležitosti zaslat do 15. května 1883, přičemž první a druhý nejlepší návrh měl být kompenzován 200 a 100 zlatých.¹²⁹

Stavební pokyny pro zhotovení plánů na stavbu radnice shrnují 13 bodů na čtyřstránkovém programu podepsaným purkmistrem J. Traxlerem. Můžeme se zde dočíst, jaká byla představa rady o podobě radního domu, například tedy to, že budova by měla být jednopatrová, ale musí být ke své impozantnosti o něco vyšší než okolní domy, dále by radnice neměla mít věž s hodinami, naopak balkón či arkýře ano a zasedací síň obecního zastupitelstva by měla být umístěna do patra. Dále bylo nutné v přízemí umístit byty pro vrátného a strážníky. Taktéž v přízemí vpravo od hlavního vchodu měly být místnosti upravené tak, aby kavárna či hostinec zde se mohl provozovat.¹³⁰

Již 10. dubna publikovaly noviny Politik inzerát, oznamující vyhlášení soutěže, a to i v dalších následujících číslech. Josefský Purkmistrovský úřad nemusel na odezvu na uvedenou inzerci dlouho čekat, když o stavební program a situační plán k projektu si zažádalo 21 uchazečů.¹³¹

¹²⁹ ŠTĚRBA, Cyril. *Z paměti města Josefova. Od doby praehistorické až do samostatnosti státu Československého*. Josefov, 1926. Str. 177-178.

¹³⁰ SOka Náchod: Archiv města Josefov, karton č. 174, č. inv. 885, signatura VII/7, stavba radnice, Program zhotovení plánů, fólie 1-4.

¹³¹ HORÁČEK, Martin. *Soutěž na plány josefovské radnice a její vítěz – architekt Arnošt Jenšovský*. In: Ročenka knihovny a muzea v Jaroměři IV (1999) str. 48- 53, Jaroměř 2000. ISBN 80-901791-7-7. ISSN 1210-6321. Str. 49.

Pro představu z jakých míst a zvučných jmen se až architekti a stavitelé hlásili je zde výčet uchazečů, který zmínil ve své stati Martin Horáček.: architekt a stavitel František Červenka a architekt a stavitel Viktor Weinhengst oba z Hradce Králové, c. k. stavební úředník Ludvík Lábler z Jindřichova Hradce, z Karlína architekt Josef Sakař, z Kladna stavitel Jan Jelínek, z Kutné Hory architekt Josef Kruliš, z Nymburka stavitel Antonín Červený, z Prahy architekt Josef Benischek, architekt Antonín Cechner, arch. Josef Fanta, stavitel František Hlaváček, arch. A stavební podnikatel František Jaromír Kaura, arch. Vincenc Müller ze stavitelské kanceláře Jechenthal a Hněvkovský, Ferdinand Prokúpek, posluchač architektury Karel Skopec, architekt Jan Vejrych, ze Smíchova inženýr F. Hofmann z kanceláře architekta Saturnina Ondřeje Hellera, arch, a stavitel C. Houška, arch. A stavitel G. Pač, inženýr Vilém Plenkner a z Tábora inženýr Vincenc Tiebl. Tamtéž: Str. 49 – 50.

Jedním z uchazečů pravděpodobně byl také Arnošt Jenšovský, ale jeho dopis se nedochoval. Z 21 stavitelů a architektů dodalo jen sedm uchazečů své zpracované návrhy. Někteří je, pravděpodobně ze strachu z neúspěchu, poslali pod fiktivními jmény a adresami. Právě údaje ukryli do zapečetěné obálky a měli být zveřejněny až tehdy kdyby obdrželi ceny. Projekty směřované do Josefova byly svými tvůrci odeslány během dnů 13. a 14. května, což se dozvídáme z poštovních dokumentů a to od „A. Cechner (*heslo Vlasti ku slávě*), J. Kruliš, *anonym označený hvězdičkou uvnitř dvou soustředěných kružnic (ve skutečnosti V. Plenkner)*, K. Breburda (*pseudonym J. Franty, značka M protnuté šípem*), František Vokurka (*J. Vejrych, heslo Městu Josefovu*), J. Wagner (*S. O. Heller, značka S v kružnici*).“ Arnošt Jenšovský pravděpodobně také včas zaslal svůj projekt, ale nalezený poštovní ústřížek nese datum 12. července, jedná se tedy až o konečný projekt. Po termínu dorazil návrh Blažečka z Prahy.¹³²

Zasedání komise nad došlými projekty probíhalo dne 28. června. Hodnotilo se sedm projektů, z nichž vzešel jako vítěz architekt Arnošt Jenšovský z Prahy a na druhém místě byl oceněn návrh s označením S tedy J. Wagner. Jenšovskému a jeho firmě bylo svěřeno i samotné provedení stavby. Ještě téhož roku 6. srpna začaly výkopové práce a dne 11. listopadu se uskutečnilo slavnostní svěcení a kladení základního kamene. Do něj byla uložena pamětní listina spolu s mincemi 5 stříbrných a 3 měděných. Budova byla dostavěna 1. listopadu 1884 a konečná její suma byla 95.195 zlatých 34 kr. rakouské měny.¹³³

O osm dní později se konalo její slavnostní vysvěcení. Pozvánek s programem bylo vytištěno na 400 kusů v češtině a 100 kusů v němčině, a to u majitele knihtiskárny v Kolíně J. L. Bayera. Ceremoniál velkého dne josefské radnice začal již v předvečer o 7. hodině průvodem města s hudbou a osvětlením radnice. Slavnosti pokračovaly druhým dnem, kdy o deváté hodině ráno se sešla schůze korporací a hostů ve školní budově, následovalo seřazení průvodu. Před církevním obřadem svěcení, obdržel purkmistr od stavitele klíče, a zakončení dne vyvrcholilo koncertem v místnosti kavárny v radnici.¹³⁴

Budova je vystavěna v neorenesančním slohu. Byly zde umístěny městské úřady, spořitelna a kavárna s restaurací, dále zeměbranecké velitelství a byty.¹³⁵ Sochařskou výzdobu

¹³² HORÁČEK, Martin. *Soutěž na plány josefovské radnice a její vítěz – architekt Arnošt Jenšovský*. In: Ročenka knihovny a muzea v Jaroměři IV (1999), Jaroměř 2000. ISSN 1210-6321. Str. 50.

¹³³ ŠTĚRBA, Cyril. *Z paměti města Josefova. Od doby praehistorické až do samostatnosti státu Československého*. Josefov, 1926. Str. 178.

¹³⁴ SOKA Náchod, Archiv města Josefov, karton 174, inv. č. 885, stavba radnice.

¹³⁵ ŠTĚRBA, Cyril. *Z paměti města Josefova. Od doby prehistorické až do samostatnosti státu Československého*. Josefov, 1926. Str. 179.

průčelí vytvořil akademický sochař Bernhard Seeling. Jeho sochy nesou názvy „Spořivost“ a „Důstojnost“. V roce 1919 byly vyzdobeny stěny schodiště s motivem minulosti a budoucnosti Josefova od pražského akademického malíře Juliuse Fichera, který byl žákem Mikoláše Aleše.¹³⁶

Popis budovy

Bývalá budova radnice situovaná jihovýchodně od náměstí v Taxlerově ulici, je monumentální a noblesní jednopatrová stavba postavená na délku jednoho bloku v ulici Taxlerovy. Objekt převážně obdélníkového, v zadní části členitého půdorysu má valbovou střechu. Přísně symetrické průčelí je členěno dvěma nárožními a jedním středním rizalitem. Středový rizalit rozčleňují ozdobné prvky bohatěji než zbytek budovy. Pásovou bosáž v přízemí doplňují dvě sdružená okna zakončená obloukem a od sebe oddělena středním sloupkem, nad nimi je štuková výzdoba orámována obloukem, ve středu s maskaronem v podobě mužské hlavy. Mezi sdruženými okny je vstupní portál zakončený půlkruhově, který má ve svém středu také maskaron. V prvním patře se nacházejí tři rozměrná okna zakončená obloukem s maskaronem, jejich parapetní výzdoba má podobu balustrády, mezi okny se nacházejí sdružené polosloupky s patkou a korinskou hlavicí. Ze střední okenní osy v rizalitu vybíhá balkon s balustrádou nesený krakorci. Na bočních stranách se nacházejí niky s konchou, v nichž jsou umístěny plastiky, na levé straně ženská a na pravé mužská postava zabořeným prstem do knihy. Nad nikou se ještě nachází štuková výzdoba, celou niku rámuje pilastry. Partie nad okny je zdobena vlysem, v němž se na každé okenní ose nacházejí dva festony. Rizalit je zakončuje konzolová římsa s balustrádou, jejíž sloupky jsou opatřeny vázami, střed atiky je zdoben rokem výstavby stavby a festony. Boční rizality jsou v přízemí tvořeny pásovou bosáží, do které je včleněn vstup zakončený půlkruhově, patro je charakteristické velkým oknem zakončený obloukem s parapetní výzdobou v podobě balustrády, po stranách je lemováno pilastry a nad oknem je štuková výzdoba v podobě dvou festonů. Ze střešní roviny vybíhá trojúhelný štít a za ním atika tvořená balustrádou na koncích osazena vázami.

Jedná se o budovu vystavěnou v novorenesančním slohu, ovlivněnou francouzským typem. Symetrické průčelí graduje ve středním rizalitu, kde se soustřeďuje bohatá architektonická kompozice.

¹³⁶ NOVÁK, Václav. *Pevnostním městem Josefovem*. Jaroměř, 2000. ISBN 80-901791-6-9. Str. 19-20.

5.15 Kopidlno

náměstí Hilmarovo čp. 16

Č. stav. parcely: st. 1/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 16

Historie

Na dnešním obdélném náměstí kdysi stávala uprostřed dřevěná roubená jednopatrová radnice se zájezdní krčmou.¹³⁷ Ta 11. června 1748 shořela a na tomtéž místě jí znovu vystavěl Šimon Šára z Mladé Boleslavi. Její podoba je zachycena na obraze J. Knížka¹³⁸ z doby kolem roku 1800. Dvoupodlažní budova byla vystavěna na čtvercovém půdoryse zastřešená pultovou střechou nad níž se vyjímalala malá útlá věžička. Její plášť byl tvořen z dřevěného bednění. Součástí radnice, jak je vyobrazeno na obraze byla i dvě hospodářská stavení, která spolu s radnicí tvořila uzavřený komplex. Budova radnice musela ustoupit výstavbě nové silnice a tak v roce 1822 došlo k jejímu zboření. Na místě zůstala jen šatlava a kovárna a to pouze do roku 1843.¹³⁹

Po 50 letech od zboření radnice bylo na obecním zastupitelstvu dne 26. října 1872 odsouhlaseno postavení objektu nového, který by reprezentoval město. Vybralo se místo v severovýchodní straně náměstí na parcele č. 1277, kde stávala dříve sladovna, mezi domy č. p. 15 a 19. Teprve až v následujícím roce 17. června se sešla komise, která vyslovila verdikt takový, že proti této stavbě z veřejných obecních a policejních ohledů není zcela žádných námitek. Po vyslovení tohoto rozhodnutí vyznačil technický znalec František Poličanský,¹⁴⁰ zemský stavitel a architekt z Hořic, stavební rozlohu a „vyslovil se, že proti této stavbě ničehož nenamítá, když slavná městská rada tu samou v čáře rovnosti z úhle domu čís. p. 15 na úhel domu č. p. 19 z tvrdých ohnivzdorných hmotů a dle předpisu řádu stavebního vyvede“. Stavební firma Františka Poličanského se stala i dodavatelem stavby. Pravděpodobně byl

¹³⁷ Město Kopidlno, 450. výročí udělení znaku (úvod Jaroslav Pekárek). Kopidlno, 1973.

¹³⁸ Obraz je uložen ve Sběrce Kopidlno v Regionálním muzeu a galerii v Jičíně.

¹³⁹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Kopidlno – Drahoraz, Ledkov, Mlýnec, Pševos*. Nakladatelství Jan Řehounek – Kaplanka Nymburk, 2014. ISBN 978- 80- 87523-08-7. Str. 19.

¹⁴⁰ Podle plánů Františka Poličanského byla vystavěna radnice v Hořicích v letech 1873 spolu s Františkem Karažejem se stali i dodavatelem na stavbu.

i osloven zastupitelstvem, aby se zhostil nákresu vzhledu a nivelačního nástinu novostavby, které předložil místní radě v únoru 1874.¹⁴¹

Postupně byly na dílčí práce kamenické, truhlářské, zámečnické, kovářské a další odborné práce vybírány firmy, a to na principu dodaných nabídek několika firem, které pak posuzovala městská rada na svých zasedáních. Městská rada se i poté musela velmi často scházet k řešení nastalých problémů během výstavby.¹⁴²

Přes všechny peripetie, které po celou dobu stavby provázely, se již 17. ledna 1875, občané města dočkali slavnosti zasvěcení nové městské radniční budovy v Kopidlně.¹⁴³

K opravám objektu se přistoupilo v roce 1921 a v roce 1929, kdy spořitelna uskutečnila opravu fasády, kdy při této příležitosti byl do štítu radnice umístěn kopidlenský znak. Pravděpodobně při rekonstrukci z šedesátých let 20. století, ztratila radnice svůj ráz.¹⁴⁴

Popis budovy

Dvoupatrová nárožní budova je situována na severovýchodní straně Hilmarova náměstí na obdélném půdorysu, zastřešená sedlovou střechou. Jedenáctiosé průčelí je doplněno třemi předsunutými rizality, přičemž dva nárožní ukončuje atika v podobě stupňovitého cimbuří. Střední rizalit zakončuje stupňovaný štít, doplněným o hodiny. Ve středním rizalitu se nachází průjezd do radnice, nad nímž v úrovni v prvního patra je umístěn balkon, který vynáší čtveřice krakorců. Boční vstup do objektu je umístěn v pravém rizalitu, tvořený mírně profilovaným kamenným portálem. Přízemí a druhé patro je odděleno profilovanou římsou. Všechna okna v průčelí jsou zakončená segmentově až na prosklenou výlohu, která se nachází po pravé straně v přízemí.

Bývalá radnice byla vystavěna v éře historizmu, bohužel v dnešní době nelze přesněji slohově zařadit, jelikož pravděpodobně zmíněnou rekonstrukcí v 60. letech 20. století došlo ke zničení její výzdoby, ale i tak dodnes hmotově kopidlenskému náměstí dominuje.

¹⁴¹ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Kopidlno – Drahoraz, Ledkov, Mlýnec, Pševy*. Nakladatelství Jan Řehounek – Kaplanka Nymburk, 2014. ISBN 978- 80- 87523-08-7. Str. 70 – 71.

¹⁴² Jeden z příkladů : „ *Krakorce v předu radnice musej na stejné dili nasazené býti, nýbrž se mezi prostřednimavějšý prostora ostati může a sice taková, jaká světlost dveří jest, dle čehož se potom zábradlí pavlače řídit bude. Každívý, že takové nosiče alespoň dva do zdi hluboko zazděn býti musý a zdaž kamenikchibyl, at' hledí tuto věc napravit.*“ Tamtéž, str. 70.

¹⁴³ K této příležitosti bylo městským zastupitelstvem vytištěna ozdobná pozvánka, na které stálo, že se v sále nové radnice sejde zastupitelstvo a pozvaní hosté, poté se všichni odeberou do chrámu Páně na slavnostní mši, po níž všichni účastníci v průvodu odejdou k radnici, kterou pan farář posvěti. Tento slavný den pro měšťany byl zakončen představením Strakonický dudák. Tamtéž. S. 71.

¹⁴⁴ AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Kopidlno – Drahoraz, Ledkov, Mlýnec, Pševy*. Nakladatelství Jan Řehounek – Kaplanka Nymburk, 2014. ISBN 978- 80- 87523-08-7. Str. 70 – 71.

Symetrické průčelí je bohužel znehodnoceno břízlolitovou omítkou a z vizuálního hlediska také použitými vývěsními štíty a reklamami. Ve své době nepochybně působila dostatečně reprezentativně, především díky monumentalitě.

5.16 Kostelec nad Orlicí

Palackého náměstí čp. 38

Č. stav. parcely: 1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 17

Historie

Dochovaná zmínka o první radnici ve městě pochází z roku 1585, kdy při stvrzení privilegií města Kostelec nad Orlicí je také zmínka o obecním domě, jenž obec odkoupila od Martina Rakovnické a zároveň ho označila za dům radní a rathaus. Věž byla vybudována až v roce 1694, hodinami byla věž osazena v šedesátých letech 19. Století. V budově působil magistrát, složený z purkmistra a ze zkušeného radního, městský úřad i záložna a měšťanská škola, jen do roku 1850, poněvadž tyto prostory připadly nově vzniklým c. k. okresním úřadům. Po zrušení okresního soudu byla v jejích prostorách instalována muzejní sbírka a umístěna knihovna v roce 1937.¹⁴⁵

Ze zápisů regionálních historiků lze vyvodit, že než došlo k vybudování nového obecního domu, který měl být umístěn místo dvou vyhořelých domů čp. 38 a 39, po požáru západní fronty domků v roce 1863, úřadovala městská správa nejdříve v radním domě na náměstí čp. 45 a 46.¹⁴⁶ Stavba byla realizována v roce 1870 a již roku 1872 měl zde působit purkmistrovský úřad. Lašek budovu popisuje jako velký obecní dům s malou věžkou s náklady na její vybudování 30 000 zl.¹⁴⁷

Po vystavění tzv. erární silnice, která vedla městem a železnice, vyvolalo přesunutí hospodářského těžiště kraje, do měst ležících při řece Orlicí a to vedlo k rychlému rozvoji města a tím se také Kostelec n. Orlicí stal důležitým obchodním a průmyslovým střediskem

¹⁴⁵ FIDLER, Vladimír. *Historie městské správy a radních domů v Kostelci nad Orlicí*. In Kostelec nad Orlicí: zpravodaj města, č. 7 – 8, 2003, str. 23- 26. Str. 23.

¹⁴⁶ FIDLER, Vladimír. *Historie městské správy a radních domů v Kostelci nad Orlicí*. In Kostelec nad Orlicí: zpravodaj města, č. 7 – 8, 2003. Str. 26.

¹⁴⁷ Tamtéž. Str. 25.

v kraji. Pravděpodobně tato situace vedla k vystavění nového obecního domu, aby reprezentoval město a poskytoval více místa pro rozrůstající se úřady. Pro novou budovu, která měla být dominantou města, bylo už vybráno místo po dvou vyhořelých domech z roku 1863. Na tomto místě vznikla po čtyřadvaceti letech nová radnice, kde našla místo i spořitelna, na protilehlém nároží zmiňované silnice probíhající městem. Budova byla pořízena za částku 42 000 zlatých, vystavěna dle plánů kosteleckého rodáka, v té době architekt a městský stavitel v Praze, Vratislava Pasovského, který předložil zpracovaný projekt v prosinci roku 1885. Ve třicátých letech 20 století městská rada zvažovala možnost přestavby radnice, ba dokonce i její rozšíření, avšak politické a hospodářské poměry nedovolily rekonstrukci realizovat.¹⁴⁸

Popis budovy

Budova radnice je umístěna v mírně svažitém terénu na nároží západní zástavby Palackého náměstí na půdoryse písmene „L“, zastřešená sedlovou střechou. Jedná se o stavbu dvoupatrovou s předsunutými nárožními rizality, které jsou členěny shodně, v přízemí pásovou rustikou, ve dvou patrech s nárožním armováním a ve hmotě střechy zakončeny vikýřem. Nároží mají ve všech patrech po jedné okenní ose. V prvním patře nároží dominuje vždy jeden balkonek nesený krakorci a okno s přímou římsou s plasticky pojatou suprafenestrou, která je zdobená festonem s maskaronem uprostřed. Okno v druhém patře je opatřeno segmentovým frontonem s florálním motivem. Hlavní vstup s plasticky členěným portálem završeným neuzavřeným trojúhelným štítem, v jehož středu je umístěn znak města, se nachází ve čtvrté ose v průčelí. Pohledově se uplatňující fasády, hlavní sedmiosé průčelí směřující do náměstí a boční strana o sedmi osách orientovaná do ulice I. J. Pešiny jsou shodně členěny. Pásovou bosáž v přízemí po celém obvodu doplňují obdélná okna se štukovými sdruženými klenáky, od pater ji odděluje jednoduchá patrová římsa. Okna v prvním patře jsou opatřena šambránou s ušima a trojúhelným frontonem, a zdobena střídými florálními motivy, naopak ve druhém mají okna šambrány s ušima uprostřed s klenákem a segmentovým frontonem a okna ještě doplňují výrazné podokenní římsy nesené konzoly. Horní okraj fasády zdůrazňuje mohutná konzolová římsa.

Na stavbě je aplikován novorenesanční sloh, ovlivněný francouzským typem. Budovu zvyrazňuje nároží, hmotově převyšuje ostatní budovy na náměstí, což podtrhává její

¹⁴⁸ FIDLER, Vladimír. *Historie městské správy a radních domů v Kostelci nad Orlicí*. In: Kostelec nad Orlicí: zpravodaj města, č. 10, 2003, str. 23 – 24. Str. 23.

významnost. Také je velmi zdobená oproti okolním budovám. Fasádní prvky v průčelích jsou vyvážené.

5.17 Králíky

Velké náměstí čp. 270

Č. stav. parcely: st. 150

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 18

Historie

Již od samého počátku byly Králíky podstatným střediskem, centrem a nosným pilířem celého regionu, který byl dán pracovitostí a uvážlivým rozhodováním zakladatelů města i následujících generací starostů a zastupitelstev. V pramenech mezi léty 1585 až 1645 se neobjevují žádné zprávy o správě města,¹⁴⁹ lze jen na základě analogie s ostatními poddanskými městy předpokládat, že po právním konstituování města se vytvořila z řad nejbohatších obyvatel města po souhlasu vrchností městská rada v čele s purkmistrem, která byla obměňována v nějakém časovém intervalu.¹⁵⁰

Až pak v roce 1645 se objevuje zpráva o obecní volbě. Tehdy správa města měla jen docela omezený okruh působnosti, především správu obecního jmění a péči o obyvatele.

V prvních obecních volbách v roce 1793, které se konaly už podle nových ustanovení, byl zvolen za starostu města Josef Neutzler. Za jeho působení a iniciativy se nechala vystavět nová radnice mezi lety 1795 až 1797, kde stával předtím dům, který byl pro tyto potřeby odkoupen a následně rozbořen.¹⁵¹ Postavena v přechodném barokně klasicistním stylu, nejprve bez věže, která byla přistavěna po dlouhých letech až v roce 1834 a šest let na to osazena hodinami od místního hodináře Franze Reisse, při těchto úpravách nabyla zcela klasicistního vzhledu.¹⁵²

¹⁴⁹ PECHÁČEK, Ivo. *Radnice a správa města Králíky*. In: Králícko, měsíčník města Králík a okolí, č. 4, 1997. Str. 9.

¹⁵⁰ MUSIL, František. *Dějiny Králicka*. 1. vydání. Dolní Lipka, 2000. ISBN 80-902263-1-0. Str. 41.

¹⁵¹ PECHÁČEK, Ivo. *Radnice a správa města Králíky*. In: Králícko, měsíčník města Králík a okolí, č. 4, 1997. Str. 9. Do této doby sloužil k tomu to účelu dům č. p. 364, kde je dnes Česká spořitelna.

¹⁵² FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 104.

V roce 1850 došlo k zřízení okresních soudů, pro jeho umístění a berního úřadu se v Králíkách využila budova radnice. Když se město chtělo stát sídlem státních úřadů, muselo pro ně zajistit vhodné prostory na své náklady, a tak se v Králíkách pro nové úřady uvolnila radnice, která pro tyto potřeby mohla být nejrychleji přizpůsobena. Město za úpravu radnice pro nové využití zaplatilo 1 872 zlatých. A tak radní dům přestal být symbolem samosprávy města. Od této doby byl městský úřad umístován v různých provizoriích.¹⁵³

Město v souvislosti s úpravami dnešní ulice 5. května, odkoupilo dům č. p. 270 od Josefa Hattwicha, který překážel připravované stavbě nové říšské silnice z Červené Vody ke hranici u Dolní Lipky. Částečně na jeho místě vybuodovali novou radnici nákladem 12000 zlatých v letech 1857 – 1858. Jenže po vystavění přenechalo město budovu finanční strážní a hlavnímu celnímu úřadu, ale po jejich krátkodobém využívání se v tomto domě vykonávala správa města až do roku 1991.¹⁵⁴ Dnes slouží jako objekt občanské vybavenosti.

Popis budovy

Jednopatrová budova bývalé radnice obdélného půdorysu se nachází ve svažitém terénu jihozápadně u náměstí v ulici 5. května, a kryta valbovou střechou. Průčelí obrácené do ulice je sedmiosé, v jeho čtvrté ose se nachází mělký rizalit zakončený nad střešní rovinou nízkým štítem. Ve hmotě rizalitu se v přízemí nachází profilovaný kamenný portál, nad nímž je kamenná římsa vynášená konzolami, v prvním patře sdružené okno půlkruhově zakončené. Okna v přízemí a prvním patře jsou obdélná doplněna ve štuk provedenými šambránami. Fasádu uzavírá mohutná korunní římsa. Štuková výzdoba v podobě čtvercového pole s motivem meče a překřížených kladívek, která nachází ve druhé ose zleva i zprava mezi okny prvního a druhého patra.

Stavba dodržuje uliční čáru, průčelí je strohé nevýrazné, jediným prvkem, který zde vyzařuje je kamenný portál, jenž je dokladem tehdejší řemeslné výroby. Architektonické rozvržení nejspíše odpovídá klasicistnímu slohu.

5.18 Krčín (1905 -08)

1. máje čp. 100

¹⁵³ MUSIL, František. *Dějiny Králicka. 1. vydání.* Dolní Lipka, 2000. ISBN 80-902263-1-0. Str. 107.

¹⁵⁴ PECHÁČEK, Ivo. *Radnice a správa města Králíky.* In: Králícko, měsíčník města Králík a okolí, č. 4, 1997. Str. 10.

Č. stav. parcely: st. 189

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 19

Historie

Krčín měl svoji vlastní městskou samosprávu od roku 1849 trvající až do ledna 1949, kdy došlo k připojení s Novým Městem nad Metují. Tímto se Krčín stal západní částí novoměstské aglomerace. Z počátku radní vedli svá jednání obvykle v domě starosty. Změna nastala na počátku 20. století, kdy pro úřední činnost obec pronajala místnost - zasedací síň v prvním patře domu čp. 182 na nábřeží.¹⁵⁵

Z dochované kroniky se můžeme dočíst, že v roce 1904, krčínští radní začali uvažovat o výstavbě nové budovy radnice, na jejíž stavbu byla vybrána parcela u tehdejšího nového železného silničního mostu.¹⁵⁶

Prvního února roku 1905 obecní zastupitelstvo s konečnou platností rozhodlo o výstavbě nové radniční budovy na pozemku č. kat. 743 a 44/2 vedle domu č. popisného 61 na nábřeží. Budova měla být postavena podle plánů zednického mistra Františka Uhlíře z Nového Města nad Metují. Měla sloužit především pro účely obecní kanceláře, dále se tam měl nacházet byt tajemníka a obecního strážníka. Při zahrnutí všech položek na výstavbu radního domu se částka vyšplhala na 57 257 K. 56 h, která měla být uhrazena z kapitálu kmenového jmění obce. Byla také ustanovena stavební komise, složená z pěti zastupitelů.¹⁵⁷ Komise měla dohlížet na pořízení pozemku, na přípravné práce a výslednou práci pak předložit ke schválení zastupitelstvu.¹⁵⁸

V srpnu v roce 1906 byl původní rozpočet na stavbu z roku 1905 od Uhlíře přepracován a doplněn stavitelem Otakarem Nyplem z Nového Města n. Metují a převyšoval první částku o 3000 korun. V tomto měsíci bylo i rozhodnuto, že stavbu převezme stavitel Otakar Nysl.¹⁵⁹

¹⁵⁵ HLADÍK, Jiří. *100 let radnice v Krčíně*. In Novoměstský zpravodaj, říjen, 2007, roč. 29, str. 9. Str. 9.

¹⁵⁶ SOKA Náchod: Archiv městyse Krčín, kronika, in. č. 2, ukn. 2. str. 240.

¹⁵⁷ Antonín Rydlo st., Josef Truněček, Jan Fejtek, Antonín Železo a Jan Rada

¹⁵⁸ SOKA Náchod: Archiv městyse Krčín, in.č. 2, ukn. 2. str. 247,248.

¹⁵⁹ SOKA Náchod: Archiv městyse Krčín, in. č. 2, ukn. 2. str. 253.

Práce na výstavbě pokračovaly zdárně, ale i tak jí provázela kritika z řad veřejnosti. Objevily se námitky ohledně nákladnosti výstavby věže či pojetí střechy.¹⁶⁰ Při zasedání zastupitelstva v květnu bylo odhlasováno, že věž se nepostaví do takové výše, jak byla vyprojektována, také nebude vystavěn ochoz, čímž byl rozpočet snížen o 3000. Přes všechny peripetie, které po celou dobu stavby provázely, se občané Krčína dočkali nové radnice. Oslavné zahájení zastupitelstvo naplánovalo na sobotu 14. a neděli 15. září 1907. Slavnostní otevření, které se připravovalo několik měsíců předem s velkou vervou a důsledností, do kterého se zapojily nejrůznější besedy a spolky. Slavnost začala v sobotu večer osvětlením radnice, následoval průvod městysem za doprovodu hudby a vše bylo tohoto dne zakončeno divadelním představením v hotelu Rydlo: „Za Krčín Jaroměř“ - historický obraz z husitských válek o 5 jednáních. Oslava pokračovala v neděli shromážděním spolků, korporací a hostů na Kopci, a poté se vydaly za koncertování hudby průvodem přes Strážnici před radnici, kde průvod uvítal obecní zastupitelstvo. Slavnostní řeč pronesl také starosta Náchoda Josef Čížek.¹⁶¹

Popis budovy

Bývalá nárožní radniční budova je umístěna na břehu řeky Metuje na půdorysu písmene „L“, zastřešená sedlovou střechou a nad rizalitu přechází do valby. Průčelní části, orientované směrem do ulice 1. máje, dominuje na pravé straně čtyřhranná věž, která je zakončena stanovou střechou a završená lucernou. Na protější straně vystupuje ze hmoty budovy rizalita, v přízemí o dvou osách a v prvním patře o třech osách zakončený rovným obloučkovým štítem, opatřený na římsě štítu šesti kuželky. Průčelí má v přízemí čtyři osy a v patře šest okenních os. Přízemí je opatřeno pásovou bosáží a od prvního patra odděleno jednoduchou patrovou římsou. V přízemí jsou dvě okna půlkruhová a v místě hmoty věže je okno obdélné. V prvním patře jsou dvě obdélná okna s plastickými šambrány umístěné mezi rizalitem a věží. Plocha rizalitu v patře je členěna čtyřmi pilastry, přičemž boční jsou sdružené, mezi ně jsou umístěna tři velká obdélná okna, přes dvě okna je situován balkon s kuželkovou balustrádou. Ve hmotě rizalitu je umístěn jemně předsunutý hlavní vchod. Věž má ve svém patře arkýř, nesený na čtyřech krakorcích, výše jsou pak kulaté ciferníkové hodiny. Boční fasáda směřující k řece má sedm os, kdy jednu osu tvoří věž a čtyři osy rizalitu, který je zakončený pultovou střechou, z níž vybíhá bohatě členitý stupňovitý štít, opatřen třemi kužilkami. Přízemí je členěno pásovou bosáží a od patra jí odděluje patrová římsa.

¹⁶⁰ HLADÍK, Jiří. *100 let radnice v Krčíně*. In.: Novoměstský zpravodaj. 2007. Str. 9.

¹⁶¹SOKA Náchod: Archiv městyse Krčín, in. č. 2, ukn. 2. str. 254 – 255.

Okna jsou všude obdélná, přičemž v patře jsou doplněna o plastické šambrány. Nad okny v přízemí v ploše rizalitu jsou naznačené sdružené klenáky, které v patře doplňuje nadokenní římsa. Boční okna v rizalitu lemují sdružené pilastry.

Oproti běžnému umístění radnice v centru města byla zvolena lokalita na nábřeží. Historizující architektura se od okolní zástavby odlišuje a upozorňuje na sebe také výraznou hmotou věže a eklektickou fasádou. Mísí se zde prvky secesní (arkýř), vernakulární (zastřešení věže) a neorenesanční (bosáž).

5.19 Lázně Bělohrad

Náměstí K. V. Raise čp. 8

Č. staveb. parcely: st. 10/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 20

Historie

V sedmdesátých letech 19. století se v Bělohradě úřadovalo v jedné světnici v domě čp. 11 na náměstí, přičemž se tu úřadovalo nepravidelně, agenda obce byla malá, kterou vyřizoval v odpoledních hodinách panu starostovi některý z učitelů.¹⁶² Změna nastala v devadesátých letech 19. století, kdy Občanská záložna nechala zbudovat v letech 1893-1894 Záloženský dům. Nejenže měla budova reprezentovat město, lázně, ale zároveň také sloužila i pro samosprávu města jako radnice. Od té doby se zastupitelé dočkali reprezentativního místa pro výkon samosprávy. Součástí objektu byla i restaurace, sál dvorany a pokoje na ubytování. Celkové náklady na výstavbu objektu činily cca 54 000 zlatých.¹⁶³ Plány pro celý objekt vyhotovil pražský architekt Jan Vejrych, které schválilo zastupitelstvo dne 16. dubna 1893.¹⁶⁴

S výstavbou objektu se započalo 5. května 1893. Nové stavbě musely ustoupit domky č. p. 5, 6, 7 a 8 na parcelních číslech 7, 8, 9, 10, k jejím zboření došlo během května. Záloženský dům s radnicí byl dokončen, dle plánů 20. dubna 1894 a obdržel č. p. 8.

¹⁶² HUML, František a kolektiv. *Almanach 250 let Lázní Bělohradu 1722 – 1972*. Městský národní výbor v Lázních Bělohradě, 1972.

¹⁶³ PRCHAL, Zdeněk, *Lázně Bělohrad. Historie a významná místa města i okolí*. Lázně Bělohrad, 2000. Str. 26.

¹⁶⁴ SOKA Jičín: Městský archiv Lázně Bělohrad, stavební záležitosti, inv. č. 3013, karton 497, protokol.

Jednopatrová budova, zastřešena sedlovou střechou, se sestávala z podsklepené části, přízemí a jednoho patra. V podsklepní části se nacházela kuchyň, pokoj pro sluhu, lednice. V přízemí se nacházela restaurace, dvorana, kuchyně vestibul, 2 pokoje a jedna síň určená k ladění. V prvním poschodí byly situovány 2 kanceláře, zasedací síň obecního zastupitelstva a 6 pokojů. Vysvěcení radnice proběhlo 10. června 1894. V objektu byla radnice umístěna v jeho pravém křídle, kde měla i svůj vlastní vstup. Radnice pro své účely využívala také dvoranu (sál), nacházející se v přízemí, prostupující do I. patra.¹⁶⁵ Dvorana byla vyzdobena nástěnnými podobiznami českých králů a knížat: sv. Václav, Přemysl Otakar II., Karel IV. a Jiří z Poděbrad a na stropě alegorickou malbou hudby a zpěvu.¹⁶⁶ Malby v sále pocházejí od malíře L. Nejedlého z Nového Bydžova.¹⁶⁷

V roce 1974 celý komplex i s radnicí byl prodán podniku ČSAD, který ho v letech 1974 – 1979 zrekonstruoval do původní podoby.¹⁶⁸

Popis budovy

Jedná se o samostatně stojící jednopatrový objekt umístěný na jihozápadní straně náměstí K. V. Raise s trojkřídlou dispozicí a zastřešená sedlovou střechou. Průčelí orientované do náměstí vévodí dva postranní mírně předsunutá rizalita zakončená bohatě zdobeným štítem. Přízemí rizalitu je členěno bosáží a doplněno jedním obloukovým oknem, v úrovni jednoho patra vynáší dvojice krakorců balkonek s pravoúhlým vstupem. Vedle vstupu se nachází malá čtvercová okna. Patro od štítu odděluje vlys se sgrafitovou vegetabilní výzdobou a profilovanou korunní římsou. Štít je ve své hmotě členěn horizontálně římsami a vertikálně pilastrami, které jakoby vynášeli kuželky.

Středová část mezi rizalita má sedm okenních os. Taktéž přízemí jako u rizalitů je členěno bosáží, kterou rozrušují okna půlkruhově zakončená. V patře jsou okna rozvržena do slepé arkády. Nad střešní rovinou vedena atika se třemi nízkými štíty.

Pravé křídlo, které sloužilo jako radnice, je ve svém průčelí zvýrazněno středovým rizalitem završený stejným štítem jako u rizalitů hlavního průčelí, v jeho hmotě se nachází vstup půlkruhově zakončený. Vchod je krytý předstupujícím balkonem, který nese dvojice sloupů, ochoz tvoří kamenná kuželková balustráda. Bosáž v přízemí rozrušuje po obou

¹⁶⁵SOKA Jičín: Městský archiv Lázně Bělohrad, stavební záležitosti, inv. č. 3013, karton 497, protokol.

¹⁶⁶PRCHAL, Zdeněk, Lázně Bělohrad. *Historie a významná místa města i okolí*. Lázně Bělohrad, 2000. Str. 26.

¹⁶⁷KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III. díl*. Praha, 1998. ISBN 80-85983-15-X. Str. 348.

¹⁶⁸SEHNAL, Jiří. *Lázeňský hotel Lázně Bělohrad*. In. Bělohradské listy, roč. 4, 2004, str. 10 - 11. Str. 10.

stranách dvojice půlkruhových oken, v patře jsou okna obdélná s profilovými šambránami a rovnými římsami vynášené volutovými konzolkami.

Levé křídlo je identické s pravým, liší se pouze absencí rizalitu a velikostí balkonu, zde je podpírán čtveřicí sloupů.

Budova působí monumentálně díky své mohutnosti i bohatosti aplikovaného zdobení, výrazné jsou zejména štíty. Jedná se o solitérní objekt, což bylo pravděpodobně ovlivněno rozhodnutím vystavět zároveň radnici s hotelem. Toto se propsalo i do umístění hlavních vstupů, které jsou zde zvoleny na bočních stranách. Rozhodně se jedná o reprezentativní objekt, který má i dnes významnou pozici v urbanistické struktuře města.

5.20 Letohrad

Václavské náměstí čp. 56

Č. staveb. parcely: st. 150

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 32738/6-4010¹⁶⁹

Obr. č.: 21

Historie

První zmínku o radním domě v tehdejší Kyšperku evidujeme od roku 1576. V sedmdesátých letech 17. století dochází k jeho přestavbě, a také se přistavělo první patro s věží. Z důvodu umístění místní školy do radnice v roce 1690 byl zřízen vedlejší přístavek. Vedle světnice pro městskou radu se nacházela komora ponocného, servuse, komora pro vojáky a mimo to, městská rada v budově pronajímala místnosti různým nájemníkům. V roce 1779 vypuknul požár, v jehož důsledku budova zcela shořela. Z důvodu nedostatku finančních prostředků městečka se radnici nedařilo obnovit. Až po více jak dvaceti letech, konkrétně 27. dubna 1802, se začalo s její novou výstavbou, a to za přispění hraběte Františka Cavriani. Avšak ani tak finance nepostačovaly, proto si město půjčilo od vrchnosti 1000 zlatých, které mělo jednorázově splatit, anebo po dobu deseti let splácet s roční sazbou sto zlatých s pěti procentním úrokem. Nově vybudovaná radnice byla slavnostně otevřena

¹⁶⁹ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=144335&oKodKr=53&oNazSidOb=Letohrad&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

15. listopadu 1825.¹⁷⁰ Radnice svému účelu již neslouží, v přízemí se na pravé straně nachází knihkupectví a v patře jsou nájemní byty.

Popis budovy

Jedná se o jednopatrovou budovu s šestiosým průčelím a s přízemním podloubím o třech lehce stlačených obloucích, vystavěná na severní straně Václavského náměstí na obdélné dispozici, kryta sedlovou střechou, s rovnoběžným hřebenem s náměstím. Podloubí je klenuto čtyřmi klenebními pásy s plackovými klenbami. Patro člení rámování z pilastrů, mezi nimiž jsou včleněna okna s plasticky lomenými římsami. Vstup je umístěn uprostřed budovy, za níž vede úzká chodba zaklenuta valenou klenbou nestyčnými výsečemi.

Budova byla postavená ve slohu klasicistním, ale průčelí bylo po dobu své existence upravováno. Jelikož prvek plastických lomených říms se pro tuto dobu neuplatňuje, je zjevné, že byl doplněn druhotně. Budova se nikterak neliší od okolních domů severní fronty náměstí, drží uliční čáru i výšku římsy se sousedními domy.

5.21 Miletín

náměstí K. J. Erbena čp. 99

Č. stav. parcely: st. 115/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 22

Historie

Nejstarší radnice v Miletíně stála uprostřed náměstí. V pramenech je popisována jako jednopatrová, do patra se chodilo po kamenných schodech z obou stran. V prvním patře se nacházela předsíň, z které se dostávalo do radní světnice. Budova byla zastřešena šindelem a nad ní vystupovala věžička, opatřená zvonečkem. K jejímu zboření došlo v roce 1844.¹⁷¹

Stará radnice pravděpodobně obci nevyhovovala a již v roce 1815 odkoupila dům č. p. 98 za 1430 zl. a poté byl dům znovu vystavěn o jednom poschodí, a přenesl se sem

¹⁷⁰ SEKOTOVÁ, Věra – MACKOVÁ, Marie. *Kyšperk. Dějiny mětské správy v Kyšperku*. Ústí nad Orlicí, 2000. ISBN 80-86042-33-2. Str. 12 – 13.

¹⁷¹ SOKA Jičín. Archiv města Miletín. Pamětní kniha Miletína. Str. 79.

archiv městský ze staré radnice uprostřed náměstí a začalo se zde úřadovat. Obecní kancelář zde fungovala do roku 1907¹⁷², protože pak se odstěhovala do domu č. p. 99, který v roce 1905 odkoupila Občanská záložna od Emilie Frankebuschové za 22.000 K., který byl přestavěn pro prostory obce Miletínské. V přízemí zřízena obecní kancelář a byt pro úředního, a v I. patře zasedací síň pro zastupitelstvo.¹⁷³

Popis budovy

Jedná se o jednopatrovou budovu obdélné dispozice s pravým traktem do dvora. Zastřešená je sedlovou střechou, situovaná na západní straně náměstí. Šestiosé průčelí se středním dvouosým předsunutým rizalitem zakončený půlkruhovým štítem, orientované do náměstí. Přízemí fasády je zdůrazněno pásovou rustikou a na nároží rizalitu je bosáž, od prvního patra ji odděluje římsa s jemnou profilací. Okna jsou obdélná s profilovými šambránami a v prvním patře ještě doplněna o nadokenní římsy. Na levé straně je umístěn průjezd do radničního dvora. V tomto průjezdě se nachází hlavní vstup do budovy. Nad střechou se vypíná půlkruhový štít, od něhož je na obě strany vedena rovná atika.

Stylově střídme řešená bosáž ve spodní části parteru naznačuje využití neorenesančního slohu v poměrně strohé formě. Radnice nepředstavuje výraznou dominantou, ve svém kontextu se naopak spíše ztrácí. Jediným výraznějším prvkem je štít ve střední části průčelí a nesymetricky umístěný průjezd, ale ani toto dostatečně nenaznačuje, že se jedná o budovu zvláštního významu pro město.

5.22 Náchod

Masarykovo náměstí čp. 40

Č. stav. parcely: st. 123

Památková ochrana: ano, s omezením: bez pamětní desky, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 10739/6-1467¹⁷⁴

Obr. č.: 23

¹⁷² KUČERA, František. *Domy v Miletíně a jich majitelé*. Dvůr Králové nad Labem, 1937.

¹⁷³ SOkA Jičín. Archiv města Miletín. Pamětní kniha Miletína. Str. 237.

¹⁷⁴ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=123906&oKodKr=52&oNazSidOb=N%E1chod&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

Historie

První doložená radnice v Náchodě je již z 15. století, avšak po požáru byla přestavěna. Později tuto původní gotickou radnici nahradila stavba raně barokní v manýristickém stylu¹⁷⁵ z 50. let 17. století. Po dalším požáru došlo k její obnově v 60. letech 17. století, k dalším přestavbám došlo v letech 1754, 1828.¹⁷⁶

V polovině 50. let 19. století bylo rozhodnuto o zřízení soudu v Náchodě, který měl být umístěn v radnici, proto byla pro potřeby soudu přestavěna roku 1856. Budova byla zvýšena o druhé patro, zrušili původní věž, avšak byla vyzdvížena nová dřevěná s hodinami. Tato radnice dostala podobu, která se dochovala dodnes.¹⁷⁷

Nová výstavba radnice souvisela s tím, že se Náchod v posledních dvou desetiletích 19. století začal rozvíjet a stal se centrem politického i společenského dění. Město tedy potřebovalo prostory pro samosprávu, jenž původní radnice neměla a ani pravděpodobně neodpovídala požadavkům reprezentativnosti města, a tak ve spojení s městskou spořitelnou (založena v roce 1892) se rozhodlo o stavbě nové radnice. Budova měla částečně sloužit i pro spořitelnu a městskému muzeu. Městská rada chtěla prostřednictvím nové radnice prezentovat postavení tohoto města, což se projevilo její velikostí a honosností.¹⁷⁸

V červenci v roce 1900 nechalo město vypsat soutěž na nejlepší projekt na novostavbu obecního domu a spořitelny. Z došlých 13 skic, po bedlivém posouzení poroty, vyhrál projekt „Okřídlené kolo“ architekta Františka Podhájského z Prahy.¹⁷⁹

Projekt architekta předpokládal budovu o dvou traktech, které budou v nároží spojené vysokou věží o výšce 66 metrů. Fasáda má využívat prvků rustiky a obrazové i ornamentální sgrafito.¹⁸⁰

Pro obrazové i ornamentální sgrafito doporučil městské správě architekt Podhájský Mikoláše Aleše, pro jeho argument hrálo, že měl M. Aleš bohaté zkušenosti s podobnou

¹⁷⁵ Radniční budova byla až do 50. let 17. století dřevěná, jednopatrová s podezdívkou a loubím. Roku 1654 bylo rozhodnuto pro stavbu nové radnice, ke které došlo v roce 1657. Radnice byla zadána italskému staviteli Carlu Luragovi, který přišel do Náchoda ve službách tehdejšího majitele zámku, knížete Piccolominiho. Podle plánů se mělo začít stavět od základu znova. Další itál Carlo Serena provedl práci kamenickou, jež dokládá smlouva z 18. března. Ostatní práce na radnici byla vykonána domácími staviteli. SKALICKÝ ST., Alexandr. *Náchod. Soupis a popis památek*. Náchod 2003. ISBN 80-86676-03-X. Str. 7.

¹⁷⁶ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 187.

¹⁷⁷ ŠAFÁŘ, Oldřich. *Náchodská radnice. 1904 – 2004*. Náchod, 2004. Str. 18.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 21.

¹⁷⁹ Čížek Jan – Čáp Jaroslav. *Nová radnice čp. 40*. In *Náchodský zpravodaj*, květen, 2013. Str. 7.

¹⁸⁰ ŠAFÁŘ, Oldřich. *Náchodská radnice 1904 – 2004*. Náchod, 2004. Str. 21.

výzdobou budov nejen v Praze, ale i na venkově. V březnu v roce 1903 do Náchoda M. Aleš na pozvání městské rady dorazil a po shlédnutí budovy se dohodl s radou na celou sgrafitovou výzdobu. Své návrhy, které vytvořil v Praze, předložil ke schválení radě, jenže ta nebyla s jeho prací spokojena a návrh tak nebyl schválen k realizaci. Návrhy, které vypracoval na výzdobu radnice, se zprvu nelíbily, zdály se jim málo honosné, proto odjeli za autorem do Prahy, aby s ním projednali své připomínky k výkresům. M. Aleš jejich připomínky vzal na vědomí a návrh upravil podle jejich přání. Z jejich chování byl tak rozladěn, že odmítl účast na dokončení sgrafit, proto sgrafita nakonec provedl malíř Lád'a Novák (Alšův spolupracovník). Kromě těchto návrhů sgrafit na budovu radnice nakresli M. Aleš také postavu rytíře Hrona, která měla být předlohou pro sochu. Tato kresba byla poskytnuta sochaři Čěňku Vosmíkovi, jenž vytvořil pouze sádrový model, a tak posloužila pro realizaci do pískovce žákům kamenické školy v Hořicích v Podkrkonoší.¹⁸¹

Na počátku července bylo vydáno povolení, a již 5. července 1902 přikročili k samotné stavbě, kterou dokončili v závěru roku 1903. Její slavnostní otevření se konalo 21. ledna 1904. Náchodská samospráva získala novou důstojnou a všem potřebám města vyhovující budovu.¹⁸²

Popis budovy

Dvoupatrová radnice na půdoryse „L“ se nachází na jihovýchodní straně na nároží mezi náměstím T. G. Masaryka a ulicí Poštovní, zastřešená sedlovou střechou, a s nárožní hranolovou věží. Kratší stranu tvoří průčelí do náměstí, delší strana je pak orientovaná do ulice.

Hlavní průčelí směřující do náměstí je rozčleněno na tři části. Na levé straně mělkým rizalitem, na štítovou střední část a na pravé straně věží. Přízemí je tvořeno podloubím se čtyřmi oblouky a od pater ho dělí průběžná římsa se zubořezem. V ploše rizalitu a věže se prvním a druhém patře objevuje bosáž. Ve třetím a čtvrtém patře je věž opatřena pásovou rustikou. Rizalit má v prvním patře s pravoúhlým zakončením členěno kamennými dvojitými kříži a ve druhém patře okno s jedním křížem. Střední část má v prvním patře dvojice oken s pravoúhlým zakončením a ve druhém okna s půlkruhovým zakončením umístěné do arkády. Nad střední část nasedá stupňovitý štít. Věž má v prvním patře okno s pravoúhlým zakončením, ve druhém patře vikýř. Nad korunní římsou dva výklenky, ve kterých jsou

¹⁸¹ ŠAFÁŘ, Oldřich. *Náchodská radnice 1904 – 2004*. Náchod, 2004. Str. 22.

¹⁸² Čížek Jan – Čáp Jaroslav. *Nová radnice čp. 40*. In *Náchodský zpravodaj*, květen, 2013. Str. 7.

zasazeny dvě hlavy měšťana a měšťanky nad nimi vede římsa a malé okénko s přímou římsou. Ve čtvrtém patře centrálně umístěné ciferníkové hodiny orámované ostěním. Věž je zakončena arkádovým ochozem, který je v rozích doplněn věžičkami a kryta jehlancovou střechou s vikýři, jenž je zakončena lucernou.

Průčelí obrácené do Poštovní ulice je osmiosé, z toho první osu zleva tvoří věž, pět os středová část a dvě osy vpravo mělký rizalit. Věž je na této straně totožná se západním průčelím, jen ve druhém patře se liší, zde je balkon vynášený třemi krakorci s rozměrným pravoúhlým vstupem, rozdělený dvěma sloupy a završený římsou ve střední části se segmentovým obloukem, v němž je umístěný znak. Středová část o pěti osách je v přízemí členěna bosáží. Okna v přízemí zakončena půlkruhově, vrcholící klenákem. V prvním a druhém patře obdélné okenní otvory s šambránami s přímou římsou nesenou konzolkami. Plocha prvního a druhého patra je zdobena psaníčkovým sgrafitem. Pod korunní římsou veden pás se sgrafitovým rostlinným motivem. Středová část vrcholí třemi nízkými stupňovitými štíty.

Plocha rizalitu je tvořena bosáží. Okna mají v přízemí půlkruhové zakončení, stejně jako v druhém patře, kde jsou zasazeny do arkády. První patro má okenní otvory s pravoúhlým zakončením. Rizalit završuje stupňovitý štít.

Fresky se nacházejí na dvou štítech, které směřují do náměstí a hlavní ulice. Třetí sgrafito je umístěno v průčelním křídle orientovaném do náměstí, v části přiléhající k věži.

Motivy fresek Mikoláš Aleš zvolil zřejmě na základě náchodské historie. Pro výzdobu štítu do ulice byl vybrán svatováclavský motiv. K níže je zde znázorněn jako středověký rytíř sedící na statném běloušovi. Můžeme ho snadno identifikovat podle jeho typického atributu – štítu se svatováclavskou orlicí, který drží v levé ruce. Zobrazení světce je podtrženo svatozáří kolem hlavy a zpoza postavy vyčnívá kopí se stuhami. Nabízí se otázka, proč radní vybrali právě sv. Václava. V tomto příhraničním prostředí můžeme v zobrazení českého zemského patrona spatřovat dva významy, jednak symbol české státnosti – povzbuzení národního uvědomění - ale hlavně byl vnímán jako strážce v pohraničním Náchodě, tedy symbolicky zdůrazňoval stráž na pomezí království.

Další figurální freska se nachází štítě směřujícím do náměstí. Na této fresce je vyobrazen Jiří z Poděbrad. Byl sem vybrán nejen proto, že má vyzdvihovat svrchovanost Českého království, ale taktéž má připomenout, že byl feudálním držitelem města ve středověku. V pořadí třetí freska na budově je komponovaná v průčelním křídle, zasazená

mezi okny prvního patra. Jedná se o tři stojící muže, ústřední postava znázorňuje purkmistra a postavy po jeho pravé i levé straně zobrazují konšely. Tento námět má připomínat samosprávu města.

Fresky zde neměly zobrazovat příběhy, ale měly vyjádřit národní ideologii a symbolické vyjádření, které lid v té době cítil a touto výzdobou to chtěl vyzdvihnout. Vyobrazení měla připomenout především dobové hrdiny.

Do dnešních dnů se z interiérů zachovala pouze zasedací síň, využívaná nyní jako obřadní síň. Po obvodu místnosti jsou zdi obloženy dřevěným táflováním, které je zdobeno rostlinnými vzory, nad ním pás s poli znaků různých cechů a řemesel.

Pod stropem se táhne pás tabulí s nápisy připomínající významné osobnosti náchodských dějin Hrona z Náchoda, Jiřího z Poděbrad, Anežka z Janovic, A. V. Smiřický. Tobiáš Štefek z Koloděj, Antonín Strnad a Josef Regner. V průčelí jsou znaky Čech, Moravy a Slezska. Strop je utvářen dřevěnými kazetami, které zdobí květinový dekor a 12 kazet uprostřed zdobí erby měst.

Budova nese prvky neorenesančního slohu, sochařská i malířská výzdoba jsou pojaty silně nacionálně. Hmotově je budova kompaktní s výraznou nárožní věží. Tvoří jednu z dominant náměstí. Radnice v Náchodě představuje úspěšnou ukázkou toho, jak může architektura pozvednout obraz města a přispět k jeho sebe prezentaci.

5.23 Nová Paka

Masarykovo náměstí čp. 3

Č. stave. parcely: 21/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 24

Historie

Městská rada v Nové Pace, na konci 20. let minulého století, byla postavena před úkol vybudovat nové prostory pro radnici a spořitelnu na místě staré radnice, jelikož stávající

budova svojí úrovní nebyla již hodna takového města, a že i po stránce historicko – stavební, nemá takové kvality. Zároveň s tím měla být postavena i budova okresního úřadu.¹⁸³

Již na počátku vznikl spor se stavbou nových objektů. Pro novou stavbu radnice, spořitelny a budovy pro okresní úřad požadoval místní odbor klubu čsl. turistů a okrašlovací spolek, aby u této stavby bylo zřízeno podloubí a bylo tak částečně zachován ráz dosavadního vzhledu. Na toto reagoval státní památkový úřad obce, že bez předchozího povolení, zmíněného úřadu nesmí se ničeho při stavbě radnice, spořitelny a budovy okresního úřadu podnikat. Státní památkový úřad byl požádán, aby přistoupil k prohlédnutí budov a záležitost zřízení podloubí na místě objasnil, tak se i stalo a vyhodnotil, že budovy určené k rozbourání nemají historickou ani stavitelskou důležitost. V důsledku toho dal svolení k jejich strhnutí a neuznal nutnost zřízení podloubí v nových budovách. Po několika naléhavých žádostí se zástupci z ministerstva vnitra a veřejných prací dostavili k prohlédnutí stanoviště dne 10. února, ač slíbili brzké schválení stanoviště, stalo se až na schůzi 13. května 1930. Ale i tak nastaly problémy, protože zástupcem ministerstva veřejných prací bylo vyřčeno, že okresní úřad musí tvořit samostatnou budovu a nesmí v ní být zřízený jiný úřad, pouze v přízemí mohla být policejní strážnice a knihovna s čítárnou.¹⁸⁴ Pro radniční budovu a spořitelnu už tak nezbyl prostor. Z tohoto důvodu bylo sjednáno na schůzi, že za příspěvek od obce postaví spořitelna vlastní budovu, v níž obec bude mít všechny své potřebné místnosti. Projektantem, pro stavbu okresního úřadu a rovněž i pro budovu spořitelny s radnicí, byl ustanoven architekt ing. Čeněk Musil z Jičína, který nejprve vypracoval náčrtky a po jejich schválení konečné plány. Ačkoli celý navrhovaný blok domů byl stavebně jednotný, nicméně radnice, spořitelna a okresní úřad byly dvě samostatné budovy¹⁸⁵.

Dne 15. prosince svěřilo obecní zastupitelstvo bourání radnice (č. p. 1) staviteli Kotykovi za cenu 50. 000 Kč, a po schválení se začalo 19. prosince 1930 se strháváním věžních hodin, které naposledy odbily tři čtvrtě na dvě odpoledne, a 7. února 1931 byla rozbořena poslední zeď.¹⁸⁶ V průběhu bourání byl vypsán konkurz týkajících se prací na

¹⁸³ VAGENKNECHT, Jaroslav. *Stará novopacká radnice se začala bourat před sedmdesáti lety*. In *Nové noviny*, č. 47/00. Jičín, 2000. Str. 10.

¹⁸⁴ Ministerstvem veřejných prací a vnitra stanoveno staveniště pro okresní úřad v délce 25 m v celé hloubce a zbytek staveniště zůstane pro radnici se spořitelnou. Takovéto navržení místa ministerstvo schválí. Spořitelna a radnice pak řešena dle pater, v přízemí se bude nacházet spořitelna, v I. paře obecní úřad a ve II. byt ředitele spořitelny a tajemníka. Nebylo jiného východiska, než přistoupit na tento způsob řešení, poněvadž by obec mohla o okresní úřad přijít. SOkA Jičín. Archiv města Nová Paka. Obecní domy – stavba radnice. Inv. č. 756, kart. 78.

¹⁸⁵ SOkA Jičín. Městský archiv Nová Paka. Pamětní kniha obecní 1929- 1938, inv. č. 286, kniha č. 128, karton 78. Str. 20 -21

¹⁸⁶ Tamtéž, str. 22.

výstavbu okresního úřadu, z 13 podaných nabídek byl vybrán místní stavitel Jan Kotyk a práce byly zahájeny 9 dubna 1931. S budováním spořitelny a radnice se započalo o rok později, načež stavba byla svěčena novopackým stavitelům Václavu Kloučkovi a Eduardu Holmanovi. Výstavba výše zmiňované budovy se rozběhla 29. května 1932, položením základního kamene za účasti tehdejšího starosty města Josefa Zívra. Práce pokračovaly tak zdárně, že již v říjnu téhož roku stála její hrubá stavba a v následujícím roce v říjnu dokončena. Dne 5. listopadu 1933 se do nových prostor nastěhovaly městské úřadovny společně se spořitelnou.¹⁸⁷

Na fasády budov bylo použito místo plánovaného žulového obkladu levnějšího pískovce. Stavba spořitelny a radnice byla zvenčí okrášlená dvěma sochami od Bohumila Kafky, znázorňující alegorie Zemědělství a Spořivost.¹⁸⁸

Popis budovy

Jedná se o třípatrovou stavbu umístěnou uprostřed severní zástavby na Masarykově náměstí, na obdélné dispozici s plochou střechou. Hlavní vstup se nachází na levé straně, je zapuštěn do hmoty stavby. Přízemí je téměř celé prosklené. Čistou hmotu rozrušují čtvercová okna a třetí patro, které odstupuje dozadu a nechává tak vzniknout balkonu.

Tvarově čistá hmota koresponduje se svým okolím, vyniká pouze díky kontrastu historické a moderní architektury. Zvláštní je i použití klasicky pojednaných soch v porovnání s puristickou fasádou, což se dá vysvětlit tím, že do budovy radnice měla být umístěna i spořitelna.

5.24 Nový Bydžov

Masarykovo náměstí čp. 1

Č. stav, parcely č.: st. 1

Památková ochrana: ano, kulturní památka, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku

ÚSKP 15366/6-666¹⁸⁹

¹⁸⁷ VAGENKNECHT, Jaroslav. *Stará novopacká radnice se začala bourat před sedmdesáti lety*. In: *Nové noviny*, č. 47/00. Jičín, 2000. Str. 10.

¹⁸⁸ BENEŠ, Zdeněk. *Dějiny Nové Paky I. (Do roku 1939)*. Nová Paka, 2012. ISBN 978-80-260-1701-1. Str. 292.

¹⁸⁹ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu [cit. 2016-08-06]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=125841&oKodKr=52&oNazSidOb=Nov%FD+Byd%BEov&Uz=B&PriUbyOd=03.05.1958&PriUbyDo=06.08.2016&Limit=25>.

Historie

Na místě dnešní radnice stál radní dům, který musel ustoupit nové výstavbě, která by měla dostatek prostoru. Koncem čtyřicátých let 19. století se v zastupitelstvu Nového Bydžova zahájila debata o přestavbě radního domu, z důvodu získání dostačujících místností pro kanceláře okresního úřadu. Teprve až sedmého září 1856 bylo oficiálně zadáno vyprojektování plánu na přestavbu. Tohoto úkolu se zhostil Jan Lauschmann, rodák z Nového Bydžova v té době účetní oficiál stavebního odboru vídeňského magistrátu a privátní architekt. Ve svém výkresu, který zaslal počátkem ledna 1858, zpodobnil stavbu v byzantském (novorománském) slohu, neměla mít omítku, jen povrch ze spárovaných cihel, tříposchod'ovou s průjezdem se dvěma symetrickými věžemi do náměstí.

Již desátého ledna 1858 na shromáždění obecního výboru se rozhodlo stavět radní dům dle plánů J. Lauschmanna.¹⁹⁰

Naopak při druhém zasedání se rozhodlo na návrh šesti členů, aby Lauschmannovy projekty zhodnotil Josef Míča, v té době ve službách jako architekt na chlumeckém panství. Míča v písemném posouzení z dvacátého března vznesl mnoho postřehů k plánům a z vlastní iniciativy přidal ještě první vlastní plán rekonstrukce.

Oproti dvěma věžím, které na své skice plánoval Lauschmann, Míča volil pouze jednu uprostřed stavby a vlevo od věže měl být vjezd do pivovaru a vpravo hlavní vchod do radnice. Míčův plán byl výhodnější jak vnějším tak i vnitřním uspořádáním, jenž udává protokol stavebního výboru z 26. března a tak si od něj výbor vyžádá zhotovení dalších plánů a rozpočtů.¹⁹¹

Aby se dále pracovalo na úpravách plánů, musel výbor ještě vyřešit vztahy při využívání prostor radnice pravovárečným pivovarem, jelikož některé místnosti právě zmiňovaného pivovaru zasahovaly značně do radnice.¹⁹² Výbor si uvědomoval, že věc je urgentní, a to i v souvislosti s ambicemi města, které počítalo se sídlem vyššího politického úřadu, když bude mít k dispozici dostatečně rozlehlou budovu. Z tohoto důvodu měla

¹⁹⁰ PROKOP, Jaroslav. *Radnice v Novém Bydžově: (1462-1862-1865)*. Nový Bydžov: Město Nový Bydžov, 2015. ISBN:978-80-260-8459-4. Str. 31.

¹⁹¹ PROKOP, Jaroslav. *Dvě velká výročí naší radnice*. In Novobydžovský zpravodaj, roč. 40, leden, 2013, č. 1. Str. 20.

¹⁹² PROKOP, Jaroslav. *Radnice v Novém Bydžově: (1462-1862-1865)*. Nový Bydžov: Město Nový Bydžov, 2015. ISBN:978-80-260-8459-4. Str. 39.

novostavba zabrat i parcelu sousedního Hruškovského domu, který byl krátce na to zbořen. Ještě v roce 1862 došlo z převážné části ke zboření staré radnice.¹⁹³

Zastupitelstvo nepřestávalo v dalších jednáních s várnickým výborem. Po dlouhých vyjednáváních byla mezi oběma stranami podepsána smlouva až v září 1893 s tím, že várnická společnost městské obci postoupila podloubí na východní straně radnice, přední díl průjezd a humna a sklep pod váhou, a naproti tomu město uvolilo zadní část dvorku patřící k Hruškovskému domu. Během vyjednávání architekt Míča dále pokračoval na své práci až do doby, kdy 1. července 1862 předložil plán průčelí radnice s dalšími plány a rozpočtem stavby ve výši 27 741 zlatých rýnského čísla. Takto byly projekty spolu se žádostí o povolení stavby odevzdány okresnímu úřadu. Dne 26. června úřad vše schválil pouze s jedinou připomínkou, aby průčelí a fasáda byly postaveny jednodušším způsobem. K posouzení byl požádán pražský architekt Vojtěch Ignác Ulmann, ale proti tomu se Míč ohradil, že žádnou změnu ozdob nikdo schválit nemůže, jelikož by tím celému průčelí a symetrii uškodili. Dne 15. srpna téhož roku odbor na zasedání zastupitelstva navrhl, aby se na stavbě podle prezentovaného projektu pokračovalo za neustálého řešení peněz na stavbu.¹⁹⁴

Radnice byla vystavěna v letech 1862 – 1865, stavebního dozoru se ujal František Zima z Pamětníku. Stavba město už koncem srpna 1862 stála 40 000 zlatých rýnských, a z tohoto důvodu si musela obec vypůjčit 3 000 zlatých u pražské spořitelny a dala do zástavy dlužní úpis na 5 940 zlatých. Postupně byli na dílčí práce najímáni lidi, a to na truhlářské p. Josefu Kohoutkovi, p. Josefu Žabkovi a Václavu Draslarovi z Radimi, tesařské práce p. Václavu Zimovi, parketářské Kašparu Kejklíčkoví, sklenářské Abrahamu Blochovi, kamenické Hynku Raimanovi z Hořic a kamnářské Janu Flejšarovi.¹⁹⁵

S pracemi se v roce 1863 pohnuto tak, že již 2. srpna se mohla konat první shromáždění výboru v novostavbě, když teprve první půlka stála a ještě se dodělávala. V únoru 1864 výdaj na stavbu podstatně přesahoval původní rozpočet. Po celou dobu trvání stavby zastupitelé řešili nedostatek peněz. Na rok 1865 byly schváleny shromážděním další práce na radnici – vybudování hlavních schodů. Budova byla dokončena na podzim 1865,

¹⁹³ KUČA, Karel. *Chlumecko Novobydžovsko. Historie a architektonické památky Pocidliní*. Hradec Králové: Balustráda, 1995. ISBN 80-901906-0-X. Str. 394 – 395.

¹⁹⁴ PROKOP, Jaroslav. *Radnice v Novém Bydžově: (1462-1862-1865)*. Nový Bydžov: Město Nový Bydžov, 2015. ISBN:978-80-260-8459-4. Str. 43.

¹⁹⁵ PROKOP, Jaroslav. *Radnice v Novém Bydžově: (1462-1862-1865)*. Nový Bydžov: Město Nový Bydžov, 2015. ISBN:978-80-260-8459-4. Str. 47

náklady se pohybovaly na částce přes 80 000 zlatých a ještě nebyly provedeny všechny naplánované práce.¹⁹⁶

Místní malíř Ludvík Nejedlý vyzdobil v roce 1884 nástropními, nástěnnými a okenními malbami zasedací síň. Iluzivní malbou napodobil dřevěná prkna, na obdélném stropě podélná, na sousedních šikmých pásech svislá s tmavšími dřevěnými kazetami a drobnými plastickými ozdobami. Doplněny jsou malovanými erby s klenoty – Čech, Moravy, Slezska, Lucemburska, Horní a Dolní Lužice, Braniborska a Těšínska s dolními nápisy na páskách. Horní části stěn jsou zdobeny pásy s rostlinným dekorem a emblémy řemesel, zemědělství, obchodu a umění a tympanony dvojic dveří ve výklencích – vpravo jsou skutečné, vlevo pouze iluzivní malované - obdobným dekorem a městským znakem – na červeném štítě stříbrného dvouocasého lva se zlatou korunkou.¹⁹⁷

Městská rada oslovila dva pražské sochaře Bohuslava Schnircha a ne tolik proslulého Josefa Bartha na počátku roku 1890. Jejich úkolem bylo vytvoření čtyř soch, z toho měly být dvě pískovcové Karel IV. a Jiří z Poděbrad (jim byly rezervovány výklenky na průčelí) a dvě jen sádrová poprsí Mistra Jana Husa a Jana Žižku z Trocnova, které měli být umístěny v radničním sále. Městská rada upřednostnila lacinější zakázku zapsanou ve smlouvě Josefa Bartha z 22. června 1890.¹⁹⁸

Popis budovy

Dvoupatrová radnice je vybudovaná v jihozápadním rohu Masarykova náměstí na půdorysu „L“, kdy svojí delší stranou přiléhá k domu čp. 2, zakončená sedlovou střechou s bočními stupňovitými štíty na obou stranách. Symetrická kompozice průčelí je vyzdvižena předsazeným středovým rizalitem a dvěma nárožními polygonálně řešenými věžičkami. Ve hmotě rizalitu se nachází vstupní profilový portál s klenákem, nad ním balkon členěný dvojplaménky po stranách ukončený pilíři se stříškami, na něho navazují přes obě patra tři hrotitá sálová okna v horních partiích zdobena oblouky s kraby a kytkami. Okna v úrovni prvního patra doplňují niky se sochami panovníků Karla IV. a Jiřího z Poděbrad, umístěné pod kamenným baldachýnem. Rizalit zakončuje stupňovitý štít, rozdělen osmi příporami s prstenci, vrcholící dvěma kamennými věžičkami a makovicemi. Nárožní polygonální věže jsou o patro vyšší než samotné pole průčelí, jejichž poslední patro ukončuje slepý ochoz,

¹⁹⁶ PROKOP, Jaroslav. *Radnice v Novém Bydžově: (1462-1862-1865)*. Nový Bydžov: Město Nový Bydžov, 2015. ISBN:978-80-260-8459-4. Str. 48.

¹⁹⁷ Tamtéž, str. 54 -56.

¹⁹⁸ PROKOP, Jaroslav. *Dvě velká výročí naší radnice*. In Novobydžovský zpravodaj 40, 2013, č. 4. Str. 20.

zavřšený po obvodu věžičkami s lucernami vrcholící střední osmibokou věžičkou. Okna v přízemí a v prvním patře jsou hrotitá, ve druhém obdélná.

V ploše fasády mezi rizalitem a věžemi se v každém poschodí nachází dvojice sdružených oken, které na obou stranách oddělují pilíře. Okna v přízemí a v prvním patře jsou hrotitá a v patře ještě doplněna ve vrcholu liliemi, ve druhém patře obdélná. Fasádu průčelí zakončuje vlys s motivem gotických oken vynášených na konzolkách, nad kterým probíhá jednoduchá římsa.

V budově radnice se nachází dochovaná zasedací síň, která zaujímá prostor přes obě patra. Nad hlavním vstupem do místnosti se nachází dřevěný balkon s litinovým zábradlím. V dolních partiích po obvodu místností dřevěné obložení v gotickém provedení. Kazetový strop je doprovázen malovanými erby.

Budova zachovává uliční čaru a dotváří jihozápadní nároží náměstí. Hmotou i fasádou je pojednaná velkoryse, na náměstí tvoří dominantu. Stavba je vystavěna v novogotickém stylu, který je zde podán ve značně romantizující formě. Svou reprezentativní funkci budova jednoznačně naplňuje, použití soch českých panovníků na fasádě mělo podpořit zájmy národní.

5.25 Opočno

I.

Trčkovovo náměstí čp. 11

Č. stav. parcely: 61

Památková ochrana: ano, kulturní památka od roku 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 32814/6-4733¹⁹⁹

Obr. č.: 26

Historie

Předchůdcem radnice v čp. 11 v Hradební ulici byl původně radní dům, vystavěn v barokním stylu po požáru v roce 1721, ale i tuto radnici zasáhl požár na počátku 19. století a byla následně přestavěna 1803 – 1811 klasicistně. K jejímu zboření došlo v roce 1906, aby

¹⁹⁹ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu [cit. 2016-08-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=144418&oKodKr=52&oNazSidOb=Opo%E8no&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=08.08.2016&Limit=25>.

uvolnila místo pro novou budovu radní a měšťanské školy, která jen částečně využila staveniště.²⁰⁰

Místní školní rada a městské zastupitelstvo pro stavbu vyhlédlo místo na Malém náměstí, kde se v té době právě nacházela stará radnice s domem č. 12. Následně bylo při druhém komisionálním zhlédnutí okresním školním radou místo schváleno. Dům s č. p. 12 patřící Václavu Potočkovi, který zde vedl hostinec „Maglaj“, zakoupilo město od něj za 15.000 K. Dne 30. dubna 1906 započaly bourací práce, které byly ukončeny již 9. května. V radním domě se nenacházely pouze úřady²⁰¹ městské, ale i občanská záložna, městská spořitelna a tělocvična sokolská, v prvním poschodí se nacházeli nájemní byty.²⁰²

Dne 25. června tohoto roku se zahájila stavba společné budovy měšťanské školy a radnice, projektované arch. Ladislavem Skřivánkem z Prahy.²⁰³ O několik dní později osmého července byl v odpoledních hodinách položen základní kámen budovy. Po shromáždění místní školní rady, obecního zastupitelstva, dále hodnostářů, některých spolků a chovanek hospodářské školy se sborem učitelů, žáků a učitelů opočenských škol národních, biskupa, knížecích manželů, duchovenstva a dalších přítomných, se vydali všichni v průvodu od děkanského kostela ke staveništi. Po zpěvu jednoty Cyrilské, přivítal všechny přítomné zúčastněné slavnostního aktu purkmistr Adolf Wolf a následně přečetl pamětní listinu.²⁰⁴ Po přečtení byla listina biskupem, který svěcení prováděl, a knížecím párem, hodnostáři duchovními i světskými podepsána a nakonec uložena do základního kamene. Po tomto aktu byl kámen vysvěcen královéhradeckým biskupem Josefa Doubravy.²⁰⁵

Dle projektu pana Ladislava Skřivánka, architekta ve Vídni, stavbu začali stavět stavitelé bratři Jan a Emanuel Černí, dozor nad stavbou vykonával knížecí stavitel Antonín Vítek. Rozpočet na výstavbu nové radnice byl vypočten na částku 130.000 korun.²⁰⁶ Svému

²⁰⁰FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. Historické radnice Čech, Moravy a Slezska. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 221.

²⁰¹Během období stavby byly úřadovny provizorně přemístěny do Okresního domu čp. 307 v Nádražní ulici. RATHOUSKÝ, Václav – LIKOVSKÝ, Zbyněk. *Opočno 1068 – 2000. Historie v datech*. Praha, 2006. ISBN 80-86576-20-5. Str. 105

²⁰²SOKA Rychnov nad Kněžnou. Kronika města Opočna, 3. Díl, 1897 – 1927, kopie. Str. 230 B.

²⁰³RATHOUSKÝ, Václav – LIKOVSKÝ, Zbyněk. *Opočno 1068 – 2000. Historie v datech*. Praha, 2006. ISBN 80-86576-20-5. Str. 105

²⁰⁴SOKA Rychnov nad Kněžnou. Kronika města Opočna, 3. Díl, 1897 – 1927, kopie. Str. 231.

²⁰⁵Tamtéž. 232 B.

²⁰⁶SOKA Rychnov nad Kněžnou. Kronika města Opočna, 3. Díl, 1897 – 1927, kopie. Str. 232.

účelu sloužila do roku 1935, úřad se přestěhoval do přízemí tehdejší Městské spořitelny v čp. 247.²⁰⁷

Popis budovy

Patrová stavba je situovaná v severní řadové zástavbě na Trčkově náměstí, na obdélném půdoryse, krytá sedlovou střechou a zakončená na obou stranách nízkými bočními štíty. Nad hřebenem střechy vybíhá dřevěná věžička zakončená stanovou střechou. Průčelí do náměstí je pětiosé, kdy v přízemí jednu z os (první zleva) tvoří vstupní portál akcentovaný hrubě opracovanými pískovcovými bočnicemi a završený pětídílným bosovaným kamenným klenákem. Krajní osy jsou zvýrazněny mělkými lizénami. V přízemí okna obdélná s šambránami do dvou třetin, jenom první okno zprava má výraznější šambránu se sdruženým klenákem. V patře jsou okna také obdélná, v horní části mají šambrány odstupňovanou profilaci. Krajní okna mají výraznější podokenní pole, které na levé straně okrašluje krajina se sluncem a na pravé dvouocasý lev s korunkou. Kompozici průčelí uzavírá podřímsový pás se stylizovanou secesní ornamentikou, od něhož korunní římsu odděluje kostkový zubořez. V ploše střechy se nacházejí tři vikýře, pod postranními vystupuje rovná atika směrem do středu čtvrtobloučkově skoseny, obsahující ve své ploše malbu.

Stavba bývalé radnice vznikla v secesním slohu. Zdůrazněna je pouze hmotou věžičky a secesními malbami, jinak se nijak neodlišuje od okolních staveb. Je jednou z dominant historického náměstí.

II.

Kupkovo náměstí čp. 247

Č. stav. parcely: 132/1

Památková ochrana: ano, není kulturní památkou, ale stojí v památkové zóně

Obr. č.: 27

Historie

Současná opočenská radnice se nachází v čp. 247, v bývalé budově Městské spořitelny na jižní straně uprostřed Kupkova náměstí. Původně na tomto místě stály masné krámy a náměstí se tehdy nazývalo Velké náměstí.²⁰⁸ Ke konci osmdesátých let došlo ke zbourání

²⁰⁷ RATHOUSKÝ, Václav – LIKOVSKÝ, Zbyněk. *Opočno 1068 – 2000. Historie v datech*. Praha, 2006. ISBN 80-86576-20-5. Str. 138.

²⁰⁸ SOKA Rychnov nad Kněžnou. *Kronika města Opocna*, 2. díl, 1845 – 1896, kopie. Str. 199 B.

domů a na jejich místě v závěru následujícího roku začala Městská spořitelna pro své účely stavět novou dvoupatrovou budovu, podle vypracovaných projektů architekta Oskara Lásky, plnomocníka vídeňského podnikatelství C. Ronchettiho. V prosinci 1891 byla stavba dokončena.²⁰⁹

Jak píše Zdeněk Fišera, již od počátku výstavby bylo počítáno s dvěma místnostmi upravenými pro úřadovny. Pravděpodobně v tehdejší barokní radnici sídlící na severní straně Trčkova náměstí nebylo dostatek místa pro úřadovny, jelikož budova nesloužila jen pro městské úřady. A v roce 1935, kdy se úřady přestěhovaly z radnice na Trčkově náměstí, bylo v tehdejší Městské spořitelně uvolněno celé přízemí. I tuto budovu je potřeba brát jako další radnici v Opočně jak svým vznikem a umístěním úřadoven.²¹⁰

Popis budovy

Dvoupatrová samostatně stojící stavba na obdélném půdoryse je umístěna na jižní straně Kupkova náměstí, zastřešená valbovou střechou. Průčelí sedmiosé s nárožními mělkými rizality, završené kónickými věžičkami (střechou), v jejichž čele jsou umístěny štíty se segmentovým zakončením.

Vstup se nachází ve střední ose s půlkruhovým portálem na vrcholu akcentovaný maskaronem, jehož lemují po obou stranách sloupy s hlavicí. Přízemí i obě poschodí jsou členěna pásovou bosáží, v ploše rizalitu v přízemí pásovou rustikou a patra od sebe dělí průběžné patrové římsy. Okna jsou všude obdélná s šambránami, v přízemí a ve druhém patře s rovnou nadokenní římsou (ve druhém vynášejí římsu konzolky) a v prvním patře v postranních osách a střední ose se segmentovým frontonem a ostatní s trojúhelným frontonem. Okna se segmentovým frontonem jsou doplněna podokenní balustrádou. Průčelní fasáda v prvním a druhém poschodí je dále členěna osmi pilastry a šesti lizénami s prstencovou bosáží. Horní fasádu zakončuje korunní římsa s krakorci a kostkovým zubořezem. Nad střešní rovinou ve střední ose vybíhá štít s centrálně umístěnými hodinami.

Budova je vystavěná v historizujícím neorenesančním slohu. Jedná se o solitérní objekt, který měřítkem přesahuje okolní zástavbu. Budova sama působí důstojně a svou reprezentativní funkci plní.

²⁰⁹ RATHOUSKÝ, Václav – LIKOVSKÝ, Zbyněk. *Opočno 1068 – 2000. Historie v datech*. Praha, 2006. ISBN 80-86576-20-5. Str. 93.

²¹⁰ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2.

5.26 Pardubice

Pernštýnské náměstí čp 1

Č. stav. parcely č: st. 177

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 47758²¹¹

Obr. č.: 28

Historie

První zmínka o radnici v Pardubicích pochází z roku 1512 pravděpodobně umístěna v domě čp. 6 ve východním rohu severní strany náměstí. Po velkém požáru ve 30. letech 16. století došlo k renesanční přestavbě.²¹²

Tato radnice však v polovině 18. století přestávala vyhovovat potřebám města. A tak pardubická obec projevila zájem o lépe situovaný dům čp. 1 na náměstí, k jeho koupi došlo až v roce 1759, s cílem sem přestěhovat radnici. K přestavbě domu čp. 1 došlo v letech 1772 – 1776, a budoucí radnice tak získala barokní fasádu od místního mistra Jakuba Teplého.²¹³ Na konci 19. století přestala barokní radnice prostorově vyhovovat, a začalo se s úvahami o výstavbě nové budovy.²¹⁴ Obecní zastupitelstvo se rozhodlo roku 1888 postavit nový obecní dům, aby sloužil pro státní i samosprávné úřady, muzea, spořitelny a další spolky.²¹⁵

Ukázalo se, že by bylo výhodné získat pro stavbu radnice sousední dům s číslem popisné 2, jeho koupi by se získalo velké stavební místo. V následujícím roce městská rada odprezentovala svůj návrh na zboření tehdejší radnice čp. 1 a domů čp. 115, 118, 119 a postavení nové radnice obecnímu zastupitelstvu. Za celou městskou radu zdůvodnil potřeby tohoto záměru JUDr. Antonín Formánek tím, že Pardubice se počátkem devadesátých let staly jedním z největších měst východních Čech a je důležité, aby tento fakt byl demonstrován i navenek. A tak se při zasedání zastupitelstva dvacátého sedmého března 1892 rozhodlo, že se zboří stará radnice v čp. 1 i sousední domy čp. 118 a 119 a dům čp. 115 směřující ze strany

²¹¹ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=123906&oKodKr=52&oNazSidOb=N%E1chod&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

²¹² KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. V. díl. Praha, 2002. ISBN 80-7277-039-X. Str. 58.

²¹³ HALBRŠTÁTOVÁ, Eva – VOREL, Petr. *Pardubická radnice*. 1. vyd. Pardubice: Východočeské muzeum, 1994. Str. 6.

²¹⁴ PODDANÁ, Jana – KLIMPL, Miroslav – NETUŠIL, Lubomír. *Pardubická zastavení. Toulky městem s historickým ohlednutím*. ISBN 80-8521111-4. Str. 44

²¹⁵ HALBRŠTÁTOVÁ, Eva – VOREL, Petr. *Pardubická radnice*. 1. vyd. Pardubice: Východočeské muzeum, 1994. Str. 7.

nábřeží. Později bylo schváleno i odkoupení domu čp. 2 za 10 000 zl., čímž staveniště nabylo větších rozměrů. Na jejich místě měl vyrůst nový obecní objekt nákladem do 140 000 zl.²¹⁶

Bez nějakého většího meškání byl vypsán konkurz na zhotovení návrhů na stavbu nové radnice, na který odpovědělo sedm uchazečů, z nichž byl porotou složenou z mimo pardubických odborníků jako nejlepší vyhodnocen plán architekta Jana Vejrycha z Prahy pod názvem „Sami sobě“, jako pak plán architekta Kaury z Prahy s názvem „K svému účelu“. Po vyhlášení výsledků se městská rada obrátila na Vejrycha o rychlé zpracování podrobných plánů, rozpočtů. K bourání starých domů bylo přikročeno čtvrtého října 1892, práce v následujícím roce pokračovaly tak zdárně, že již ke konci roku 1893 měla radnice střechu.²¹⁷ Termín dokončení stavby plánovaný k prvnímu lednu 1894, se protáhl až do podzimu tohoto roku, a tak se obecní instituce přestěhovala do nových prostor až 14. října 1894. Dále se sem stěhovala i Městská spořitelna, svých prostor se dočkaly v zadním traktu radnice Měšťanská beseda, která v radnici provozovala restauraci, úřadovny okresního soudu, berní úřad, městská stráž atd. Peníze na vystavění nové radnice čerpalo město z půjčky u zemské banky ve výši 150 000 zl.²¹⁸

Architekt Vejrych projektoval radnici jako dvoupatrovou v neorenesančním slohu, které dominují dvě věže, rozdělující celou stavbu v průčelí na tři části. Ve třetím patře jsou věže zdobeny na každé straně dvojicemi reliéfů podle návrhů profesora Antonína Poppa. Také podle jeho návrhů zhotovil K. Honden z Prahy měděnou tepanou sochu rytíře – strážce města umístěnou na vrcholu štítu vystupující mezi dvěma věžemi. Jde o postavu Vojtěcha z Perštejna. Druhé patro ve středním průčelí je zdobeno čtyřmi freskami od Karla Ladislava Klusáčka znázorňující alegorie občanských ctností. Přední průčelí zdobí také osm reliéfních medailonů českých panovníků krále Vratislava II., Přemyslela Otakara II., Václava II., Karla IV., Václava IV., Jiřího z Poděbrad a Rudolfa II, zhotovený Pazderou a Šípkem z Prahy dle předlohy prof. Poppa. Zádní průčelí zdobí sgrafita znázorňující různé odvětví zábavy. Tyto sgrafita jsou dílem Mikoláše Alše, které podle jeho kرتونů zhotovil akademický malíř Karel Rašek. Bohatá výzdoba nezaostávala ani uvnitř stavby, zasedací síň byla opatřena kazetovým

²¹⁶ HALBRŠTÁTOVÁ, Eva – VOREL, Petr. *Pardubická radnice*. 1. vyd. Pardubice: Východočeské muzeum, 1994. Str. 10.

²¹⁷ Tamtéž. Str. 11.

²¹⁸ Tamtéž. Str.12.

stropem, v jehož středu se nachází znak města, v rozích emblémy se symboly spravedlnosti, svornosti, píle a obezřetnosti.²¹⁹

Na stěně mezi okny jsou umístěny emblémy vyobrazující živnosti stavební, rolnické, kovodělné, mlynářské, obchodnické a cukrovarnické. Na čelní stěně jsou dva obrazy navrhnuté od Karla Ladislava Klusáčka, jeden zobrazuje „Obec – Pardubice“ a druhý se nazývá Vlasti – Čechie“,²²⁰

K prvním opravám sgrafit bylo přikročeno v létě roku 1924, provedl je malíř J. Kohler, následující renovace probíhaly i během roku 1925, a další v průběhu následujících desetiletí dle potřeb. Až v roce 1993 byla provedena celková rekonstrukce dle návrhu architekta Jana Třeštika, firmou První pardubická stavební, s.r.o, vybrána po výběrovém řízení.²²¹

Popis budovy

Dvoupatrová budova na čtyřkřídlé dispozici s vnitřním dvorem se nachází uprostřed severní zástavby Perštýnského náměstí, zastřešená sedlovou střechou. Průčelí orientované do náměstí je rozděleno mírně přesunutými věžovými rizality na tři díly, kdy postranní části jsou čtyřosé, rizality jednoosé a středová část je pětiosá ukončená štítem.

Přízemí zdobí kvádrová rustika a od patra ji odděluje kordonová římsa, na ni navazuje na postranních částech kamenný ornamentální vlys a ve střední parapetní výplň v podobě balustrády. Pod okny prvního patra probíhá podokenní římsa a ve druhém patře prochází průběžná podokenní a nadokenní římsa. Ve středu středního dílu se nachází vstupní portál zakončený konzolovou římsou.

Okna jsou obdélná, v přízemí s jednoduchou šambránou, v prvním patře s jemně profilovanými šambránami a s výraznou přímou římsou nesenou volutovými konzolami. Ve třetím patře jsou okna taktéž s profilovanými šambránami, ve střední části obohacenými o znak, přímá římsa je však už pouze decentně profilována. Výjimku zde tvoří okna zakončená polokruhově a zasazena do slepých arkád v prvním patře středové části.

²¹⁹ HALBRŠTÁTOVÁ, Eva – VOREL, Petr. *Pardubická radnice*. 1. vyd. Pardubice: Východočeské muzeum, 1994. Str. 13.

²²⁰ HALBRŠTÁTOVÁ, Eva – VOREL, Petr. *Pardubická radnice*. 1. vyd. Pardubice: Východočeské muzeum, 1994. Str. 16.

²²¹ Tamtéž. Str. 19- 20.

Hladkou fasádu v prvním a druhém patře dotváří stylizovaná sgrafita ornamentální, florální. V krajních částech v prostoru mezi okny v prvním a druhém patře sgrafitové medailony s poprsím a ve středové části mezi okenními osami druhého patra obdélná pole s figurálními malbami.

Fasádu zakončuje průběžná korunní římsa, nad kterou ve středové části nasedá štít členěný vertikálně pilastry a horizontálně římsami, završený sochou rytíře, a nad částmi postranními atikou.

Věžové rizality mají v úrovni prvního patra kamenný balkon vynášený krakorci a v prvním a druhém patře zvýrazněny nárožní bosáží. Věže mají ve třetím patře na každé straně tři polokruhově zakončené otvory, kdy krajní tvoří reliéfy s postavami v mušlových nikách, pod nimi stylizované sgrafitové parapetní výplně. Věže zakončeny stanovou střechou s lucernou.

Patnáctiosému průčelí obráceného do Wernerova nábřeží vévodí dva jemně předsazené rizality, v páté a deváté ose zprava, završené nízkými štíty se segmentovým zakončením. Ve hmotě rizalitů se nacházejí předsazené vstupy a ve třetím patře lemují okna figurální sgrafitová výzdoba. Přízemí člení kvádrová rustika, kterou od patra odděluje kordonová římsa. Okna jsou obdélná v přízemí s jednoduchou šambránou v prvním patře s jemně profilovanými šambránami a s výraznou přímou římsou nesenou volutovými konzolami. Ve třetím patře jsou okna taktéž s profilovanými šambránami ale už jen s decentně profilovanou přímou římsou. V ploše mezi rizality v prvním a druhém patře mají okna kříž. Od podokenní římsy v prvním patře po parapetní římsu oken ve druhém patře je plocha tvořena pásovou rustikou. Pod korunní římsou je veden ornamentální sgrafitový vlys.

V objektu jsou dochované reprezentativní prostory, a to historický sál v druhém patře západního křídla, který se rozprostírá po celé šířce dispozice. Po obvodě místnosti je původní dřevěné táflování, strop je tvořen kazetami. Ve druhém patře východního křídla je situována zasedací síň.

Budova byla vystavěná ve stylu tzv. české novorenesance a tvoří jasnou dominantu náměstí i díky svému umístění uprostřed severní fronty. Bohatá výzdoba a palácový charakter ji dodávají velmi honosného vzhledu. Použité fasádní prvky odkazují na českou minulost a posilují tak národní uvědomění. I v tomto případě můžeme hovořit o radnici, která dosáhla skutečně reprezentativní formy a v městské struktuře má své jasně čitelné umístění.

5.27 Pecka

Pecka čp. 2

Č. stav. parcely: st. 326

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 10. 3. 2000, č. rejstříku ÚSKP 50324/6-6134²²²

Obr. č.: 29

Historie

V Pecece před polovinou 19. století se jednalo spíše o společenství osob žijících se společným řádem, které využívaly společných výsad či společné části majetku. Do představenstva obce jmenoval či potvrdzoval vrchnostenský úřad a bez jeho souhlasu nemohli učinit ani žádná závažnější rozhodnutí. To se změnilo po vydání obecního zřízení v 1849, kdy se Pecka, podobně jako ostatní obce, stala samosprávnou korporací s pevně vymezeným územím a samostatnou veřejnou obecní mocí. Od šedesátých let 19. století měla Pecka osmnáctičlenné zastupitelstvo složené ze tří sborů po šesti členech, které mělo funkci usnášecí a dozorčí.²²³

Vystavění radniční budovy se uskutečnilo v průběhu padesátých let 19. století, jednalo se o tehdejší největší investiční akci v městečku. Před ní zde stávala stará radnice, která vyhořela při požáru v roce 1830. Impulzem k vystavění nové radnice, jenž svému účelu začala sloužit v roce 1859, bylo pravděpodobně osvobození od vrchnostenského úřadu a zdůraznění vlastní samosprávy. V prostorách v přízemí byl umístěn nájemní hostinec, byt a kanceláře obecního úřadu. Patro od roku 1873 sloužilo k potřebám četnictva a k pronajmutí dalších bytů. Objekt měl také svůj taneční sál, který byl na počátku 20. století zrušen a místo něj vznikly dvě nové kanceláře obecního úřadu, Při této renovaci nechala obec ještě vybudovat verandu pro účely hostince.²²⁴

Popis budovy

Jednopatrový objekt se nachází v ulici severně pod náměstím, naproti kostelu ve svažitém terénu na obdélné dispozici se štítovými průčelími orientovanými S – J. Celá stavba

²²² MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=163731&oKodKr=52&oNazSidOb=Pecka&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

²²³ COGANOVÁ, Daniela. *Dějiny městečka Pecka 1848 – 1990*. Pecka, 2013. ISBN 9788026052258. Str. 18 – 19.

²²⁴ Tamtéž. Str. 24.

stojí na kamenném soklu. Západní průčelí o sedmi osách se orientuje do ulice. Prostřední tři osy tvoří mělký rizalit, v jehož hmotě je umístěn vstup zvýrazněný pískovcovým portálem. První patro od přízemí odděluje profilovaná římsa.

Jde o objekt, který byl vystavěn v klasicistním slohu, průčelí bylo v pozdější době pravděpodobně upravováno, jelikož tektonika neodpovídá plně tomuto slohu. Vzhledem k měřítku obce Pecka se jedná o poměrně výraznou budovou, byť je fasáda poměrně jednoduše řešena.

5.28 Police nad Metují

Masarykovo náměstí čp. 98

Č. stav. parcely: st. 179

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1988, č. rejstříkové 21595/6-1847²²⁵

Obr. č.: 30

Historie

Nejstarší radniční dům městečka stával ve středu náměstí, vedle městského pivovaru, nemáme však přesné informace o době jeho vzniku. Při požáru města roku 1535 vyhořel, poté byl však znovu zrenovován, a opatřen hodinami a zvonem. Tento radniční dům přestal sloužit svému účelu v 90. let 16. století, kdy byl nahrazen novou budovou radnice, dokončenou 1595 v místech dnešního domu č. p. 77. I tato se stala terčem několika požárů, i když jí měšťané obnovili, plnila svoji funkci jen do roku 1740.²²⁶

Na místě dnešní radnice č. p. 98 stávalo dřevěné stavení a jeho první známý majitel se uvádí v městské knize až roku 1552. Domek vlastnilo několik majitelů, až se v roce 1717 dostal do rukou Františka Antonína Hradeckého (inspektor nad klášterními statky), který ho posléze zbořil a nechal si zde s velkým nákladem od základů postavit svou novou rezidenci. Nakonec budovu prodal roku 1728 opatovi, představenému konventu břevnovského – broumovských benediktů. Tato stavba byla prodána opatem Bennem II., jménem konventu, 31. března 1740 za 4.500 zlatých polické obci, pro účely zřídit zde novou radnici, přičemž se

²²⁵ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-11-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=132492&oKodKr=52&oNazSidOb=Police+nad+Metuj%ED&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=11.08.2016&Limit=25>.

²²⁶PICHL, Miroslav. *Stará polická radnice – aneb historie domu čp. 77*. In Polický měsíčník, číslo 12. Police nad Metují, 2002. Str. 11.

sem ještě ten rok, po stavebních úpravách, ze staré radnice čp. 77 přestěhovala. Vše se událo za veliké slávy 25. října 1740. V 80. letech 18. století zde obec polická zřídila hostinec. Při požáru města 19. dubna 1842, vyhořela celá Kostelní ulice a tři strany náměstí včetně radnice, následně zbořili zbytek věže a postranní štíty. Obnovy se dočkala roku 1876 v novogotickém duchu od místního stavitele Viléma Pohla, podle jeho vlastního návrhu.²²⁷

Popis budovy

Jednopatrový objekt radnice je situován na obdélném půdoryse v nároží severní fronty Masarykova náměstí a zastřešená sedlovou střechou s osmihranovou věží. Tříosé průčelí směřuje do náměstí a delší boční šestiosou stranou do ulice Kostelní.

Průčelní strana má v přízemí podloubí tvořené třemi mírně stlačenými oblouky v horní části akcentované klenákem. Patro, které od přízemí odděluje kamenná římsa, má tři osy sdružených oken s kamennými šambránami a římsy sufranestrami. Římsy jsou v krajních osách uprostřed hrotité s volutami. Na nároží a mezi osami dělí dále patro pilastry. Na první patro nasedá netypický štít, který rozdělují šest pilastrů vrcholící ozdobami. Uprostřed je umístěno kulaté okno, ve kterém se nachází datum 1876 a dva znaky. Nad ním vystupuje oktogonová věž završená cimbuřím s ciferníkovými hodinami na čtyřech stranách a na zbylých s kulatými okny.

Díky polygonální věži tvoří radnice dominantu náměstí. Průčelí je symetrické bez důrazu na nároží. Spodní starší barokní část je jasně rozpoznatelná od stavby štítu a věže. Štít je zde netypicky řešený a osmiboká věž je v neogotickém slohu.

5.29 Polička

Palackého náměstí čp. 2

Č. stav. parcely: st. 1

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, rejstříkové č. ÚSKP 21160/6-3256²²⁸

Obr. č.: 31

²²⁷ PICHL, Miroslav. *Trochu povídání o starší historii polické radnice*. In Polický měsíčník, číslo 11. Police nad Metují, 2002. Str. 11-13.

²²⁸ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-11-13]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=132028&oKodKr=53&oNazSidOb=Poli%E8ka&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=13.08.2016&Limit=25>

Historie

Nejstarší zápis o radnici je z roku 1547. Až stavebně-historický rozbor z roku 1975 a následné nejen archeologické průzkumy z let 1986 – 1993 přinesly nové poznatky. Především vyvrátily starší názor, že gotická radnice byla jen dřevěná a že do radniční věže ústily tajné chodby z měšťanských domů. Radnice je od počátku situována do středu náměstí a v severozápadním nároží s hranolovou věží.²²⁹

Původní gotická radniční budova byla z kamene, měla jedno patro, věž v severozápadním nároží a štítové průčelí s vchodem na východě.²³⁰ V následujícím renesančním období, tedy od 2. čtvrtiny 16. století proběhly různé proměny, což dokládá z části zchovalá sgrafitová výzdoba původní věže. Na konci 17. století byla radnice v neutěšeném stavu, hrozilo zřícení radniční věže.²³¹ V barokním období bylo rozhodnuto o stavbě budovy nové. Doba její výstavby se různí, buď probíhala mezi léty 1739 – 1740 nebo 1739 – 1744.²³² Pravděpodobným autorem byl František Maxmilián Kaňka.²³³

V roce 1845 zachvátilo město včetně radnice velký požár. Poté byla radnice již upravena ve stylu klasicistním, když celou budovu i s věží na dlouhou dobu zastřešili stanovou střechou.²³⁴

Až v roce 1910 zahájila místní osada podporovaná Musejním spolkem „Palacký“ jednání o renovaci radnice podle zásad tehdy platné úpravy památkové péče. Návrh na obnovu barokní střechy věže vypracoval konzervátor Boža Dvořák a Ústřední komise pro péči o památky ve Vídni ji hodnotila velmi kladně. K samotné realizaci střechy věže došlo v roce 1916. Roku 1935 se projednávala možnost opravy střechy budovy radnice do původní mansardové podoby, která se uskutečnila až v roce 1940.^{235,236}

Popis budovy

Dvoupatrová stavba je situovaná uprostřed Palackého náměstí na obdélném půdorysu, završená mansardovou střechou, z jejíž středu vybíhá věž, ukončená cibulovou bání

²²⁹ JUNEK, David. *Polička: Barokní a gotická radnice*. Polička, 2004. ISBN 80-86533-01-8. Str. 14.

²³⁰ Tamtéž, str. 14.

²³¹ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 249.

²³² JUNEK, David. *Polička: Barokní a gotická radnice*. Polička, 2004. ISBN 80-86533-01-8. Str. 28.

²³³ KIBIC, Karel. *Historické radnice*. 2. přepracování. Praha, 1988. Str. 89.

²³⁴ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-1. Str. 210.

²³⁵ JUNEK, David. *Polička: Barokní a gotická radnice*. Polička, 2004. ISBN 80-86533-01-8. Str. 40 – 41.

²³⁶ V mém sledovaném období prošla radnice zásadní stavební i uměleckou proměnou střechy věže a budovy z původně mansardové na stanovou, avšak nakonec jí byl navrácen původní ráz již dle zásad památkové péče.

a lucernou. Na jižním a severním průčelí má šest okenních os a na západním a východním sedm.

Všechny strany mají mělký rizalit završený trojúhelným frontonem. V hlavním východním průčelí je situován v přízemí vstupní portál v ploše rizalitu. Vchod je půlkruhově zakončený a nad ním je konvexně předsazený balkon s balustrádou. Přízemí je členěno pásovou rustikou a pilastry ve třetí a páté ose zleva a na nároží, které pokračují přes obě patra a končí pod korunní římsou. Všechna okna jsou pravoúhle zakončena. V přízemí se nachází dvojice okenních os završena ozdobnými klenáky, v patře jsou okna opatřena nadokenními zprohýbanými římsami se suprafenestrami a podokenní jednoduchou štukovou výzdobou. Okenní otvory druhého patra jsou malá doplněna o drobné suprafenestry, které končí v linii římsy.

Věž má ve svém pátém patře umístěny ciferníkové hodiny, její nároží lemují jednoduché pilastry a završuje ji cibulová bání s lucernou.

Monumentální radnice má palácový charakter a jednoznačně je výrazným objektem na náměstí. Strany průčelí jsou bohatě pojednány.

5.30 Přelouč

Masarykovo náměstí čp. 1

Č. stav. parcely: st. 1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 32

Historie

První zpráva o radnici v Přelouči pochází z roku 1562, kdy obec odkoupila panský dům, vystavěný po roce 1538, pro účely radnice. V tomto domě radnice sloužila až do roku 1851. V následujícím roce byla zbourána za účelem vybudování stavby pro okresní úřady.²³⁷

Na jaře roku 1853, na severní straně náměstí (dnes Masarykovo) na místě měšťanského domu, obec začala s výstavbou nové budovy. Na tuto se najal zednický mistr Kašpar Vileřal z Heřmanova Městce a dokončena byla v roce 1854. Náklady na stavbu

²³⁷ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 272.

vzrostly na 10000 zl.²³⁸ Radnice sloužila svému účelu do roku 1882, kdy byla krátce po vystavění nové zbořena. Nová vystavěná budova měla sloužit jako radnice a škola, než ale padlo rozhodnutí o jejím postavení, vedlo obecní zastupitelstvo a rada dlouhé rokování, definitivně rozhodlo až 8. srpna 1878.²³⁹

Městská rada vypsal veřejný konkurz na vyhotovení projektů a zároveň stanovila výši odměny 500 zl a 300 zl pro toho, jehož plány by byly komisí uznány za nejlepší. Lhůta na odevzdání návrhů byla stanovena do 30. října. Do této doby zaslalo plány 29 uchazečů z Čech, Vídně, Krakova, Terstu, Tridentu a Lince. Dne 4. prosince se sešla komise nad zaslánými plány, ve které zasedli pan c. k. vrchní inženýr Karel Scheiner, stavitel pan Václav Bělský z Prahy a inženýr pan Veber z Hradce Králové. Tato komise 12. prosince uznala za nejvhodnější projekt architekta Václava Kaury z Prahy, jemuž přiřkla první cenu (i když navržená stavba dvoupatrová s třípatrovým prostředkem se zástupcům města zdála příliš vysoká) a jako druhý byl vybrán plán od inženýra Josefa Sakaře z Libně.²⁴⁰

V březnu 1880 městská rada vypsal konkurz na provedení prací²⁴¹ na stavbu nové radnice a školy na základě návrhů od pana Kaury z Prahy schválených od obecního zastupitelstva, místní a okresní školní radou.²⁴² Během měsíce dubna bylo podáno 18 offert nejčastěji z Prahy, poté z Chrudimi, Boleslavi, Přelouče a Nové Paky, ale jen šest z nich²⁴³ zahrnovalo veškeré práce. Dne 29. dubna 1880 rozhodla městská a místní školní rada, že stavba bude svěřena za nejlevnější podání 83000 zl podnikateli panu Vondráčkovi z Prahy.²⁴⁴ Avšak konečná částka od něj zněla 93 253 zl., z kterých dostal 88 252 a zbývajících 5000

²³⁸Soka Pardubice. Městský archiv Přelouč, Kronika 1836-1926, kn. 1. Str. 56.

²³⁹Jejich zdůvodnění proč se rozhodli pro takovéto řešení je zaznamenáno v obecní kronice: „*Uvažujíc, že stará škola musela by se, aby účelu svému jen poněkud dostála, téměř zcela přestavět, uvažujíc, že nynější radnice rovněž řádných místností nemá a na místě sevřeném stavět se musela, že tatáž šikmě do náměstí vystupujíc totéž značně zužuje, uvažujíc, že by snad – kdyby pouze prázdná plocha podle radnice se zastavěla – obec po čase k nově nákladné stavbě byla nucena a k ní místa neměla, uzavřelo městské zastupitelstvo jednohlasně, aby i stará škola i radnice se strhla anaseverní straně náměstí pro novou, dvoupatrovou budovu staveniště tak se upravilo, by náměstí značně rozšířeno, přístup ke kostelu uvolněn a snad i místo pro sad získáno bylo.*“ TETŘEV, Jan – VINCENCIOVÁ, Hana. *Dějiny města Přelouče. Díl III. 1848- 1918.* Přelouč, 2004. ISBN 80-239-3499-6. S. 70.

²⁴⁰SOKA Pardubice. Archiv města Přelouče, Kronika 1836 – 1926, kn. 1. Str. 214. Pochvalné diplomy za své plány obdrželi asistent pozemního stavitelství na české polytechnice v Praze pan Jindřich Fijalka, Machytka a Šmoranc z Vídně, Arnošt Weber z Gbenkofu a architekt Karel Janda z Prahy. Tamtéž. S. 214.

²⁴¹Podmínky k zadání prací a látek potřebné pro stavbu byly sepsány městskou radou prvního března 1880. Jednalo se o práci zednickou, kamenickou, tesařskou, klempířskou, pokrývačskou, truhlářskou, zámečnickou, natěračskou, sklenářskou, hrnčířskou, kovářskou, sochařskou a štukatérskou a věžní hodiny. SOKA Pardubice. Městský archiv Přelouč, kar. 179, inv. č. 2040, č. j. 533.

²⁴²Soka Pardubice. Městský archiv Přelouč, Kronika 1836-1926, kn. 1. Str. 217.

²⁴³Od Jana Vondráčka z Prahy za 83665.43 zl., Josefa Sikyty a J. Kohouta z Prahy za 84639.50 zl., od p. Spornera a Skučka z Prahy za 90213.04 zl., od p. Zirmera a Boznera z 92571.69 zl., p. F. Meduny z Vídně (bez dodání hmoty) 93944.72 zl a p. Homolky z Boleslavi za 99061.09 zl.

²⁴⁴. SOKA Pardubice. Městský archiv Přelouč, kar. 179, inv. č. 2040, č. j. 533.

bylo podle smlouvy vzato jako záruka. Podle kroniky dosahovaly náklady až 105 900 zl.(částka je v kronice vepsána tužkou).²⁴⁵

Dne 15. října 1881 dodal sochař Václav Šejbal z Poděbrad sochy Komenského a Štítného, které byly umístěny nad hlavním vchodem nové budovy.²⁴⁶

V roce 1882 byla stavba dokončena. Zahrnovala místo pro 14 školních tříd, kabinety, byt pro ředitele a v západní části místnosti pro městské úřady, její slavnostní vysvěcení se konalo dne 2. září 1882, kterého se ujal královehradecký kanovník Alois Frýdek.²⁴⁷

Popis budovy

Budova vystavěná na protáhlém obdélném půdorysu zabírá svojí délkou celou severní stranu Masarykova náměstí, krytá valbovou střechou.

V osmiosé střední části je přízemí a patro tvořeno bosáží a ve druhém a třetím je jen nárožní bosáží. Střední část má ve své čtvrté ose mělký rizalit, který je v druhém a třetím patře zdůrazněn nárožní bosáží, a završený nad římsou a balustrádovou atikou věží. V jeho hmotě se nachází pravoúhlý vstup akcentovaný dvěma mužskými postavami. V přízemí a prvním patře jsou okenní otvory pravoúhle zakončené s šambránami s ozdobnými klenáky, v druhém jsou naopak orámované pilastrami a završené rozeklaným frontonem, doplněny parapetní výzdobou v podobě balustrády. Ve čtvrtém patře okna obdélná s trojúhelným frontonem. Fasádu zakončuje profilovaná korunní římsa, nad níž nasedá nízká balustrádová atika.

Postranní části jsou sedmiosé, které jsou v přízemí a patře tvořeny bosáží, jenž se v druhém patře objevuje už jen na nároží. Vstupní portály se nacházejí ve čtvrté ose, jsou zdůrazněny rozeklaným frontonem. Obdélná okna v přízemí jsou opatřena šambránami, ve svém vrcholu s naznačenými klenáky, a přímou římsou, v patře s šambránami a klenákem. V druhém patře jsou okna doplněna výraznějšími šambránami akcentované trojúhelným frontonem a parapetní výzdobou v podobě slepé balustrády.

Architektonické prvky odpovídají novorenesančnímu slohu s patrným francouzským vlivem. Svojí monumentalitou a zachovalými detaily patří mezi dominanty města.

²⁴⁵ TETŘEV, Jan – VINCENCIOVÁ, Hana. Dějiny města Přelouče. Díl III. 1848- 1918. Přelouč, 2004. ISBN 80-239-3499-6. S. 70.

²⁴⁶ SOkA Pardubice. Městský archiv Přelouč, Kronika 1836-1926, kn. 1. Str. 225.

²⁴⁷ Tamtéž. Str. 226.

Soliterní objekt zabírá celou jednu stranu náměstí. V městské struktuře se tedy jedná o výrazný prvek, což posiluje význam budovy. Hmota je poměrně vysoká a pozvolna graduje až ke středové věži. Použité prvky na fasádě evokují spíše školní budovu než radnici, celkové vyznění budovy je reprezentativní.

5.31 Rokytnice nad Orlicí

I.

náměstí T. G. Masaryka čp. 101

Č. stav. parcely č: st. 118

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 33

Historie

Podle kroniky již v městečku existovala radnice před rokem 1661. Během požáru, který vypukl 26. července 1661 v městečku Rokytnice v domě číslo čtyři, následně shořely vedle městského kostela i škola, a také místní radnice.²⁴⁸ Po pěti letech po požáru tedy v roce 1666, byla vystavěna nová radnice, opět postavená ze dřeva, základní kámen k její stavbě položil majitel panství Otto svobodný pán z Nostitz.²⁴⁹

V roce 1770 vlastník panství Rokytnice hrabě Josef Vilém von Nostitz chtěl dát vybudovat rokytnickou radnici už z kamene, z tohoto důvodu nechal vyhotovit rozpočet nákladů u kralického stavitele Volkmera. Jelikož rozpočet vyšel na 1.884 zlatých, bylo od této realizace opuštěno, protože nebylo v silách obce a hraběte tento obnos získat. Tak došlo pouze k opravě věže, která už hrozila zřícením. Věž byla zbořena a následně vystavěna znovu.²⁵⁰ Takovýto stav vydržel až do roku 1843, kdy se na jednom zasedání zastupitelstva rozhodlo o snesení dřevěné věže na radnici, bylo tak provedeno v tomtéž roce 25. května. Po odbourání věže, byla následně i celá radnice zbourána. Až do roku 1851 bylo tento prostor volný.²⁵¹

²⁴⁸ SOkA Rychnov nad Kněžnou. Archiv města Rokytnice v Orlických Horách: Kronika 1. část, přepis. Str. 44.

²⁴⁹ HUDOUSEK, Petr. *Historie rokytnické radnice*. In: Horský kurýr, č. 7 – 8, 1997. Str. 7.

²⁵⁰ SOkA Rychnov nad Kněžnou. Archiv města Rokytnice v Orlických Horách: Kronika 1. část, přepis. Str. 69.

²⁵¹ Tamtéž. Str. 78.

K nové radnici byl položen základní kámen 27. srpna 1851. V tento den v odpoledních hodinách se shromáždila celá obecní rada vedle zástupců měšťanstva v domě starosty Knölla. Následně se průvod odebral k zámku, kde starosta Knöll vznesl jménem obecního zastupitelstva prosbu na hraběte Josefa von Nostitze, aby položil základní kámen k nové budově. Odtud spolu s hrabětem se všichni vydali ke staveništi, kde při velké slávě za doprovodu hudby, položil hrabě jako první základní kámen. Tento slavnostní akt byl symbolizován třemi údery kladivem. To poté opakoval i starosta a všichni členové obecní rady. Na stavbu dohlížel stavitel Josef Pöter z Panského Pole. Během tří let byla stavba dokončena a náklady na její vybudování dosahovaly 18. 242 zlatých.²⁵²

Na konci šedesátých let 19. století v dubnu došlo k zřízení v Rokytnici soudní okres pro devětadvacet okolních obcí, jenž se měl nastěhovat do prostor radnice. Nakonec místní radní předali budovu do rukou soudního okresu, ale i tak v omezeném rozsahu zde úřadovali až do osmdesátých let 19. století.²⁵³

Popis budovy

Bývalá radniční budova č. p. 100 je umístěna na nároží východní strany náměstí T. G. Masaryka. Jedná se o jednopatrovou stavbu s šestiosým průčelím a s přízemním podloubím o pěti obloucích, přičemž boční oblouky jsou vyšší a širší než tři prostřední. Přízemní podloubí od patra odděluje jednoduchá pásová římsa. První patro je členěno okny, která jsou v bočních osách sdružená a všechna mají půlkruhové zakončení. Prostor v přízemí je zaklenut křížovou klenbou. Hlavní vstup do budovy se nachází po pravé straně.

Jelikož byla radnice zbudovaná v 50. letech 19. století její fasádní rozvržení neodpovídá době vzniku. Použité oblouky a podloubí dodávají stavbě klidný ráz. Dodržuje uliční i výšku sousedního domu. Sice se stavba nachází na nároží, to ovšem není nikterak architektonicky zdůrazněno.

II.

náměstí Jindřicha Šimka čp. 3

Č. stav. parcely č: st. 123/6

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 34

²⁵² Tamtéž, str. 83 – 84.

²⁵³ HUDOUSEK, Petr. Historie rokytnické radnice. In: Horský kurýr, č. 7 – 8, 1997. Str. 7.

Historie

Původní radnice stojí v čp. 100, jak je zmíněno výše, byla postavena v letech 1851 – 1854. Po vzniku soudního okresu v Rokytnici v šedesátých letech 19. století bylo zastupitelstvo nuceno mu předat své prostory, ale i tak dále v budově úřadovalo. Tento stav trval do roku 1882, kdy se obecní úřad přestěhoval do nové radnice, zásluhou dobrodince Josefa Aloise Christena z Prahy. K budově radního domu byl položen základní kámen 22. července 1881, vystavěn na místě staré školy. Následujícího roku 2. září se konalo slavnostní vysvěcení novostavby, při kterém pronesl řeč pan doktor Eduard Langer z Broumova, narozený v Rokytnici.²⁵⁴

Popis budovy

Jednopatrová radnice s půdorysem tvaru „L“ a sedlovou střechou je vystavěná na nároží náměstí Jindřicha Šimka. Funkci hlavního průčelí plní křídlo budovy orientované do náměstí. Sedmiosé průčelí je charakteristické skoseným hlavním nárožím. Rustikovou bosáž v přízemí doplňují obdélná okna s profilovými šambránami završené klenáky a hlavní vstup ve čtvrté ose zleva, a od patra ji odděluje jednoduchá kordonová římsa. Okna v patře jsou stejná jako v přízemí, ale místo klenáku jsou doplněny trojúhelnými frontony nesené volutovými konzolami. Po celé šířce je pod okny vedena jednoduchá štuková parapetní výzdoba. Nad okny probíhá vlys s malými na ležato obdélnými okénky. Horní okraj fasády zdůrazňuje mohutná konzolová římsa. Boční strana, obrácena do ulice, je šestiosá s předsunutými nárožními, která tvoří jednu osu. V těchto nárožích jsou umístěna sdružená okna. Jinak se skladba tohoto křídla neliší od průčelí. Za vchodem se nachází vstupní chodba, která má ve své přední části štukový strop, v její zadní části po pravé straně se nachází trojdílné schodiště s kovovými výplněmi, nad schodištěm se nachází plochý strop.

Objekt radnice je postavena v neorenesančním stylu, neobvyklým prvkem je zkosené nároží. V rámci náměstí dominuje pouze objemem hmoty a výškou, jinak má spíše charakter běžné městské zástavby.

5.32 Ronov nad Doubravou

Chittussiho náměstí čp. 150

²⁵⁴SOKA Rychnov nad Kněžnou. Archiv města Rokytnice v Orlických Horách: Kronika 1. část, přepis. Str. 225.

Č. stav. parcely: st. 131/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 35

Historie

Dnešní radniční dům byl nejspíše postaven v roce 1865, na místě jeho předchůdců. V 19. století, sužovaly obec časté požáry, které se nevyhnuly ani budově radnice. Z různých písemností víme, že jeden z největších požárů vypukl v roce 1862 (kronika obce, I. díl Jan Chitussi), avšak podle jiného zdroje (Birbaumová) propukl první požár v roce 1847. Birbaumová dále zmiňuje, že radnice měla též věž, ve které byl zavěšen zvon o průměru 35 cm a nesl latinský nápis Verbum manetgenera A. D. 1568 (Slovo se rodí ráno. L. P: 1568). Tyto dva prameny se tak zcela rozcházejí v dataci založení radnice i jejího následného požáru, o pravdivosti jedné či druhé informací můžeme pouze polemizovat. Shodným faktem je vymezení uměleckého slohu, kdy oba autoři zařadili radniční budovu do pseudogotického slohu. I přes generální opravu v 60. letech 20. století se lze k tomuto zařazení přiklonit.²⁵⁵

Místnosti v přízemí byly učeny pro obecní záležitosti, zatímco horní místnosti sloužily ke službám, jako např. ordinace a byt lékaře, později též pro školní třídy. Nacházela se zde i šatlava, která byla využívána až do roku 1945. V přízemí byl umístěn obecní archiv.^{256, 257}

Popis budovy

Budova radnice je vystavěná v západní části Chitussiho náměstí na obdélném půdorysu s podélnou sedlovou střechou. Jednopatrové stavbě s pětiosým průčelím vévodí ve střední ose lehce předsazená dvoupatrová věž zakončená balustrádou v podobě cimbuří s nárožními pilířky s korunkou. Hrany věže zdůrazněny kanelováním. Přízemí i patro je akcentováno lizénovým rámem, přičemž v patře je doplněn zubořez. Obdélná okna v prvním patře doplňuje nadokenní římsa zakončená konzolou a podokenní štukovou výzdobou v podobě čtvercového rámu s plastickými mužskými hlavami. Hlavní vstup se nachází ve hmotě věže, rovnoramenný portál je částečně lemován po obou stranách sloupky. Budova je vystavěná v neogotickém stylu.

²⁵⁵ Almanach Ronova nad Doubravou: u příležitosti znovujmenování městem 1. června 1998. Ronov nad Doubravou, 1998. ISBN 80-901876-2-5. Str. 12.

²⁵⁶ Almanach Ronova nad Doubravou: u příležitosti znovujmenování městem 1. června 1998. Ronov nad Doubravou, 1998. ISBN 80-901876-2-5. Str. 12.

²⁵⁷ V almanachu na straně 12 se uvádí, že historické archiválie spolu s historickými pečeti jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Chrudimi. Na základě osobního bádání nebyla tato informace potvrzena.

Radnice vznikla v době romantismu, uplatněn zde sloh windsorské gotiky, bohužel dnes je fasáda znehodnocena břízolitovou omítkou. Budova je zdůrazněna oktogonální věží.

5.33 Rychnov nad Kněžnou

Staré náměstí čp. 68

Č. stav. parcely: 10/1

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 14518/6-2206²⁵⁸

Obr. č.: 36

Historie

Původní radnice města, kde se setkávali na zasedání rychtář s radními, která byla renesanční a první doklad o ní je z roku 1596, ale tato dřevěná stavba v padesátých letech 17. století vyhořela. Na tomto samém místě byla postavená nová ranně barokní a v pramenech je uváděna taktéž jako dřevěná.²⁵⁹ Na počátku 19. století došlo k rozhodnutí o její demolici a na tomtéž místě měla být postavená již zděná budova.²⁶⁰ Pravděpodobně již v roce 1800 byla zbořena.

Dne 16. ledna 1802 stanovil guberniální výnos v Praze pod číslem 20 188 městu Rychnovu n. Kněžnou stavbu radního domu s věží na Starém náměstí postaven na spočtenou cenu stavební 2 289 zlatých.²⁶¹ Budova se prováděla podle plánů josefovského stavitele Josefa Viléma Ehrmanna a věž dle plánu tesaře Josefa Rittiga z Dobrušky, jenž mu byly svěřeny i tesařské práce. Jednotlivé stavební práce byly zadány následovně práce truhlářské panu Fr. Keruerovi, zámečnické panu Josefu Synáčkovi, sklenářské Janu Pavlišťovi, natěračské Janu Novotnému, zednické Josefu Neumannovi.²⁶² Stavělo se od roku 1803 a dokončena byla v červnu 1804 jako zděná radnice s věží pnoucí se do výšky 34 m a s podloubím. Průčelí věže bylo osazeno hodinami a městským znakem.

²⁵⁸ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=124897&oKodKr=52&oNazSidOb=Rychnov+nad+Kn%EC%BEnou&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

²⁵⁹ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 296.

²⁶⁰ KOUŘIL, Tomáš – SVOBODA, Antonín. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou. Rychnov nad Kněžnou, 1924*. Str. 243.

²⁶¹ SOka Rychnov nad Kněžnou. Kronika města Rychnov nad Kněžnou, svazek 3. kopie, Str. 25

²⁶² SOka Rychnov nad Kněžnou. Archiv města Rychnov nad Kněžnou, inv. 21, karton 26.

Sklepení nacházející se v budově bylo pronajímáno obchodníkům za skladiště a místo v podloubí trhovcům.²⁶³

V roce 1872 došlo k opravě obecního radního domu, při níž byla předělána střecha, přestavěna věž, která byla nyní nižší, než bývala dříve.²⁶⁴ Od roku 1865 sloužilo městu přistavěné křídlo v zadní části radnice.²⁶⁵

Popis budovy

Bývalá jednopatrová budova radnice č. p. 68, kde se dnes nachází informační centrum a Muzeum hraček, je situovaná do severozápadní zástavby Starého náměstí. Průčelní fasáda je v přízemí členěna čtyřmi lizénami a třemi půlkruhovými oblouky zdobenými klenáky, které jsou zazděné a dvě z nich tvoří výlohy. 1. patro je členěno šesti okenními osami a čtyřmi pilastry s volutovými hlavicemi. Okna jsou obdélná s šambrány s ušima a kapkou, nadokenní vlnovitě zprohýbanou římsou, uprostřed zvláště hrotitou římsou a všechny jsou obohaceny o obličej anděla. Každé okno má parapetní štukovou výzdobu s festonem. Nad mohutnou okapní římsou nasedá bohatě členitý štít, který poté ve svém středu přechází do čtyřhranné věže. Štít je ozdoben čtveřicí pilastrů a na římsě štítu čtyřmi vázami. Ve hmotě věže je obdélné okno s šambránou s ušima a kapkou a nadokenní hrotitou římsou s obličejem anděla, nad ním se nachází znak města a výš ciferníkové hodiny. Věž je zakončena cibulovou bání s lucernou. Vchod do budovy je umístěn v první ose zleva.

Díky své věžičce a bohatě zdobenému baroknímu štítu je tato bývalá radniční budova jednoznačnou dominantou rychnovského náměstí. Poměrně úzká, kompaktní stavba je pozůstatkem starší městské zástavby, dodnes si udržela svůj reprezentativní charakter.

5.34 Smidary

náměstí Profesora Babáka čp. 106

Č. stav. parcely: st. 123/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 37

²⁶³ KOUŘIL, Tomáš – SVOBODA, Antonín. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou*. Rychnov nad Kněžnou, 1924. Str. 243.

²⁶⁴ SOka Rychnov nad Kněžnou. *Kronika města Rychnov nad Kněžnou*, svazek 3. kopie

²⁶⁵ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 296.

Historie

Prvním rathausem byla budova z roku 1660, která se nacházela u farního kostela. Ta vyhořela při velkém požáru městečka v roce 1825. Poté byla prodána a následně zbořena. Radní zakoupili v roce 1868 novou původně obytnou budovu, která vznikla rok po požáru, a přestavěli ji na radnici. Po přizpůsobení budovy radničním účelům se v přízemí nacházel hostinec, v patře zasedací síň, která zároveň sloužila jako divadelní sál, dále lidová záložna a byt městského tajemníka.²⁶⁶

Bližší informace o historii radniční budovy nebyly zjištěny, v kronikách jsou uvedeny pouze informace o členech městské rady, dále o finanční situaci města, atd. Fakta o samotné budově se v žádné z dostupných kronik nenacházela.

Popis budovy

Jednopatrová budova radnice je situovaná severovýchodně od náměstí na půdoryse „T“, krytá valbovou střechou. Sedmiosému průčelí dominuje výrazný tříosý rizalit zakončený rovným štítem. Přízemí tvoří pásová bosáž, do níž jsou včleněna velká čtvercová okna, kterou odděluje od prvního patra široká patrová římsa. První patro je opatřeno nárožní bosáží. V bočních osách jsou okna obdélná s šambrány. V prvním patře je plocha rizalitu členěna čtveřicí pilastrů, mezi něž jsou umístěna tři půlkruhová okna, doprovázená jednoduchou geometrickou parapetní štukovou výplní. Hlavní vstup je umístěn ve středu rizalitu, tvořený jednoduchým kamenným ostěním.

Stavba svým vzhledem evokuje klasicismus. V porovnání s okolní zástavbou se jedná o výraznou stavbu, zejména díky výrazně členěné průčelní fasádě. Důstojnosti budově dodává zejména vyvýšená střední část s okny s půlkruhovým zakončením a výrazná symetrie.

5.35 Sobotka

náměstí Míru čp. 5

Č. stav. parcely: st. 8

²⁶⁶ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 311.

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 34933/6-1392²⁶⁷

Obr. č.: 38

Historie

Nejstarší radniční budova patrně stála již v roce 1587, avšak ta nejspíše zanikla za třicetileté války. Její nástupkyní je budova čp. 5 na jižní straně náměstí Míru. Původně se jednalo o renesanční městské sídlo či panský dům různých šlechticů a na konci 16. století se nazývala Chybovský dům. Mezi léty 1687 – 1689 se stavbě dostalo raně barokní úpravy od stavitele Giovanni Maderny a následně ho majitel Jan Humprecht Černín z Chudenic věnoval městu k realizaci radnice. V zadním traktu byla v této době přistavěna solnice, která se kolem roku 1850 přestavěla v divadlo, v dnešní době kino.²⁶⁸

I tato radniční budova nebyla ušetřena požáru, který ve městě propukl v roce 1746. Zednický mistr Fridrich Antonín Pokorný následně přestavěl poničenou radniční budovu, a to téměř do dnešní podoby.²⁶⁹ Celkové opravy vyústily ve výstavbu věže v roce 1748. V letech 1808 a 1847 byla radnice empírově upravena.²⁷⁰ Dnes se zde nachází v přízemí restaurační zařízení a v zadní části, kde se nacházela solnice je znovu městské divadlo.

Popis budovy

Bývalá budova radnice je situovaná v jižní zástavbě na náměstí Míru na obdélníkovém půdoryse, zastřešená sedlovou střechou s hřebenem rovnoběžný s náměstím, z níž vystupuje nevysoká čtyřhranná věž. Jedná se o jednopatrovou budovu s čtyřosým průčelím, s přízemním podloubím o čtyřech půlkruhových obloucích. V celé ploše průčelí vévodí pásová bosáž, přičemž je ve středu naznačený dvouosý rizalit zakončený trojúhelníkovým štítem s ciferníkovými hodinami. Přízemí od prvního patra, kde jsou umístěna sdružená okna, odděluje patrová římsa. Za štítem vybíhá čtyřhranná věž zakončená cibulovou bání s lucernou. Věž je kolem svého obvodu rozdělena mohutnou profilovanou římsou. Na čelní straně jsou umístěny další hodiny, pod kterými se nachází okno půlkruhově zakončené z obou stran lemované pilastry.

²⁶⁷ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=146674&oKodKr=52&oNazSidOb=Sobotka&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

²⁶⁸ FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. Str. 313.

²⁶⁹ BÍLEK, Karol a kol. *Malé dějiny Sobotcka*. I. díl, Sobotka, 2008. ISBN 978-80-254-2534-3. Str. 139.

²⁷⁰ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2011, 8 sv. ISBN 80-7277-040-3. Str. 776.

Průčelí je upraveno empírově. Bývalá radnice se svou věží vytváří nejvýraznější budovou náměstí, ale architektonicky se příliš neodlišuje od ostatních staveb. Pozoruhodný je konstrukční detail, který prozrazuje, že věž byla postavena až po vztyčení samotného domu – věž na první pohled vyrůstá ze střechy, ale při bližším pohledu můžeme vidět, že prochází celým domem včetně podloubí a že je přes její obvodové stěny pouze přetaženo průčelí.

5.36 Solnice

Masarykovo náměstí čp. 1

Č. stav. parcely: st. 174

Památková ochrana: ano, kulturní památka od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 41373/6-2434²⁷¹

Obr. č.: 39

Historie

Ve městě Solnice stávala radnice od nepaměti, nejpozději je připomínána k roku 1386, kdy obec obdržela nadání a svobody města. Pravděpodobně již v 18. století šlo o zděnou budovu s dřevěným krovem, krytou šindelem a nad portálem umístěným vytesaným znakem města. Své místo zde našla škola s bytem pro učitele, ale i městská šatlava. Pro dočasné používání byla předána vojenské správě v sedmdesátých letech 18. století. V roce 1807 byla radniční budova v tak neuspokojivém stavu, že byla schválena oprava celé budovy, avšak po roce 1820 se uvažovalo o úplně nové výstavbě radničního domu, k vypracování plánu vyzvala městská rada zednického mistra Františka Tomana. Stavět se započalo v roce 1829, práce trvaly až do roku 1832, kdy byla ještě přistavěna další část. Radní věž dostala nové hodiny. Než byla stavba dokončena, pronajímali se sklepy i zahrada za budovou, a pravděpodobně peníze vydělané z pronájmu byly používány na práce na novostavbě. Až po devíti letech radní přistoupili k uzavření smlouvy s mistrem Růžičkou o vymalování místností radnice, teprve poté byla stavba konečně dokončena a 19. prosince roku 1843 úředně převzata do užívání.²⁷²

²⁷¹ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=153483&oKodKr=52&oNazSidOb=Solnice&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

²⁷² LÁSKA, Jaroslav, *Třetí kniha Léta Páně. O historii města Solnice a okolí. 1 díl.* Nové Město nad Metují, 1992. Str. 195-196.

Popis budovy

Nárožní stavba radnice je vystavěná do mírně svažitého terénu na půdoryse ve tvaru „L“ na severovýchodní straně Masarykova náměstí a zastřešená sedlovou střechou. Pětiosé průčelí, orientované do náměstí, je doplněno o jemně předsazený středový rizalit, zakončený okapní římsou s mohutným zubořezem. Nároží lemují po celé výšce lizény. Přízemí od prvního patra je vymezeno kordonovou římsou. Všechny okenní výplně jsou obdélného tvaru, doplněny šambrány a profilovanými podokenními římsami. Hlavní vstup zakončený trojúhelníkovým štítem se nachází ve hmotě rizalitu. K vchodu vedou tři kamenné schody. Nad střechou uprostřed osy vystupuje čtyřhranná dvoupatrová věž s nárožními lizénami zakončená bání se špicí, dále je věž opatřena ze všech stran kulatými hodinami a pod nimi se nachází půlkruhové okno, přičemž na její průčelní straně je věžní okno v záklenku rozděleno římsou. Pohledová boční strana, obrácená do ulice Za Radnicí, je členěna obdélnými okny (některá slepá) s bílými šambrány a profilovými podokenními římsami. Přízemí od prvního patra taktéž jako v průčelí stavby odděluje patrová římsa. Za vstupem se line chodba mírně zahnutá vlevo směřující k zadní části, která je zaklenuta křížovou klenbou. Na pravé straně se nacházejí jednoramenné schody vedoucí do prvního patra, kde je chodba zaklenuta stejným způsobem.

Budova byla vystavěna v duchu empíru. Radnice je na náměstí na první pohled výrazná, je patrné, že se jedná o významnou budovu. Nachází se na nárožní parcele, věž je ovšem umístěna centrálně a nikoliv na rohu. Nároží je zdůrazněno bílými lizénami.

5.37 Stárkov

Stárkov čp. 82

Č. stav. parcely: st. 80/1

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 42076/6-1884²⁷³

Obr. č.: 40

²⁷³ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=154220&oKodKr=52&oNazSidOb=St%E1rkov&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

Historie

Úvahy o zbudování radnice v městečku se vyskytovaly již v 15. století, ale první zmínky o její existenci pocházejí až z roku 1575. Jednalo se o dřevěnou jednopatrovou stavbu, která převyšovala ostatní, měla věžičku s ciferníkem s jednou ručičkou a číslicemi od 1 do 24. Není známo, kde přesně stávala.²⁷⁴

Po požáru 1622, vzniklém zásahem blesku, kdy shořela téměř celé město včetně radnice, byla během let 1623-1630 postavena nová opět dřevěná jednopatrová s věžičkou, již v místě dnešní. Stavba byla chápána jako dočasná. Na její výstavbu si městská rada musela vypůjčit od místních obyvatel.²⁷⁵

V letech 1666- 1670 vznikla nová radnice, která „byla jednopatrová se zděným přízemím s podsíní a roubeným patrem na čtyřech sloupcích s pásy, s trojtraktovým patrem, osvětlovaným sdruženými okny. Stavba byla završena vysokým dřevěným bedněným štítem sedlové střechy se štíhlou několikabokou věžičkou u konce hřebene. Před radnicí vystupoval nad terén zděný vstup (šíje) do kamenného klenutého sklepa. Přízemí radnice obec pronajímala jako hostinec, v zadní části prvního patra se pravděpodobně nacházela velká zasedací síň“.²⁷⁶ K její přestavbě došlo v roce 1807, během níž byl zřízen nový hostinec, konírny a stáj.²⁷⁷

Zchátralou radnici nahradila nová zděná stavba, k níž byl položen základní stavební kámen k přední části dne 1. května 1954, k zadní části byl položen až v roce 1860. Opět se dozvídáme, že radní si na vybudování nové empírové radnici musela půjčit od občanů.²⁷⁸

Vedle hostince, se zde nacházely hostinské pokoje, dva sály pro společenské akce a divadelní představení. V 90. letech 20. století prošla rozsáhlou renovací, ta skončila opravou fasády v roce 1999.²⁷⁹

²⁷⁴Radnice.starkov.cz,8.12.2008[cit.3.8.2016].URL:

<http://www.starkov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=53:radnice&catid=1:budovy&Itemid=63>.

²⁷⁵SOKA Náchod. Archiv města Stárkov. GeschichtlicheNachrichtenüberdasStädtchenStarkstadt. Kniha č. 24. Str. 116.

²⁷⁶ČÍŽEK, Jan – SLAVÍK, Jiří. *Roubené a hrázděné stavby v městech a městečkách okresu Náchod*. In: Stopami dějin Náchodska 8: sborník Státního okresního archivu Náchod. Náchod, 2002. ISBN:80-902158-5-8, ISSN:1211-3069. Str. 85

²⁷⁷Radnice.starkov.cz,8.12.2008[cit.3.8.2016]. URL: na

<http://www.starkov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=53:radnice&catid=1:budovy&Itemid=63>.

²⁷⁸SOKA Náchod. Archiv města Stárkov. GeschichtlicheNachrichtenüberdasStädtchenStarkstadt. Kniha č. 24. Str. 119, 282.

Popis budovy

Jednopatrová budova radnice na obdélném půdorysu je situovaná na nároží jihozápadní zástavby náměstí, krytá dlátkovou vysokou střechou nad kterou vystupuje věžička s lucernou. Šestiosému průčelí, orientované směrem do náměstí, vévodí jemně předsazený čtyřosý rizalit završený trojúhelným štítem, kde jsou mezi dvěma malými okénky půlkruhově zakončenými osazeny hodiny. Ve hmotě rizalitu je umístěn vchod do budovy, zakončen půlkruhově s klenákem, který je lemován sdruženými pilastry, v bočních osách rizalitu je pásová bosáž. V prvním patře je rizalit členěn čtyřmi pilastry zakončené volutovou hlavicí. Okna jsou všude obdélná opatřena šambrány a v ploše rizalitu jsou ještě obohaceny o parapetní štukovou výzdobu s florálními motivy.

Dle uplatněné tektoniky se domnívám, že zde byl použit klasicistní sloh. Fasáda je souměrná, střední část je zdůrazněna štítem a graduje centrální věžičkou.

5.38 Trutnov

Krakonošovo náměstí čp. 72

Č. stav. parcely: st. 117

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 36604/6-3393²⁸⁰

Obr. č.: 41

Historie

Informace o nejstarší trutnovské radnici jsou z důvodu torzovitosti písemných dokladů neúplné, není možné zjistit něco konkrétního o její podobě, včetně polohy a době jejího vzniku, i když městská rada již existovala, o místě jejich jednání nemáme žádné informace. Poprvé se o ní dovídáme ze zápisů trutnovského kronikáře Hüttela, který se o „staré“ radnici zmiňuje přibližně od poloviny šestnáctého století a to pouze jenom jako orientační bod při popisu vůči ní indiferentních událostí. Kronika zmiňuje výstavbu tří domů při radnici roku 1548, existenci radničního zvonu v roce 1563, kamenný dům Stephena Scholze s loubím

²⁷⁹Radnice.starkov.cz,8.12.2008[cit.3.8.2016].URL na

<http://www.starkov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=53:radnice&catid=1:budovy&Itemid=63>.

²⁸⁰ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-11-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=148469&oKodKr=52&oNazSidOb=Trutnov&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=11.08.2016&Limit=25>,

naproti radnici roku 1563, k roku 1570 chlebné krámy pod starou radnicí s radničním schodištěm.²⁸¹

Tato budova měla být zničena ohněm na podzim 1583 a již nebyla na samém místě obnovena.²⁸² Po požáru města jsme informováni o výstavbě radnice č. p. 72 (nynější místo) Hüttlemrelativně důsledně, ale i tak jsou tyto informace chaotické a i místy si protiřečí. V osmdesátých letech 16. století se městská rada rozhodla postavit radniční dům. V roce 1584 město přistoupilo k hledání vhodné parcely pro tento účel, pozemky koupilo v následujícím roce, měly by to být tři sousedící stavební parcely. Nejprve vzniklo jakési dřevěné provizorium radnice s věžičkou a hodinami. Až po dlouhých deseti letech v létě 1594 opět začínají stavební aktivity na stavbě radniční budově. Městská rada na tuto práci pověřila mistra Bernta z Jaroměře. Stavba měla mít zaklenutou chodbu, kuchyni, radniční světnici, pilíře, štítové okna. I když práce pokračovaly, už osmého května 1595 poprvé zasedla městská rada, až počátkem srpna téhož roku byl v radniční síni strop vyzdoben malováním.

Konkrétnější obraz o podobě trutnovské radniční architektury dávají spíše pozdější ikonografické dokumenty. Před požárem v roce 1861 jí zachycuje Ignác Fiedler na svých retrospektivních obrazech jako budovu se silným, poměrně fádním jednopatrovým průčelím, členěný šesti osami oken, s podloubím v přízemí, zaklenuté třemi oblouky podepřeny čtyřmi pilíři s hranolovými hlavicemi. Průčelí je zakončeno vysokým štítem, vykazujícím spíše barokní tvarosloví.²⁸³

Radnici hodně poškodil požár města roku 1861, průčelí štítu nadobro zaniklo, až na jednu komoru v přízemí byla stavba posuzujícím stavitelem Ignácem Jensem zaprotokolována jako zcela vyhořelá. Poté město přistoupilo k opravě radnice, načež následujícího roku v březnu prezentovalo krajskému úřadu plány na obnovu vypracované podle návrhu F. Schmoranze. Jeho projekt realizoval místní stavitel Stefan Novotný. Tento návrh změnil ráz obou dvou průčelí jižní části traktu nesen v duchu romantického historismu za využití novogotického tvarosloví. Nosné zdivo budovy bylo ponecháno až na výjimku celého průčelí, které bylo včetně loubí úplně přebudováno a v místech nárožního pilíře obohaceno věží. Z části byl pozměněn i vnitřní střední trakt, zadní trakt byl půdorysně

²⁸¹BURDYCHOVÁ, Hana – MADAJ, Marek. *Budova trutnovské radnice. In: Trutnovská radnice. Kapitoly z dějin města Trutnova a jeho samosprávy.* Trutnov, 2010. Str. 117.

²⁸²JUST, Antonín - HYBNER, Karel. *Trutnov známý neznámý.* Rychnov nad Kněžnou, 1991 ISBN 80-901117-0-8 Str. 174.

²⁸³MADAJ, Marek. *Významné budovy: správní budovy, vybavení města, hotely.* Trutnov, 2006. ISBN 80-239-7504-8. Str. 4-5.

doplňen na šířku průčelí. Práce ubíhaly poměrně rychle, již v následujícím roce v březnu bylo požádáno o kolaudaci. Trutnovská radnice přestavěním získala svoji dnešní podobu.

Ve svém projektu na radnici prosadil Schmoranz řadu gotických prvků, i když v klasicky pojaté skladbě a symetrii je ještě cítit duch empiru. Její výtvarný akcent se opírá především v přední straně, směřované do náměstí, doplněné štíhlou vysokou věží, která ji zdůrazňuje. Schmoranzova kompozice změnila obraz náměstí v kontextu trutnovského stavitelství do té doby využívaného a je to také první stavba vybočující z pozdně klasicistních forem směrem k romantickému historismu. I když se stavba stala jednou z nejcharakterističtějších architektonických dominant města, i přesto nebyla přijímána současníky s nadšením a bez výhrad.²⁸⁴

V budově nesídlil jen úřad starosty a zasedací síň, ale i jednotlivé úřady magistrátu, byty a komerčně pronajímané prostory např. cukrárna, spořitelna obchod s oděvním zbožím. V pozdějších letech stavba ve svém exteriéru kromě úprav některých částí nedoznala zásadnějších změn, pouze slučování a dělení úřadů si tu a sem vynutila vnitřní nezbytné stavební úpravy. V sedmdesátých letech 19. století byla v radnici v suterénu vybudována strážnice s věznicí, byt policejního sluhu, dle plánů Adolfa Bohatého. Taktéž podle stavitele Bohatého obdržela zasedací síň v osmdesátých letech nové zařízení s nábytkem, která byla poté i obohacena o obrazy líčící slavné fenomény trutnovské historie od malíře Ignáce Fiedlera. K opravě exteriéru se přistoupilo pak až v roce 1925, při níž došlo k odkrytí na několika místech původních omítek se sgrafity červené barvy.²⁸⁵

Popis budovy

Historická radnice obdélného půdorysu se nachází na nároží severní strany Krakonošova náměstí. Jedná se o jednopatrovou budovu, jejíž průčelí orientované do náměstí je zvýrazněné středovým štítem a štíhlou věží, třikrát odstupňovanou, která předstupuje před průčelí. Rustika v přízemí je rozrušena třemi oblouky, ve vrcholu mírně hrotitě zakončené. Ve střední části prvního patra se nachází balkon a jeho kamenné zábradlí je nesené dvěma hranatými pilíři. Nad balkonem se nachází otevřená arkáda, nesená čtyřmi štíhlými sloupky a zakončená hrotitými oblouky. Celá středová kompozice je završena stupňovitým štítem, v jehož ploše je umístěné kruhové okno. Po pravé a levé straně balkonu se nacházejí sružené

²⁸⁴BURDYCHOVÁ, Hana – MADAJ, Marek. *Budova trutnovské radnice. In: Trutnovská radnice. Kapitoly z dějin města Trutnova a jeho samosprávy.* Trutnov, 2010. Str. 120.

²⁸⁵ Tamtéž. Str. 121.

okna s kamenným ostěním a výraznou nadokenní římsou. Fasádu zakončuje atika. Patro také obsahuje rustiku. Z boku je čtyřosá a zakončená štítem, který je ve svém vrcholu zakončený cimbuřím. Starší část má devět okenních os a fasáda se odlišuje sgrafitovou výzdobou.

Hlavní a boční průčelí je navrženo v neogotickém stylu. Na objektu upoutá hravě komponovaná věž, která zdůrazňuje nároží a zároveň celou budovu vyzdvihuje. Stavba je dokladem architektonického i urbanistického vývoje zástavby města. Svoji kompozicí dominuje náměstí.

5.39 Třebechovice pod Orebem

Masarykovo náměstí čp. 14

Č. stav. parcely: st. 28/1

Památková ochrana: ne

Obr. č.: 42

Historie

Nejstarší radniční dům v městečku Třebechovice pod Orebem se nacházel na náměstí v dřevěném domě č. p. 1, jeho součástí byla i šatlava. A právě šatlava se stala radnici osudnou, poněvadž v roce 1567 v ní vypukl požár a shořela spolu s radnicí a ještě několik domů na náměstí. Měšťané později radnici obnovili a úřadovalo se v ní do roku 1598, protože kvůli finančním problémům ji prodali za tisíc sto zlatých Jakubu Severovi. Rok předtím byla již zbudována nová radnice opět ze dřeva a tentokrát s krčmou a vězením. Z dochovaných pramenů víme, že to byl dům č. p. 42 na náměstí. Slavnostní svěcení radnice se konalo 6. července 1598, které si nenechal ujít vrchní hejtman. Od tohoto slavnostního aktu mohli primátor a úředníci začít pracovat v nové radnici.²⁸⁶

Další, v pořadí třetí radnice, stávala na místě dnešní stavby č. p. 14. Při výstavbě byly do základů místo kamene umístěny obrovské duby z Boru. To neslo po několika letech důsledek ten, že jak začalo dřevo hnít, na zdech se objevily trhliny a zdi se rozestupovaly. Aby se stavbě ulehčilo, byly ze zadních místností v prvním patře sneseny stropy. V šedesátých letech 19. století jí opatřili věž s hodinami. Budova byla vystavěna jako jednopatrová zastřešena valbovou střechou, na níž se vyjímala dřevěná výška zakončená

²⁸⁶ HOFMANOVÁ, Miroslava a kol. *Třebechovice pod Orebem*. Město Třebechovice p. Orebem, 2004. ISBN 80-239-3438-4. S. 22.

cimbuřím. Její pětiosé průčelí směřovalo do náměstí. Poté se obecní úřad musel z radnice přestěhovat, jelikož jí zabral okresní soud, ale po šestnácti letech v roce 1882 došlo ke stržení této radnice. Ve stejném roce 11. dubna započali místní měšťané na témže místě stavět novou radniční budovu. Dne 9. května 1882 byl položen základní kámen a vytvořena listina k podpisům, která po přečtení byla vložena do skleněného válce s penězi v té době v oběhu. Před vložením do zinkové krabice válec omotali jedenácti časopisy a umístili do základního kamene v jihozápadním rohu. V nové budově již nebylo počítáno s hospodou ani šatlavou. Stavba byla opatřena věží s hodinami, které zhotovil František Prokeš a Josef Slezák z Černilova. Dne 14. a 15. července 1883 se konalo její slavnostní vysvěcení. Radnice prošla v devadesátých letech 20. století rozsáhlou rekonstrukcí, např. došlo k úpravě věže, výměně oken v prvním poschodí, k nové fasádě.²⁸⁷

Popis budovy

Jednopatrová stavba je situovaná v severozápadním nároží na Masarykově náměstí na půdoryse „L“, zastřešená sedlovou střechou. Průčelí, obrácenému směrem do Masarykova náměstí, vévodí lehce předsazená rohová masivní věž zdůrazněna nárožními lisénami. Dvoupatrová věž čtyřhranného půdorysu je zakončená hrotitou čtyřhrannou střechou, v jejíž horní části se nachází čtyřhranná lucerna. Věž má v přízemí okno a v 1. patře je umístěn balkon s půlkruhovým vstupem. V průčelní části věže jsou osazeny jediné ciferníkové hodiny. Hlavní pravoúhlý vstup do budovy se nachází ve třetí ose zprava, nad ním se vyzdvihuje městský znak. Hladká fasáda je opticky horizontálně rozdělena dvěma jemně profilovanými římsami z čehož jedna je patrová a druhá vede těsně pod okny v prvním a druhém patře. Všechna okna v průčelí jsou zakončena půlkruhově, doplněna bílými šambránami.

Stavba je strohá, jejím dominantním prvkem je pouze nárožní věž, která je vkusně zdobena nárožními lizenami. Navzdory své dataci stavba použitými prvky neodpovídá historizujícím slohům.

5.40 Vamberk

Husovo náměstí čp. 1

Č. stav. parcely: st. 1

Památková ochrana: ne

²⁸⁷ Tamtéž, str. 22- 23.

Historie

Na místě dnešní radnice stál starý radní dům, ve kterém z 27. na 28. listopadu 1879 došlo k požáru, kdy se vznítily dřevěná stěna. Stavba vyhořela a následujícího roku byla zbořena. Byla jednopatrová s obloukovým loubím zakončená valbovou střechou s vysokou úzkou dřevěnou věžičkou s hodinovým strojem. Po obvodu průčelí rozdělovala přízemí a patro římsa. V přízemních prostorách se nacházel nájemní hostinec a vlevo u vchodu průjezd. V prvním poschodí se nacházela prostorná síň a z té se pak vcházelo do menší obecní úřadovny. Své místo tu měla i Měšťanská beseda do roku 1868.²⁸⁸

Tato skutečnost jen urychlila stavbu nové radnice, na které se již nějaký čas připravovaly přípravy. Jak svědčí již tehdy zavedená ve Vamberku obecní dávka z nápojů zejména na stavební výlohy zamýšlené budovy radnice, jejíž výnos byl šetřen na dobu, až bude potřebný. Novou budovu spolufinancovaly i některé místní korporace např. Občanská záložna a divadelní ochotníci ve Vamberku.²⁸⁹

V následujícím roce třetího listopadu obecní zastupitelstvo schválilo stavební program na výstavbu, který byl zaslán stavitelům a architektům. Dochovaly se tři korespondence zaslané pod hesly – $2 \times 2 = 4$, Na zdar?, Stejnóměrnost, které byly doprovodným slovem vypracovaným plánům. Pravděpodobně tyhle ty tři byly největšími kandidáty na výhru ve výběrovém řízení. Podle jejich signatury byly zaslány během měsíce ledna. Již prvního února v roce 1881 na požádání městské rady vamberské se svolala znalecká komise, která měla posoudit předložené projekty ke zdejší radnici, které byly zaslány v počtu třiceti exemplářů. Odborná komise se sestávala z pánů vrchního inženýra Arnošta Svobody v Hradci Králové, Josefa Štaubery stavitele v Rychnově nad Kněžnou, Františka Sedláčka stavitele v Kostelci n. Orlicí. Za provedení nejpůsobivěji vypracovaného projektu byla vypsána cena v hodnotě 200 zl, a druhý za nejlepší uznáný plán 50 zl. Za nejlepší i vítězem soutěže se stal plán vypracovaný od architekta Albera z Varnsdorfu, který měl fasádu nejlepší, místnost pro sál a jeviště nejprostornější.²⁹⁰ Celá budova byla vystavěna za částku 25000 zl. podnikatelem Bossnerem z Prahy v novorenesančním.²⁹¹

²⁸⁸ KRÁL, Josef K. Paměti města Vamberka nad Zdobnicí. Praha, 1927. Str. 359 – 360.

²⁸⁹ SOKA Rychnov nad Kněžnou. Archiv města Vamberka. Vamberská radnice – z listinných materiálů Josefa Hajniše. Inv. č. 511, sign. 231, karton 24. Str. 4.

²⁹⁰ SOKA Rychnov nad Kněžnou. Fond: Městský Úřad Vamberk. Inv. Č. 267, č. kartonu 11, fólie 9-15.

²⁹¹ KRÁL, Josef K. Paměti města Vamberka nad Zdobnicí. Praha, 1927. Str. S360.

Slavnostní posvěcení se konalo 20. listopadu 1881²⁹², jenž bylo uvedeno na pozvánkách vytvořených K. Rathouským z Rychnova nad Kněžnou. Místní zastupitelé pojali tuto slavnost okázale.²⁹³

Na rozdíl od exteriéru byl vnějšek budovy několikrát, na čemž se podílelo několik organizací. Pro představy uvádím pár příkladů. Po výstavbě budovy se nacházely v suterénu čtyři sklepy, na straně do dvora byt pro strážníka a dvě věznice. V přízemí dvě hostinské místnosti, které směřovaly do náměstí a měly svůj vlastní vchod taktéž do náměstí, na západní straně třetí hostinská místnost s výčepem a kuchyň. Vchod do budovy radniční byl z postranní ulice a napravo od něj se nacházel byt pro hostinského a dvě kancelářské místnosti městského úřadu a chodba se schodištěm vedoucí do prvního patra. V prvním patře se nalézala zasedací síň obecního zastupitelstva s balkonem směřovaný do náměstí při straně se sousedícím domě čp. 2 pokoj pro ubytování hostů. Taneční a divadelní sál byl umístěn na straně do ulice a jeviště směřující do dvora.²⁹⁴

Takto uspořádané místnosti fungovaly do doby, kdy v roce 1895 byly umístěny nově založená měšťanská škola pro chlapce a dvě třídy školy obecní, na její umístění byly zabráný v přízemí místnosti, které sloužila za byt hostinského a jedné úřadovny. V přízemí byl zrušen hostinec a jeho místnosti se použily jako byt pro ředitele měšťanské školy. V prvním patře zároveň došlo k zrušení tanečního a divadelního sálu i jeviště, a tyto místnosti po celkové úpravě sloužily pro tři ročníky měšťanské školy. V roce 1905 se z radnice přemístila jak měšťanská škola i pobočky tříd školy obecné, a místnosti zůstaly v tomtéž stavu, jak se upravily. Hostinec zde už nebyl živnostenským úřadem povolen a tak celé přízemí bylo pronajato k umístění lékárny. V roce 1906 se obecní úřadovna přemístila do prvního patra do místnosti, kde byla předtím II. ročník měšťanské školy, zasedací síň byla v místnosti s balkonem do náměstí a vedlejší místnost při domě čp. 2 poskytnuta Měšťanské Besedě. Lékárna zde dlouho nevydržela a již v roce 1907 přízemí se pronajalo velkouzenářství a pronajaté byly i dva byty. Tento stav trval do roku 1912, kdy byl do přízemí umístěn

²⁹² Datum slavnosti se rozchází, na dochované pozvánce uložené v archivu Rychnov nad Kněžnou je datum 20 listopadu, ale Josef Král, ve své knize Paměti města Vamberka nad Zdobnicí uvádí již dvanáctého června, a pravděpodobně to i tento datum převzal Hajniš.

²⁹³ Dopoledních hodině o deváté se sešla měšťanské zastupitelstvo, spolky a hosté v prozatímní obecní úřadovně, odtud společně zamířili do kostela Páně sv. Prokopa. Odtud poté šel průvod do nové radnice, kde v zasedací síni zazpíval pěvecký sbor: „ Otče náš“ od K. Bradský – ho. Než došlo k vysvěcení nových prostor úředních místností, promluvil slavnostní řeč k hostům tehdejší starosta Jan Stöhra.

Odpolední program pokračoval po bohoslužbách obědem v nové radnici a celý tento akt byl zakončen o sedmé hodině divadelním představením „Egmont“ od W. Goetha. SOKA Rychnov nad Kněžnou. Archiv města Vamberka. Inv. č.: 511, sign.: 231, č. kartonu 24

²⁹⁴ SOKA Rychnov nad Kněžnou. fond Vamberk. Vamberská radnice – z listinných materiálů Josefa Hajniše. Inv. č. 511, sign. 231, karton 24. Str. 8 – 9.

poštovní, telegrafní a telefonní úřad a zřízeny byty. Po první světové válce, v přízemí z jednoho bytu a 2 radních místností vytvořena četnická stanice, z ulice po levé straně v chodu zřízena strážnice pro městskou policii. Měšťanská Beseda se přestěhovala do přízemí a do místnosti po knihovně zaplnila kancelář městského důchodu.²⁹⁵

Ke konci 40. let 20. století zasáhlo radnici nevhodné stavební modifikace, načež začala chátrat a až v letech 1992 – 1993 došlo k citlivé rekonstrukci do původní podoby.²⁹⁶

Popis budovy

Jednopatrová nárožní budova na obdélném půdoryse se nachází na jižní straně náměstí, kryta valbovou střechou. Přičemž tříosé průčelí směřuje do Husova náměstí a boční jedenáctiosá strana do ulice Radniční. Fasáda je po celém obvodu přízemí tvořena pásovou bosáží (s drážkováním) s otvory pro velká obdélná okna. Ve střední ose je umístěn vstupní vchod se světlíkem a klenákem. Přízemí a patro odděluje profilovaná kordonová římsa. Nad vchodem v prvním patře je umístěn balkon s kuželkovou balustrádou. První patro je členěno čtyřmi sdruženými pilastry (boční s profilovou hlavicí, prostřední s volutovou hlavicí) mezi ně jsou umístěna půlkruhová velká okna s klenáky, které jsou doprovázeny parapetní štukovou výplní. Nad okapní římsou vede slepá balustráda, uprostřed ní jsou osazené hodiny s trojúhelníkovým štítem. Přízemí boční strany je členěno lisénami, které jsou zdobeny drážkováním, mezi nimi umístěná obdélná okna. V šesté ose se nachází boční vstup lemovaný pilastry. Patro je od přízemí taktéž jako v průčelí odděleno profilovou kordonovou římsou. První patro je členěno pilastry a okny s půlkruhovým ukončením doprovázeny parapetní štukovou výzdobou.

Stavba byla vystavěna v neorenesančním slohu. Mírně předstupuje před uliční čáru a svým výrazným zdobným průčelím na sebe poutá pozornost oproti domům na náměstí.

5.41 Žamberk

Masarykovo náměstí čp. 166

Č. stav. parcely: 1

²⁹⁵SOKA Rychnov nad Kněžnou. fond Vamberk. Vamberská radnice – z listinných materiálů Josefa Hajniše. Inv. č. 511, sign. 231, karton 24. Str. 10 – 18.

²⁹⁶FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2. 391.

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříku ÚSKP 16483/6-4164²⁹⁷

Obr. č.: 44

Historie

Z nejstarších dochovaných pramenů jistě víme pouze informaci, že již v 16. století stávala v Žamberku rychta, která se patrně nacházela na místě pozdějšího domu zvaného „U Slunce“, a to vedle kostela a staré fary.²⁹⁸

O staré radnici, která stávala na místě domu čp. 88 (jihozápadní strana náměstí) taktéž nemáme mnoho zpráv. V průběhu věků několikrát vyhořela, víme o požáru z roku 1643 a 1675. V přízemí byla budova zděná, zatímco patro patrně dřevěné se zděnými komíny. Na rozdíl od rychty měla stavba staré radnice radniční věž s městskými hodinami a se zvonem.²⁹⁹

Pravděpodobně svému účelu sloužila až do velkého požáru města 1810, po požáru se radní usnesli vystavět novou radnici.³⁰⁰ Pro účel postavení nové budovy byl odkoupen v roce 1814 dům od manželů Ševčíkových za 4000 zl. vídeňské měny a zároveň zde měla najít své místo i škola. V průběhu výstavby byly problémy s financováním, což dokazuje její dlouhá éra budování v letech 1814 až 1833. Postaveno zednickým mistrem Karlem Kaufmannem.³⁰¹ Tato budova zaujímá místo tří parcel, ale informace o přikupování nebo zvláštním postavení tohoto místa scházejí. V roce 1850 se musel obecní úřad a škola z radnice vystěhovat a vzniklo zde sídlo okresních úřadu do roku 1908, poté jsem se opět nastěhoval městský úřad, muzeum.³⁰²

Popis budovy

Rohová stavba radnice je vystavěna na čtvercovém půdoryse na severovýchodní straně Masarykova náměstí. Jde o jednopatrovou stavbu s hlavním sedmiosým průčelím orientovaným do náměstí, která je krytá valbovou střechou, na jejímž vrcholu vybíhá čtyřhranná věž s nárožními pilastry ukončená lucernou se špicí. Na její průčelní straně se

²⁹⁷ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=127038&oKodKr=53&oNazSidOb=%AEamberk&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>.

²⁹⁸ ALBERT, Eduard – CHOTOVSKÝ, Karel. *Paměti žamberské*. Brno: GARN, 2012. Str. 5

²⁹⁹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. VIII. díl. Praha, 2011. ISBN 978-80-7277-410-4. Str. 711.

³⁰⁰ ALBERT, Eduard – CHOTOVSKÝ, Karel. *Paměti žamberské*. Brno: GARN, 2012. Str. 86

³⁰¹ Tamtéž, str. 302.

³⁰² KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. VIII. díl. Praha, 2011. ISBN 978-80-7277-410-4. Str. 711,

nacházejí čtvercové hodiny a pod nimi nápis „OBNOVENO L. P. 1903“. Hlavní vstup umístěný ve střední ose, je tvořen jednoduchým ostěním se zdobeným závěrem a světlíkem, nad ním je osazený pískovcový znak města. Do hlavního vstupu vede dvou ramenné schodiště s kuželkovou balustrádou. Přízemí od prvního patra je odděleno profilovanou římsou. Nároží budovy je zdobeno lizénou, kdy v přízemí je zdobena drážky a v patře je rustikovaná. Ve středu fasády (3. až 5. osa) je naznačená pásová bosáž. Okna jsou obdélná s šambrány, v prvním patře vkusně doplněna o nadokenní římsy v podobě jednoduchých supraport s geometrickými motivy. Střecha je z každé strany doplněna dvojicí půlkruhových vikýřů.

Stavba vykazuje prvky baroka (schodiště a vstupní portál) a empíru. Blokovaná stavba předstupuje před uliční čáru náměstí, čímž je zdůrazněna její důležitost a zároveň svojí objemovou hmotou přesahuje okolní stavby. Výrazným prvkem je valbová střecha a především centrální věž, která střechu uzavírá. Zajímavá je půdorysná pozice věže a celková horizontální kompozice celé stavby.

5.42 Železnice (empír)

náměstí Svobody čp. 1

Č. stav. parcely: st. 1

Památková ochrana: ano, kulturní památkou od 3. 5. 1958, č. rejstříkové ÚSKP 41139/6-1445³⁰³

Obr. č.: 45

Historie

Empírová radnice s vížkou a hodinami byla postavena v r. 1826 na místě shořelé, původně vystavěné v r. 1794. Byla postavena po druhém velkém požáru, který byl 28. 6. 1826, kdy vyhořelo 72 domů i s náměstím, jehož všechny domy byly jednoposchod'ové opatřené loubím. Železnice dostává svůj dnešní ráz, vynikající pravidelností náměstí a ulic. Vše bylo vybudováno "od kamene", převážně podle plánů místního stavitele Jana Hertnera v empírovém slohu, tudíž i tato radnice je jeho dílem³⁰⁴. Bližší informace nejsou známy. Slouží svému účelu do dnešních dnů.

³⁰³ MonumNet. Internetová databáze Národního památkového ústavu[cit. 2016-17-08]. URL: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=153237&oKodKr=52&oNazSidOb=%AEeleznice&Uz=B&Pri rUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=17.08.2016&Limit=25>

³⁰⁴ Informace podané V Muzeu Železnice.

Popis budovy

Radniční budova je situována v zástavbě jižní strany Náměstí Svobody na půdorysu „L“. Jedná se o dvoupatrovou budovu s pětiosým průčelím, zakončenou sedlovou střechou, nad níž ve středu osy vybíhá čtyřhranná věž s okosenými rohy, která je zakončená střechou s lucernou a cibulí. Na jejích všech stranách se nacházejí kulaté ciferníkovité hodiny. Přízemí i druhé patro odděluje jemně profilovaná římsa. Přízemí tvoří pásová bosáž. Průčelí je členěno po celé ploše fasády lisénami, mezi nimiž jsou umístěna obdélná okna, pouze ve druhém patře ve třetí ose se nachází okno půlkruhové. Okna v přízemí mají šambrány s ušima, v prvním a druhém patře jsou okna opatřena zaoblenými šambrány a klenáky a v prvním patře jsou ještě doplněna podokenní římsou, která je vynášena konzolami. Hlavní vstup se nachází ve druhé ose zprava, tvořený půlkruhovým portálem s klenákem. Dalším zdobným prvkem na fasádě jsou v 1. a 2. patře podokenní decentní štukové rozety. Průčelní fasáda je zakončena korunní římsou se zubořezem.

Radnice je zbudována v empírovém slohu. Stavba plně dominuje železnickému náměstí i okolním domům, dodržuje uliční čáru, nikoliv však výšku městské zástavby. Symetrie průčelí narušuje umístění průjezdu.

6 Závěr

Předkládaná diplomová práce si kladla za cíl zpracovat a zhodnotit radniční architekturu ve východních Čechách. Chronologicky byla omezena na časový úsek let 1800 – 1938, ve kterém byly sledovány budovy nově vystavěné i přestavované. Tento časový interval byl zvolen vzhledem k překotným společenským změnám, které měly ohlas ve vývoji architektury jednak v opětovném hledání opory v historických předlohách, dále pak v souvislosti s dalšími společenskými podněty nových a často pouze krátkodobých výtvarných tendencích.

Radniční budovy nebyly v této práci sledovány plošně, ale výběrově. Zařazeny byly i některé, jejichž architektonické pojetí nepůsobí příliš významně, ale skýtají možnost porovnání usilovné práce obcí, které měly velmi omezený rozpočet s radnicemi, jejichž stavebníci mohli nabídkou oslovit i přední architekty své doby. Ke studiu bylo vybráno celkem 45 budov, které byly v daném chronologickém intervalu nově vystavěny, či prošly výraznou přestavbou. Předmětem zájmu byly okolnosti vzniku budovy, případně stručná historie budov, které sledované stavbě předcházely. Další podstatnou částí je stavební popis každé budovy, který věnuje pozornost jejímu situování v rámci dané obce, půdorysné řešení, celkový vzhled, stavební sloh i výzdobné prvky.

V heuristické fázi práce byla vynaložena značná snaha, shromáždit všechny dostupné prameny ke sledovaným stavbám. I přes veškeré úsilí bohužel nebylo reálné získat veškeré dokumenty. V některých případech tomu bránil prostý objektivní fakt, že dané dokumenty se do dnešní doby nedochovaly, či nejsou uloženy tam, kde by být měly. Při získávání materiálů jsem se nejednou setkala i s poměrně vágním, či přímo neochotným jednáním ze strany organizací, v jejichž správě se dané dokumenty nachází. Nahlédnutí do nich pak bohužel nebylo možné. Nutno však zdůraznit, že v mnoha případech jsem se setkala i s přístupem naprosto opačným, kdy ochota a vlastní invence jistých pracovníků byla velmi potěšující.

Nedílnou součástí mé práce byl také terénní výzkum. Stavby uvedené v katalogu jsem osobně navštívila za účelem provedení jejich fotodokumentace a popisu. Náplní práce však nebyla kompletní dokumentace stavebních konstrukcí jednotlivých objektů ani popis jejich vnitřních dispozic.

Jedním z nejnápadnějších znaků radničních domů je samotné jejich situování v rámci města. Jejich lokace je samozřejmě přímo úměrná důležitosti takové budovy pro danou

komunitu. Tento trend je udržován již od samotných počátků středověké městské správy, kdy rychty byly taktéž umísťovány na exponovaných parcelách v centrech měst. Bylo zjištěno, že v naprosté většině sledovaných případů byly radniční budovy situovány na náměstí, tedy na nároží, nebo ve frontě domů po jedné z jeho stran. Ve výjimečných případech byly radnice realizovány jako solitérní objekt. V rámci sledovaného vzorku se vyskytly případy, kdy daná budova byla umístěna mimo náměstí. Tato skutečnost byla motivována objektivními důvody – pro realizaci na náměstí, jakožto nejexponovanějším místě nebyl vhodný prostor nebo faktem, že daná obec náměstí nemá, není v dostatečně reprezentativní podobě, či se hlavní komunikační trasa a centrum dění nacházelo mimo tento prostor. Takovým případem může být radnice v Krčíně, která je situována na nábřeží. Je to nárožní budova, jednou stranou je orientována právě k nábřežní ulici a druhou k frekventovanému prostoru ulice, která vede k Novému Městu nad Metují a tvořila bezesporu hlavní komunikační spojnicí s tímto blízkým a v daném regionu významným městem. Další budovou, která nebyla umístěna přímo na náměstí, ale v těsné jeho blízkosti je Radnice v Králíkách. Jak se uvádí ve výše citovaných pramenech, město zakoupilo dům v rohu náměstí, aby ho mohlo strhnout a prorazit tudy nový komunikační tah. Částečně na místě onoho zdemolovaného domu pak vyrostla nová radniční budova. V souvislosti s touto stavbou je nutné uvést, že v knize Historické radnice Čech, Moravy a Slezska došlo evidentně k záměně dvou budov a tuto nepřesnost uvádím výše v katalogu na pravou míru. Dalším případem situování mimo náměstí podél hlavní komunikace může být II. radnice v Broumově a dále radniční budova v Pecce, která se nachází severně od náměstí naproti kostelu.

Již tato dílčí zkoumaná vlastnost daného typu budov nás nutně přivádí k úvahám nad významem daných staveb pro městskou komunitu a její čelní představitele. Je pochopitelné, že strategie sebe prezentace a udržování paměti není plně srovnatelné s aristokratickým prostředím, kde se paměť udržuje nadgeneračně v rámci rodu. Dá se však důvodně předpokládat že, zejména se vzrůstajícím vlivem měšťanstva, lze v chování této vrstvy obyvatelstva vysledovat také jisté snahy o zdůrazňování vlastního postavení. Další podstatnou roli v tomto případě hraje vnější podoba budov. Jak je v mnoha případech doloženo, stavebníci neváhali vynaložit na jejich realizaci značné finanční prostředky a často se kvůli nové radnici i výrazně zadlužili. V tomto ohledu představují realizace radničních budov zajímavou sondu do městské ekonomiky. Tato skutečnost demonstruje, jak důležité bylo pro představitele města mít k úřadování reprezentativní budovu. Dalším faktorem zvyšujícím prestiž a význam radniční budovy je nepochybně výzdoba její fasády. Na některých

sledovaných budovách byl zaznamenán ikonografický program, který lze označit přímo jako vlastenecký. Dobrým příkladem je radnice v Náchodě, jejíž fasádu zdobí výjevy navržené Mikolášem Alšem. V době jejího vzniku bychom v Čechách pravděpodobně obtížně hledali autora, který by mohl lépe vyjadřovat odkaz k národní minulosti a českému národu vůbec. Ztvárnění sv. Václava demonstruje sounáležitost a přihlášení se k českému elementu. Stejně tak i četné štítky s českým lvem. Je pochopitelné, že takto programově vyzdobená radnice vznikla právě v příhraničním Náchodě, kde bylo všechny tyto postoje nepochybně důležité demonstrovat. Regionální složku ve výzdobě budovy zastupuje socha zakladatele města Hrona z Náchoda. K městu a fenoménu měšťanství jistě odkazuje i freska, která zobrazuje měšťany a purkmistra. Odkazuje k dlouhé tradici tohoto stavu a svým způsobem demonstruje legitimnost postavení čelních představitelů města. Podobným příkladem může být radnice v Pardubicích se svou bohatou výzdobou. Odkaz na historii města je zde promítnut do sochy rytíře, která má zobrazovat Vojtěcha z Pernštejna. Na národní historii odkazují medailony s portréty českých panovníků. Fresky ve středním průčelí druhého patra jsou pojednány jako alegorie občanských ctností. Ikonografický program se neuplatňoval pouze v exteriérech, ale také v interiéru, jak je možné doložit na příkladu radnice v Brandýse nad Orlicí. V zasedací síni se zde nachází pás s medailony významných českých osobností. Vedle výrazných postav české historie se zde objevují i osobnosti spojené s obrozeneckým kulturním, společenským a politickým životem (např. Jan Žižka, Jan Hus, Jan Amos Komenský, František Palacký, Karel Havlíček Borovský).

S otázkou dimenzování radničních staveb souvisí i fakt, že do nich byly zahrnuty i místnosti pro jiné činnosti. Zhruba od pol. 19. století bylo běžné do nich umisťovat nejrůznější provozovny, například obchody (v jednom případě dokonce lékárna - Vamberk), spořitelny, restaurace či kavárny, byty (Dašice, Lázně Bělohrad), muzeum (Dašice) nebo např. hotel (Hronov). Naopak z nich v tomto období mizí šatlavy, které byly do té doby poměrně obvyklé.

V některých případech byla stavba projektována již od začátku jako multifunkční. Např. v Přelouči došlo ke sloučení radnice a školy, v Lázních Bělohrad byl spolu s radnicí v jedné budově projektován i hotel, nebo v Nové Pace, kde byla součástí i spořitelna. Tato situace byla většinou motivována finančními důvody, jelikož dané obce neměly prostředky na stavbu dvou samostatných budov.

S důležitostí daných budov pro město nepochybně souvisí i slavnostní akty spojené s její stavbou. Poklepání na základní kámen bylo pro představitele komunity velkou slávou,

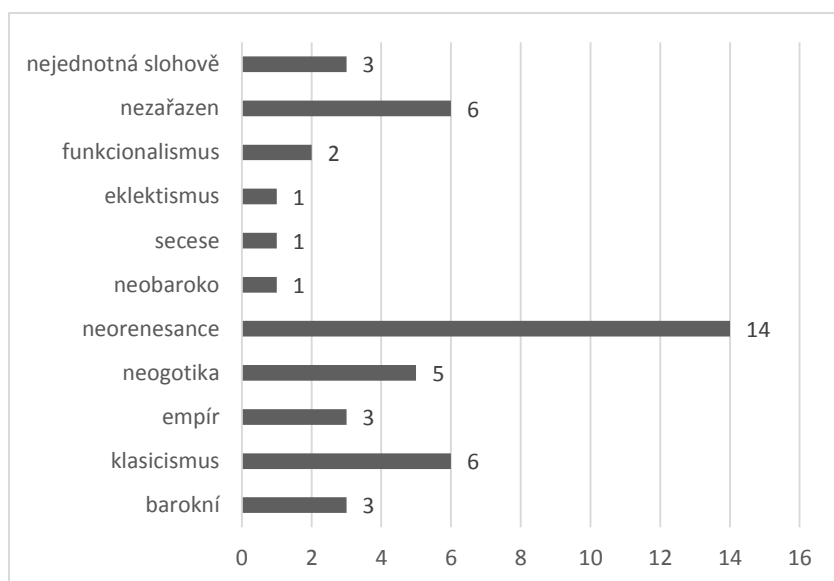
již se účastnila řada významných osobností. Při otevření nové budovy je v některých případech doloženo, že takové oslavy trvaly celý víkend. Významnou složkou přípravy realizace byla volba projektu a architekta, který ho vypracuje. Jejich výběr probíhal formou konkurzu. Je doloženo, že někteří architekti se obávali potupy v případě neúspěchu a z toho důvodu zaslali svůj návrh pod fiktivním jménem. Byla přiložena obálka se skutečným jménem a adresou, která mohla být otevřena až v případě úspěchu. Vedle regionálních architektů se mnohdy uplatňovali i přespolní, např. Milan Babuška z Prahy (Dašice), Vratislav Pasovský z Prahy (Kostelec nad Orlicí), František Podhájský z Prahy (Náchod), Ladislav Skřivánek z Prahy (Opočno), Václav Kaura z Prahy (Přelouč).

Z hlediska kompozičních typů byla zaznamenána následující schémata: se střední věží, se středním rizalitem, centrální, se dvěma postranními věžemi, s nárožní hranolovou věží, s objemovým zvýrazněním nárožní části bez věže, řadový dům s podloubím a asymetrické. Atypickými případy jsou: radnice v Novém Bydžově, která má dvě nárožní věžičky a výrazný středový rizalit, radnice v Rokytnici v Orlických horách, která má okosené nároží.

Významným prvkem v radniční architektuře je nepochybně věž. Na sledovaném vzorku byla doložena v 21 případech. Radniční věž byla často vybavena hodinami, což budově samotné dává další význam pro každodenní život řadového obyvatele města. V těchto případech věž s hodinami většinou supluje věž kostelní. Pokud se přímo na náměstí nachází kostel s hodinovou věží, pak pochopitelně tuto funkci radniční budova nepřebírá.

Ze znaků samotné konstrukce radničních budov byl sledován jejich půdorys. Setkáváme se s mnoha variantami od prostých čtvercových a obdélných tvarů přes půdorysy ve tvaru písmene L či U. Na tomto místě bych chtěla zdůraznit výjimečnost dvou staveb, a to radnice v Pardubicích a v sousedním Hradci Králové, které jsou jako jediné koncipovány s vnitřním nádvořím. U obou honosných staveb je zřejmý palácový charakter.

Dále se dostáváme k otázce stavebních slohů, které ovlivnily radniční architekturu východních Čech ve sledovaném období. Počty radnic, realizovaných v jednotlivých stavebních slozích přehledně ilustruje níže přiložený graf, ze kterého je patrné, že převládá neorenesance.

Obrázek 1: Graf počtů radnic v jednotlivých stavebních slozích

V barokním slohu byly postaveny 3 budovy (např.: Rychnov nad Kněžnou), v klasicistním stylu 6 (např.: Starkov, Broumov I), v empírovém 3 (např.: Solnice, Železnice). V novogotickém slohu bylo vystavěno celkem 5 radnic (např.: Trutnov, Nový Bydžov, Hořice). Neorenesančních radnic je celkem 14, tento styl tedy naprosto převládá (např.: Náchod, Přelouč, Pardubice, Kostelec nad Orlicí). Ve stylu neorenesančním rozlišujeme dva hlavní proudy, a to český a francouzský. Německý vliv se ve východních Čechách neuplatňuje. Jediným zástupcem neobaroka je radnice v Červeném Kostelci. Secese se uplatňuje také pouze jednou, a to na objektu radnice I. v Opočně. Jedinou radnicí, kterou lze označit jako eklektickou je budova v Krčíně. Funkcionalismus je reprezentován dvěma zástupci – Nová Paka a Hronov. Celkem 6 budov nemohlo být stylově zařazeno a 3 jsou slohově nejednotné.

Důvodem stavby nové radnice byla nejčastěji destrukce stávající budovy (požár), či nedostatečné kapacity. V polovině 19. stol. vznikaly c. k. okresní soudy, které potřebovaly pro svůj chod odpovídající prostory. Městská samospráva tedy musela uvolnit část svých prostor pro tyto instituce a vyvstala potřeba nové budovy.

S daným tématem úzce souvisí i otázka využívání těchto staveb v současnosti. Z celkového počtu 45 radnic jich 27 do dnešní doby zastává svou funkci. Zbylých 18 objektů je nyní z různých důvodů využíváno jiným způsobem. Např. v případě radnice v Krčíně je tento stav zapříčiněn sloučením pod Nové Město nad Metují. Problematika ztráty původní funkce by byla jistě sama o sobě zajímavým tématem. Takové zhodnocení by však vyžadovalo zcela jinak zaměřený výzkum, jehož součástí by nutně muselo být podrobné

studium vnitřních dispozic, kapacit budov a množství jiných faktorů, které mohou mít vliv na tuto situaci. Zajímavým tématem by bylo sledovat, u kterých budov bylo jejich opuštění zapříčiněno dispozicí a samotným charakterem stavby, která již nevyhovuje současným potřebám, případně ve které době přestala být vyhovující. Na základě provedené analýzy je však možné konstatovat, že 27 projektů bylo provedeno a dimenzováno tak nadčasově, že vyhovují i současným potřebám samosprávy.

Po nastínění kvalit a významu tohoto druhu staveb se dostáváme k otázkám jejich památkové ochrany. Bylo zjištěno, že ze 45 sledovaných objektů jich je 27 prohlášeno za kulturní památku, jeden je chráněn v rámci městské památkové zóny. Bohužel 17 budov postrádá jakoukoli památkovou ochranu, což je u některých z nich dáno mírou zásahů a pozdějších stavebních úprav. U jistých objektů se však domnívám, že vzhledem ke stupni zachování a hodnotě jejich uměleckého zpracování by bylo vhodné zvážit určitý stupeň jejich památkové ochrany. Například u již zmiňované radnice v Krčíně by bylo přínosné chránit alespoň její vnější plášť, neboť svou kvalitou vysoce přesahuje okolní budovy. Dalším příkladem může být radnice v Chocni, která také postrádá jakoukoli památkovou ochranu. Domnívám se, že by bylo vhodné chránit alespoň její exteriér s figurální výzdobou, který je hodnotným dokladem dobové řemeslné práce. Pro své okolí je nepochybně hodnotným objektem, na jehož zachování by měl být kladen důraz. Jedná se o budovy, které jsou bezesporu hodny památkové ochrany a z jejich výtvarného pojednání těží mnohá města dodnes s ohledem na turistický ruch. Nepochybně totiž dotváří podobu náměstí a celkově historických jader českých měst.

7 Summary

The present thesis is concerned with the architecture of town hall building in eastern Bohemia in the period 1800-1938. The first part focus on exterior, layout diagram, decorations program and spatial situating of the buildings. Introduction to the issue is included in chapters, which deal with ideas, function and history itself and development of the town hall buliding in Czech lands.

The main aim of the thesis was town halls elaboration according to established criteria. Selected building were described in catalog, which focus especialy on architectural desgin and also on buildings development. Based on found information were tested posibility of fixing general models, which are used by realisation of these types buildings. Especialy spatial situating within the municipality, layout, decorations program and its potential social, political and cultural historical contexts. Attention was paid not only building image at the time of its creation, but later inventions and their impact on the overall appearance. One of the central question of these thesis is also protection of monuments, which is described in some concrete chapters.

By partial analysis of basic sources were identified some common characteristics of the town hall buildings, especialy their situation in the center, except those directly on the square. Very rarely were buildings in a side street, which is also one of the thesis topics. Another interesting thing of the surveyed town halls is the specific decoration of their facades. All these facts mean the importance of these buildings for the presentation of the city and the self-presentation of its leading representatives.

The town hall, as an important means of self-presentation of the city and its leaders, is a unique architectural phenomenon, which certainly deserves our attention.

The significance of these buildings emphasizes the fact, that for the construction of buildings was very often necessary to run into debt. With the construction and opening of the building were often joined a lot of celebratory acts.

By analyzing a sample of 45 town halls was found that most of them were built in the neo-renaissance style. Only 27 of them represent the original function today.

The issue is closely related to the issue of heritage protection. 27 town halls are declared as a cultural monuments and one is protected within an urban area. To the future it would be useful to consider at least monument protection of building shell.

Town halls are buildings, which deserve to be treated and protected like monuments. From their existence benefit many cities today, thanks to tourism. They undoubtedly complete the square appearance and historic centers of Czech cities.

8 Seznam literatury

Prameny

SOkA Jičín. Archiv města Hořice. Pamětní kniha čili zápisy města Hořic od roku 1856 do 1875, inv. č. 87, kniha č. 55.

SOkA Jičín. Archiv města Miletín. Pamětní kniha Miletín

SOkA Jičín. Městský archiv Nová Paka. Pamětní kniha obecní 1929- 1938, inv. č. 286, kniha č. 128, karton 78.

SOkA Jičín: Městský archiv Lázně Bělohrad, stavební záležitosti, inv. č. 3013, karton 497, protokol.

SOkA Náchod. Archiv města Červený Kostelec, Obecní záležitosti, inv. č. 157, karton č. 18. oprava fasády radnice.

SOkA Náchod. Městský archiv Hronov. Radnice. Spisy před zadáním, inv. č. 508, karton č. 118.

SOkA Náchod. Městský archiv Hronov. Radnice. Technický a finanční plán, inv. č. 508, karton č. 118.

SOkA Náchod. Městský archiv Hronov. Radnice. Bourání radnice, inv. č. 508, karton č. 118.

SOkA Náchod. Městský archiv Hronov. Radnice. Stavba radnice III, inv. č. 508, karton č. 118.

SOkA Náchod: Archiv města Josefov, karton č. 174, č. inv. 885, signatura VII/7, stavba radnice.

SOkA Náchod: Archiv městyse Krčín, kronika, in. č. 2, ukn. 2.

SOkA Pardubice. Archiv města Dašice. Pamětní kniha města Dašice.

SOkA Pardubice. Městský archiv Přelouč, Kronika 1836-1926, kn. 1.

SOkA Pardubice. Městský archiv Přelouč, kar. 179, inv. č. 2040, č. j. 533.

SOkA Rychnov nad Kněžnou. Kronika města Opočna, 2. díl, 1845 – 1896, kopie.

SOkA Rychnov nad Kněžnou. Kronika města Opočna, 3. Díl, 1897 – 1927, kopie.

SOkA Rychnov nad Kněžnou. Archiv města Rokytnice v Orlických Horách: Kronika 1. část, přepis.

SOka Rychnov nad Kněžnou. Archiv města Rychnov nad Kněžnou, inv. 21, karton 26.

SOkA Rychnov nad Kněžnou. Archiv města Vamberka. Vamberská radnice – z listinných materiálu Josefa Hajniše. Inv. č. 511, sign. 231, karton 24.

SOkA Rychnov nad Kněžnou. Fond: Městský Úřad Vamberk, inv. č. 267, č. kartonu 11.

SOkA Ústí nad Orlicí. Archiv města Choceň karton 22, signatura I/5 – 135, inv. č. 803/435.

SOkA Ústí nad orlicí. Archiv města Choceň, karton 24, signatura 3.7.1. Stavba radnice 1872 – 1875, inv. č. 805/4.

Literatura

ALBERT, Eduard – CHOTOVSKÝ, Karel. *Paměti žamberské*. Brno: GARN, 2012.

Almanach Ronova nad Doubravou: u příležitosti znovujmenování městem 1. června 1998. Ronov nad Doubravou, 1998. ISBN 80-901876-2-5.

AUTORSKÝ KOLEKTIV. *Kopidlno – Drahoraz, Ledkov, Mlýnec, Pševy*. Nakladatelství Jan Řehounek – Kaplanka Nymburk, 2014. ISBN 978- 80- 87523-08-7.

BÍLEK, Karol a kol. *Malé dějiny Sobotecka*. I. díl, Sobotka, 2008. ISBN 978-80-254-2534-3.

BÍLKOVÁ, Libuše. *Liberecká radnice: 1603, 1893, 1993 : vydáno u příležitosti oslav stého výročí otevření budovy Nové radnice a třístého devadesátého výročí dokončení stavby Staré radnice*. Liberec, 1993. ISBN 80-85194-77-5.

BENEŠ, Zdeněk. *Dějiny Nové Paky I. (Do roku 1939)*. Nová Paka, 2012. ISBN 978-80-260-1701-1.

COGANOVÁ, Daniela. *Dějiny městečka Pecka 1848 – 1990*. Pecka, 2013. ISBN 9788026052258.

DOMEČKA, Ludvík. *Stará radnice v Hradci Králové*. Hradec Králové, 1937. Pojednání Městského průmyslového a historického musea v Hradci Králové.

DVOŘÁK, Radovan. *Choceň: patnáct kapitol z dějin města*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2000. ISBN 80-86042-22-7.

FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. I. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-1.

FIŠERA, Zdeněk – KIBIC, Karel. *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*. II. díl. Praha, 2010. ISBN 978-80-7277-438-2.

HÁJEK, Václav. *Architektura: klíč k architektonickým slohům*. Praha, 2000. ISBN 80-7169-722-2.

HALBRŠTÁTOVÁ, Eva – VOREL, Petr. *Pardubická radnice*. 1. vyd. Pardubice: Východočeské muzeum, 1994.

HEROUT, Jaroslav. *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů*. Vyd. 5., přeprac. a dopl. Praha, 2001. ISBN 80-7185-389-5.

HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. 1. vydání. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-543-2.

HOFMANOVÁ, Miroslava a kol. *Třebechovice pod Orebem*. Město Třebechovice p. Orebem, 2004. ISBN 80-239-3438-4.

HUBENÝ, Jaroslav. *Brandýs jakoby: čtení o Brandýse nad Orlicí*. 2. vydání. Pardubice, 2015. ISBN 978-80-260-8660-4.

HUML, František a kolektiv. *Almanach 250 let Lázní Bělohradu 1722 – 1972*. Městský národní výbor v Lázních Bělohradě, 1972.

HURDÁLEK, Josef. *Letovisko Červený Kostelec střed kraje Mistra Jiráska: (průvodce)*. V Červeném Kostelci, 1933.

JUNEK, David. Polička: *Barokní a gotická radnice*. Polička, 2004. ISBN 80-86533-01-8.

JUST, Antonín- HYBNER, Karel. *Trutnov známý neznámý*. Rychnov nad Kněžnou, 1991. ISBN 80-901117-0-8.

KIBIC, Karel. *Historické radnice*. 2. přepracování. Praha, 1988.

KLOS, Jan. *Paměti města České Skalice*. Česká Skalice, 1935. Není ISBN.

KNAPP, Antonín. *Paměti královského věnného města Jaroměře nad Labem*. Jaroměř, 1887.

KOSINA, Emanuel. *Dějiny a místopis města Chocně a okolí: z dob nejstarších až ke vzniku jednotlivých částí města*. Choceň, 1940.

KOUŘIL, Tomáš – SVOBODA, Antonín. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou*. Rychnov nad Kněžnou, 1924.

KRÁL, Josef K. *Paměti města Vamberka nad Zdobnicí*. Praha, 1927.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. VIII. díl*. Praha, 1996 - 2011 ISBN 80-85983-12-5.

KUČA, Karel. *Chlumecko a Novobydžovsko: historie a architektonické památky Pocidliní. 1. díl*. Hradec Králové: Balustráda, 1995. ISBN 80-901906-0-X.

KUČERA, František. *Domy v Miletíně a jich majitelé*. Dvůr Králové nad Labem, 1937.

KUHN, Karel. *Dějiny a kulturní obraz města Chlumce nad Cidlinou. 2 svazek*. Chlumeck nad Cidlinou: Rada města Chlumce nad Cidlinou, 1932.

LÁSKA, Jaroslav, *Třetí kniha Léta Páně. O historii města Solnice a okolí. 1 díl*. Nové Město nad Metují, 1992.

MADAJ, Marek. *Významné budovy: správní budovy, vybavení města, hotely*. Trutnov, 2006. ISBN 80-239-7504-8.

MENCL, Jaroslav. *Historická topografie města Jičína: dějiny Jičína. První část*. Jičín, 1940.

Město Kopidlno, *450. výročí udělení znaku* (úvod Jaroslav Pekárek). Kopidlno, 1973.

MUSIL, František. *Dějiny Králicka. 1. vydání*. Dolní Lipka, 2000. ISBN 80-902263-1-0.

NOVÁK, Václav. *Pevnostním městem Josefovem*. Jaroměř, 2000. ISBN 80-901791-6-9.

PODDANÁ, Jana – KLIMPL, Miroslav – NETUŠIL, Lubomír. *Pardubická zastavení. Toulky městem s historickým ohlédnutím*. Pardubice, 2002. ISBN 80-8521111-4.

PROKOP, Jaroslav. *Radnice v Novém Bydžově: (1462-1862-1865)*. Nový Bydžov: Město Nový Bydžov, 2015. ISBN:978-80-260-8459-4.

PRCHAL, Zdeněk, *Lázně Bělohrad. Historie a významná místa města i okolí*. Lázně Bělohrad, 2000.

RATHOUSKÝ, Václav – LIKOVSKÝ, Zbyněk. *Opočno 1068 – 2000. Historie v datech*. Praha, 2006. ISBN 80-86576-20-5.

SEKOTOVÁ, Věra – MACKOVÁ, Marie. *Kyšperk. Dějiny městské správy v Kyšperku*. Ústí nad Orlicí, 2000. ISBN 80-86042-33-2.

SKALICKÝ ST., Alexandr. *Náchod. Soupis a popis památek*. Náchod 2003. ISBN 80-86676-03-X.

ŠAFÁŘ, Oldřich. *Náchodská radnice. 1904 – 2004*. Náchod, 2004.

ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha, 2003. ISBN 80-7203-548-7.

ŠTĚRBA, Cyril. *Z paměti města Josefov. Od doby prehistorické až do samostatnosti státu Československého*. Josefov, 1926.

TETŘEV, Jan – VINCENCIOVÁ, Hana. *Dějiny města Přelouče. Díl III. 1848- 1918*. Přelouč, 2004. ISBN 80-239-3499-6.

TOMÍČKOVÁ, Oldřiška. *Hořice odedávna dodneška: putování dějinami města*. Hořice, 2008. ISBN 978-80-254-3464-2.

VULTERIN, Zdeněk – HOBZEK, Josef - NOVÁKOVÁ Milada. *Broumovsko: přírodní a kulturní památky*. Praha, 1964.

WINTER, Zikmund. *Zlatá doba měst českých*. 2. vydání. Praha, 1991. ISBN 80-207-0244-X.

ŽDÁREK, Jaroslav. *Průvodce po České Skalici a okolí*. Česká Skalice, 1907.

Periodika a články

BURDYCHOVÁ, Hana – MADAJ, Marek. *Budova trutnovské radnice*. In *Trutnovská radnice. Kapitoly z dějin města Trutnova a jeho samosprávy*. Trutnov, 2010.

ČEPEK, Jiří. *Z historie Brandýské radnice čp. 203*. In *Brandýské listy č. 7-8*. Brandýs nad Labem, 2015, s. 7-8.

ČÍŽEK, Jan. *Nerealizované stavby veřejných a správních budov v pevnosti Josefov*. In *Stopami dějin Náchodska*. Sborník Státního okresního archivu Náchod 3, 1997, str. 119 - 126. ISBN 80-902158. ISSN 1211-3069.

ČÍŽEK, Jan – SLAVÍK, Jiří. *Roubené a hrázděné stavby v městech a městečkách okresu Náchod*. In *Stopami dějin Náchodska 8: sborník Státního okresního archivu Náchod*. Náchod, 2002. ISBN:80-902158-5-8, ISSN:1211-3069

ČÍŽEK, Jan – ČÁP, Jaroslav. *Nová radnice čp. 40*. In Náchodský zpravodaj, květen, 2013, str. 7.

FIDLER, Vladimír. *Historie městské správy a radních domů v Kostelci nad Orlicí*. In Kostelec nad Orlicí: zpravodaj města, č. 7 – 8, 2003, str. 23- 26.

FIDLER, Vladimír. *Historie městské správy a radních domů v Kostelci nad Orlicí*. In Kostelec nad Orlicí: zpravodaj města, č. 10, 2003, str. 23 -24.

HORÁČEK, Martin. *Soutěž na plány josefovské radnice a její vítěz – architekt Arnošt Jenšovský*. In *Ročenka knihovny a muzea v Jaroměři IV (1999)* str. 48- 53, Jaroměř 2000. ISBN 80-901791-7-7. ISSN 1210-6321.

HUDOUSEK, Petr. *Historie rokytnické radnice*. In Horský kurýr, č. 7 – 8, 1997.

HLADÍK, Jiří. *100 let radnice v Krčíně*. In Novoměstský zpravodaj, říjen, 2007, roč. 29, str. 9.

NOVÝ, Otakar. *Radnice v obrazech města*. In Umění 5, 1988, č. 36, str. 417 – 421. ISSN 0049-5123.

PECHÁČEK, Ivo. *Radnice a správa města Králíky*. In Králicko, měsíčník města Králík a okolí, č. 4, 1997, str. 9 – 10.

PICHL, Miroslav. *Trochu povídání o starší historii polické radnice*. In Polický měsíčník, číslo 11. Police nad Metují, 2002.

PICHL, Miroslav. *Stará polická radnice – aneb historie domu čp. 77*. In Polický měsíčník, číslo 12. Police nad Metují, 2002.

PROKOP, Jaroslav. *Dvě velká výročí naší radnice*. In Novobydžovský zpravodaj, roč. 40, leden, 2013, č. 1, str. 20.

PROKOP, Jaroslav. *Dvě velká výročí naší radnice*. In Novobydžovský zpravodaj 40, 2013, č. 4, str. 20.

SEHNAL, Jiří. *Lázeňský hotel Lázně Bělohrad*. In Bělohradské listy, roč. 4, 2004, str. 10 – 11.

VAGENKNECHT, Jaroslav. *Stará novopacká radnice se začala bourat před sedmdesáti lety*. In Nové noviny, č. 47/00. Jičín, 2000.

Internetové zdroje

<http://www.cuzk.cz/>

<http://monumnet.npu.cz/monumnet.php>

BŘEŇ, Jan. Právní postavení obecního úřadu 6/ [online]. moderniobec.cz, 2.8.2012[cit. 30.7.2016]. URL: <<http://moderniobec.cz/pravni-postaveni-obecniho-uradu-6>>.

Radnice.starkov.cz,8.12.2008[cit.3.8.2016].URL:<http://www.starkov.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=53:radnice&catid=1:budovy&Itemid=63>.

Ostatní

Archiv městského úřadu Hořice, č. 003. Dokumentace pro stavební povolení.

Informační tabule na budově Městského úřadu v Hronově, čp. 5.

9 Obrazová příloha

Obr. č. 1. Brandýs nad Labem (fotografie autorka)

Obr. č. 2 Broumov I. (fotografie autorka)

Obr. č. 3 Broumov II (fotografie autorka)

Obr. č. 4. Červený Kostelec (fotografie autorka)

Obr. č. 5. Česká Skalice (fotografie autorka)

Obr. č. 6. Dašice (fotografie autorka)

Obr. č. 7. Dvůr Králové nad Labem (fotografie autorka)

Obr. č. 8. Hořice v Podkrkonoší (fotografie autorka)

Obr. č. 9. Hradec Králové (fotografie autorka)

Obr. č. 10 Hronov (fotografie autorka)

Obr. č. 11 Chlumec nad Cidlinou (fotografie autorka)

Obr. č. 12. Choceň (fotografie autorka)

Obr. č. 13. Jaroměř (fotografie autorka)

Obr. č. 14. Jičín (fotografie autorka)

Obr. č. 15. Josefov (fotografie autorka)

Obr. č. 16. Kopidlno (fotografie autorka)

Obr. č. 17. Kostelec nad Orlicí (fotografie autorka)

Obr. č. 18. Králíky (fotografie autorka)

Obr. č. 19 Krčín (fotografie autorka)

Obr. č. 20 Lázně Bělohrad (fotografie autorka)

Obr. č. 21. Letohrad (fotografie autorka)

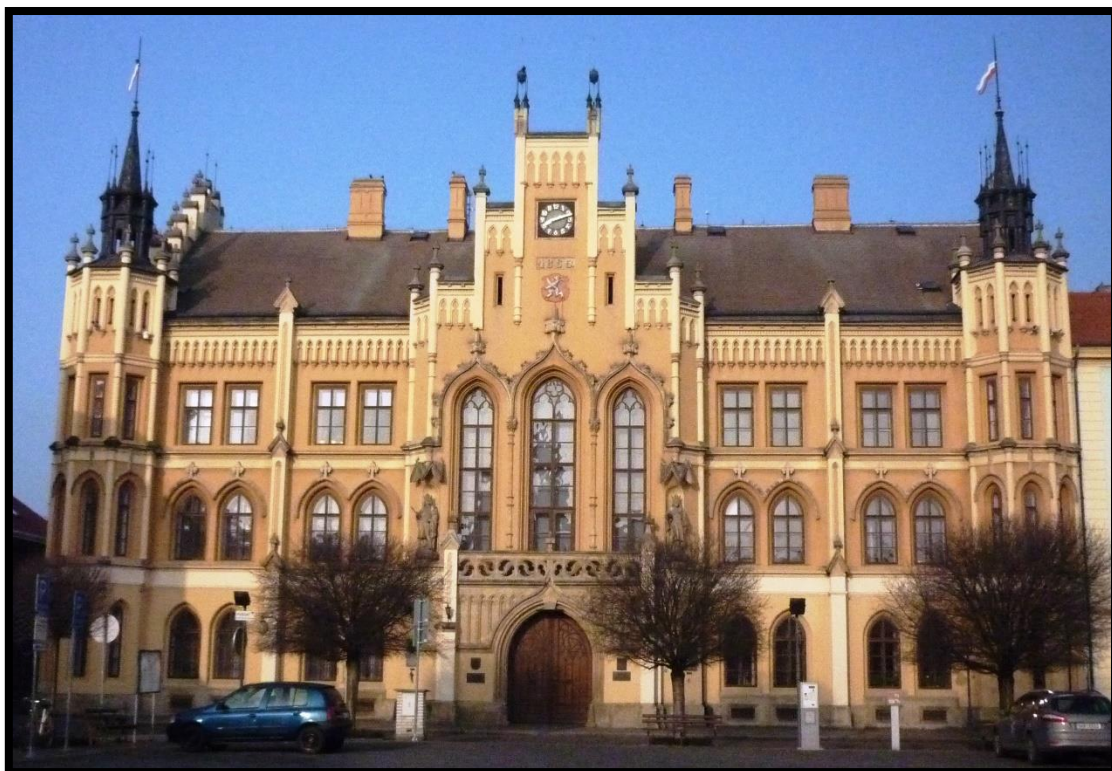
Obr. č. 22. Miletín (fotografie autorka)

Obr. č. 23. Náchod (fotografie autorka)

Obr. č. 24. Nová Paka (fotografie autorka)

Obr. č. 25 Nový Bydžov (fotografie autorka)

Obr. č. 26. Opočno I (fotografie autorka)

Obr. č. 27. Opočno II (fotografie autorka)

Obr. č. 28. Pardubice (fotografie autorka)

Obr. č. 29. Pecka (fotografie autorka)

Obr. č. 30. Police nad Metují (fotografie autorka)

Obr. č. 31. Polička

(http://svitavsky.denik.cz/galerie/foto.html?mm=mesto_namesti_policka0910)

Obr. č. 32. Přebouč

(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/Prelouc_CZ_old_school_01.jpg)

Obr. č. 33. Rokytnice nad Orlicí I (fotografie autorka)

Obr. č. 34. Rokytnice nad Orlicí II (fotografie autorka)

Obr. č. 35. Ronov nad Doubravou (fotografie autorka)

Obr. č. 36. Rychnov nad Kněžnou (fotografie autorka)

Obr. č. 37. Smidary (fotografie autorka)

Obr. č. 38. Sobotka (fotografie autorka)

Obr. č. 39. Solnice (fotografie autorka)

Obr. č. 40. Stárkov (fotografie autorka)

Obr. č. 41. Trutnov (fotografie autorka)

Obr. č. 42. Třebechovice pod Orebem (fotografie autorka)

Obr. č. 43. Vamberk (fotografie autorka)

Obr. č. 44. Žamberk (fotografie autorka)

Obr. č. 45. Železnice (fotografie autorka)